

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Гуманітарно-педагогічний факультет

НУБІП України

УДК 37:177+37.011.33:159.923.2

ПОГОДЖЕНО **ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ**
Декан гуманітарно-педагогічного факультету
Завідувач кафедри педагогіки
_____ Інна САВИЦЬКА _____ Руслан СОПІВНИК

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
АГРОПРОМИСЛОВОЇ ГАЛУЗІ

Спеціальність *01 Н «Освітні, педагогічні науки»*
Освітня програма *«Педагогіка вищій школи»*

Орієнтація освітньої програми *освітньо-професійна*

Гарант освітньої програми
кандидат педагогічних наук, доц.
(науковий ступінь та вчене звання)
_____ (підпис) _____ Лідія ЧЕРЕДНИК (ПБ)

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

доктор педагогічних наук, доцент
(науковий ступінь та вчене звання)
_____ (підпис) _____ Руслан СОПІВНИК (ПБ)
Виконав _____ (підпис) _____ Василь МАРУСЯК (ПБ студента)

КИЇВ – 2023

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Гуманітарно-педагогічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри педагогіки

Руслан СОПІВНИК.

(підпис)

(ПІБ)

« 7 » вересня 2022 р.

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

МАРУСЯКУ Василю

Спеціальність

011 «Освітні, педагогічні науки»

Освітня програма

«Педагогіка вищої школи»

Орієнтація освітньої програми – *освітньо-професійна*

Тема магістерської роботи «**ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ГАЛУЗІ**»,

затверджена наказом від « » 2023 р. № « »

Термін подання завершеної роботи на кафедру: 11 листопада 2023 р.

Вихідні дані до магістерської роботи: *наукові розробки вітчизняних і зарубіжних учених, матеріали періодичних видань; навчальна та довідкова література з теми дослідження.*

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

- 1) розкрити сутність поняття «патріотичні якості студентів аграрних закладів вищої освіти»
- 2) показати роль наставника академічної групи у формуванні патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти
- 3) узагальнити досвід формування патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти на основі програми формування ціннісного світогляду студента «Патріот, громадянин, фахівець» в НУБіП України
- 4) розробити методичні рекомендації формування патріотичних якостей майбутніх фахівців агропромислової галузі та перевірити їх ефективність

Дати видачі завдання «07» вересня 2022р.

Керівник магістерської роботи

Руслан СОПІВНИК

Завдання прийняв до виконання

Василь МАРУСЯК

ЗМІСТ

Вступ	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ГАЛУЗІ	7
1.1. Сутність поняття «Патріотичні якості майбутніх фахівців агропромислової галузі».....	7
1.2. Компоненти формування патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти.....	12
1.3. Головні завдання формування патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти.....	20
<i>Висновки до першого розділу</i>	29
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ГАЛУЗІ	30
2.1. Форми і методи формування патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти.....	30
2.2. Календар національних свят і пам'ятних дат у формуванні патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти.....	36 45 51
2.3. Роль наставника у формуванні патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти.....	61
<i>Висновки до другого розділу</i>	61
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	62
3.1. Узагальнення досвіду формування патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти на основі програми формування ціннісного світогляду студента «Патріот, громадянин, фахівець» в НУБІП України.....	62
3.2. Методичні рекомендації з удосконалення формування патріотичних якостей майбутніх фахівців агропромислової галузі та їх експериментальна перевірка ..	65
<i>Висновки до третього розділу</i>	70
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73
ДОДАТКИ	81

ВСТУП

НУВБІП України

Формування патріотичних якостей у майбутніх фахівців агропромислової галузі є актуальним завданням для закладів вищої і фахової передвищої освіти.

Збереження та розвиток сільськогосподарського сектору, який є однією з

НУВБІП України

ключових складових національної економіки поставлений у пряму залежність від кадрового забезпечення АПК. З огляду на це формування патріотичних якостей у студентів аграрних закладів вищої освіти допомагає зберегти та продовжити

традиції, що є важливим аспектом збереження національної ідентичності та

НУВБІП України

унікальності. Усе це набуває особливої актуальності в умовах російської агресії.

Патріотично налаштовані фахівці, які відчувають зв'язок зі своєю країною, мають

НУВБІП України

більший інтерес у сприянні розвитку агропромисловості, вдосконаленні технологій та впровадженні інноваційних підходів у сільське господарство. Це

сприяє підвищенню ефективності галузі та конкурентоспроможності на світовому ринку.

НУВБІП України

Україна, як суверенна європейська демократія і держава, залежить від розвитку власної агропромислової галузі для забезпечення продовольчої безпеки

та економічної стійкості. Формування патріотичних якостей у майбутніх фахівців

НУВБІП України

агропромисловості допоможе створити сильну національну систему сільського господарства, яка буде здатна задовольняти внутрішні потреби країни та експортувати продукцію на міжнародні ринки, від чого залежить подолання

глобального голоду. Окрім того, сільські громади є основними складовими

НУВБІП України

частинами українського суспільства. Формування патріотичного ставлення до села та аграрного сектора допоможе залучити молодь до розвитку сільських територій, створенню нових робочих місць, збереженню та відродженню

сільськогосподарських традицій та культури. В еру техногенного та

антропогенного навантаження на довкілля, необхідності декарбонізації

НУВБІП України

національних економік, агропромислова галузь впливає на стан навколишнього

середовища, і важливо, щоб майбутні фахівці усвідомлювали свою відповідальність перед природою та берегли природні ресурси. Патріотичність може спонукати до впровадження екологічно чистих технологій, раціонального використання землі, води та виробництва екологічної й органічно чистої продукції, а також до збереження біорізноманіття та здоров'я населення

Зважаючи на актуальність теми, метою дослідження є розробка методичних рекомендацій формування патріотичних якостей майбутніх фахівців агропромислової галузі

Завдання дослідження:

1) розкрити сутність поняття «патріотичні якості студентів аграрних закладів вищої освіти»

2) показати роль наставника академічної групи у формуванні патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти

3) узагальнити досвід формування патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти на основі програми формування ціннісного світогляду студента «Патріот, громадянин, фахівець» в НУБіП України

4) розробити методичні рекомендації формування патріотичних якостей майбутніх фахівців агропромислової галузі та перевірити їх ефективність

Об'єкт дослідження – формування патріотичних якостей майбутніх фахівців агропромислової галузі.

Предмет дослідження – методичні рекомендації формування патріотичних якостей майбутніх фахівців агропромислової галузі.

Методи наукового дослідження:

теоретичні: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, індукція, дедукція, ідеалізація;

емпіричні: спостереження, бесіда, інтерв'ювання, анкетування, елементи експерименту

РОЗДІЛ ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ГАЛУЗІ

1.1. Сутність поняття «Патріотичні якості майбутніх фахівців агропромислової галузі»

У контексті педагогічної науки патріотичні якості майбутніх фахівців агропромислової галузі відносяться до комплексу особистісних рис, цінностей та практичних навичок, які спонукають студентів аграрних спеціальностей до розвитку позитивного ставлення до своєї країни, глибокого інтересу до розвитку сільського господарства та збереження природних ресурсів.

Патріотичні якості майбутніх фахівців агропромислової галузі можуть включати: глибоке розуміння та цінування національної історії та культури, зокрема в контексті сільськогосподарських традицій та досягнень; відчуття відповідальності перед своєю країною та її розвитком, зокрема шляхом розвитку сільського господарства та забезпечення продовольчої безпеки; бажання підтримувати та просувати місцеві аграрні ініціативи, сприяти розвитку сільських територій та підтримці сільських громад; розуміння важливості сталого розвитку та екологічної стійкості в агропромисловій галузі, дотримання екологічних стандартів та етичних принципів у сільському господарстві; здатність до співпраці та об'єднання з іншими фахівцями для досягнення спільних цілей, включаючи забезпечення продуктивності та якості сільськогосподарської продукції [16, с. 48].

Для глибшого розуміння сутності поняття «патріотичні якості майбутніх фахівців агропромислової галузі» звернемося до покомпонентної структури запропонованої директором інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук І.Д. Бехом [11, с. 356]. Залучення покомпонентної структури особистості допоможе ще більше розкрити значення патріотичних якостей

майбутніх фахівців агропромислової галузі. Розглянемо кожну компоненту окремо:

Когнітивна компонента: патріотичність передбачає належне розуміння національної історії, культури та ролі агропромислового сектора в розвитку країни; майбутні фахівці повинні мати знання про основні досягнення, проблеми та перспективи українського сільського господарства.

Мотиваційна компонента: патріотична мотивація означає внутрішню потребу допомагати своїй країні, розвивати агропромислову галузь та забезпечувати продовольчу безпеку; вона стимулює майбутніх фахівців до активної участі в аграрних проєктах, інноваціях та підтримці сільських громад.

Емоційно-ціннісна компонента: патріотичні якості включають почуття гордості за свою країну та сільське господарство, пов'язані з власними традиціями, культурою та природними ресурсами, вони відображають емоційний зв'язок і високу цінність, яку майбутні фахівці приділяють своїй роботі у сільському господарстві.

Діяльнісно-поведінкова компонента: патріотичність виражається у практичних діях та поведінці; майбутні фахівці повинні бути активними учасниками сільськогосподарських процесів, проявляти вміння і навички в сільському господарстві, розвивати ініціативу, креативність та лідерські якості в розвитку агропромислового сектора.

Рефлексивно-оціночна компонента: патріотичність передбачає постійний аналіз своїх дій та впливу на розвиток сільського господарства; майбутні фахівці повинні бути відкритими до самокритики, вміти оцінювати свої досягнення та постійно вдосконалювати свої знання та навички, щоб бути ефективними аграрними спеціалістами [8].

Формування патріотичних якостей у майбутніх фахівців агропромислової галузі не тільки забезпечує їх особистісний розвиток, але й сприяє підвищенню

ефективності аграрного сектора, розвитку сільських територій та забезпеченню продовольньої безпеки країни.

Варто вказати, як патріотичні якості будуть проявлятися у професійній діяльності майбутнього фахівця агропромислової галузі, враховуючи продовольчу кризу, екологічні виклики, потребу декарбонізації сільського господарства, якості виробленої продукції для безпеки здоров'я споживачів.

Патріотичні якості майбутніх фахівців агропромислової галузі насамперед, мають виявлятися у професійній діяльності майбутнього фахівця агропромислової галузі саме з урахування сучасних викликів. Відповідальність за

продовольню безпеку, коли патріотичні фахівці розуміють важливість забезпечення стабільного постачання якісної та безпечної сільськогосподарської продукції для власної країни. Вони працюють над підвищенням продуктивності, якості та безпеки виробництва, застосовуючи сучасні методи агрономії,

ветеринарної медицини та харчової безпеки. Сталість та екологічна свідомість, коли патріотично налаштовані фахівці усвідомлюють важливість збереження природних ресурсів та сталого розвитку сільського господарства. Вони впроваджують екологічно чисті технології, зменшують використання хімічних

добрив та пестицидів, практикують ефективне використання водних ресурсів та

збереження біорізноманіття. Декарбонізація сільського господарства що впливає із проблем надмірних викидів вуглецю та інших парникових газів в атмосферу, безумовно, виникає потреба у зменшенні викидів парникових газів,

тому, патріотичні фахівці мають прагнути до декарбонізації сільського господарства. Вони впроваджують агротехнології, які зменшують вплив на

навколишнє середовище, наприклад, використання альтернативних джерел енергії, управління викидами вуглецю та використання органічного виробництва.

Забезпечення якості виробленої продукції для безпеки здоров'я споживачів є пріоритетом для патріотичних фахівців, бо вони усвідомлюють, що якість

сільськогосподарської продукції має прямий вплив на здоров'я населення своєї

країни. Вони дотримуються високих стандартів безпеки та якості продукції, впроваджують системи контролю якості, сучасні методи досліджень та аналізу для забезпечення безпечного харчування населення. У цьому контексті, важливою складовою патріотичних якостей майбутніх фахівців агропромислової галузі є соціальна відповідальність. Патріотичні фахівці відчувають відповідальність перед своєю країною та місцевою спільнотою. Вони активно співпрацюють з місцевими громадами, задучаються до соціальних ініціатив та проектів, спрямованих на підтримку розвитку сільських територій, підтримку сільських жителів та підвищення якості життя. Ці компоненти патріотичних якостей майбутніх фахівців агропромислової галузі допомагають створювати сильну національну аграрну систему, яка відповідає сучасним викликам та сприяє сталому розвитку країни [22, с. 57-187].

Отже, патріотичні якості майбутніх фахівців агропромислової галузі відносяться до комплексу особистісних рис, цінностей та практичних навичок, які спонукають студентів аграрних спеціальностей до розвитку позитивного ставлення до своєї країни, глибокого інтересу до розвитку сільського господарства та збереження природних ресурсів.

Патріотичні якості майбутніх фахівців агропромислової галузі включають такі структурні компоненти:

Когнітивна компонента: передбачає належне розуміння національної історії, культури та ролі агропромислового сектора в розвитку країни. Майбутні фахівці повинні мати знання про основні досягнення, проблеми та перспективи українського сільського господарства.

Мотиваційна компонента: ознає внутрішню потребу допомагати своїй країні, розвивати агропромислову галузь та забезпечувати продовольчу безпеку. Вона стимулює майбутніх фахівців до активної участі в аграрних проектах, інноваціях та підтримці сільських громад.

Емоційно-ціннісна компонента: включає почуття гордості за свою країну та сільське господарство, пов'язані з власними традиціями, культурою та природними ресурсами. Вони відображають емоційний зв'язок і високу цінність, яку майбутні фахівці приділяють своїй роботі у сільському господарстві.

Діяльнісно-поведінкова компонента: виражається у практичних діях та поведінці. Майбутні фахівці повинні бути активними учасниками сільськогосподарських процесів, проявляти вміння і навички в сільському господарстві, розвивати ініціативу, креативність та лідерські якості в розвитку агропромислового сектора.

Рефлексивно-оціночна компонента: передбачає постійний аналіз своїх дій та впливу на розвиток сільського господарства. Майбутні фахівці повинні бути відкритими до самокритики, вміти оцінювати свої досягнення та постійно вдосконалювати свої знання та навички, щоб бути ефективними аграрними спеціалістами.

1.2. Компоненти формування патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти

Виділимо компоненти людської особистості. Взагалі учені виділяють компоненти свідомості і поведінки. Компоненти свідомості це знання, погляди, переконання, ціннісні орієнтації, мотиви. Серед компонентів поведінки виділяють: уміння, навички, звички, вчинки, дії.

Усі ці складові необхідно прищепити студентам аграрних закладів вищої освіти в контексті формування їх патріотичних якостей.

Свідомість – це функція людського мозку відображати й розуміти об'єктивні властивості предметів і явищ навколишнього світу.

Структурними елементами свідомості є почуття, мислення, емоції, воля, пам'ять, увага, уява, самосвідомість. Свідомість відіграє провідну роль у діяльності та поведінці людини.

Патріотична свідомість відображає відношення особи до своєї Батьківщини або країни. Вона означає глибоке розуміння, почуття прив'язаності, пошани, відданості та любові до своєї нації, її історії, культури, традицій, звичаїв і цінностей. Патріотична свідомість включає такі елементи: ідентифікація з національними символами: прапором, гербом, національним гімном тощо; знання історії: розуміння минулого своєї країни, подвигів, перемог і труднощів,

які сприяють формуванню колективної ідентичності та гордості; повага до культури: оцінка та захист культурних цінностей, мови, літератури, мистецтва, музики, традицій та обрядів своєї нації; відповідальність: бажання брати активну участь у розвитку та покращенні своєї країни, бережливе ставлення до природних

ресурсів, розвиток громадянської свідомості та активна участь у суспільному житті; задоволеність у власних цінностях; патріотична свідомість надає особі впевненість у власній ідентичності, вірі в майбутнє своєї нації та вмінні протистояти негативним впливам ззовні. Важливо відзначити, що патріотична свідомість не передбачає ворожого ставлення до інших націй або

національностей. Вона базується на любові та повазі до власної країни, але несе в собі розуміння різноманітності світу та потреби у співіснуванні та співробітництві з іншими націями.

Важливою складовою патріотичної свідомості є патріотичні погляди і переконання. Патріотичні погляди і переконання відображають ідеї та цінності, пов'язані з патріотизмом і відношенням до власної країни. Вони виражаються у вірові, переконаннях та позиціях, які людина приймає щодо своєї нації, національної політики, історії, культури та суспільства. Патріотичні погляди включають: любов до своєї країни: глибоке почуття прив'язаності та відданості

своїй нації та Батьківщині; захист національних інтересів: патріоти вірять у

необхідність захисту територіальної цілісності, суверенітету та безпеки своєї країни, гордість за свою культуру та спадщину: патріоти цінують та пишуться культурою, традиціями, мовою, літературою та мистецтвом своєї нації; вірність цінностям: патріоти вважають, що їхні національні цінності, які можуть включати свободу, демократію, рівність та справедливість, є важливими для процвітання їхньої країни; активна громадянська участь: патріоти мають тенденцію брати активну участь у політичному житті своєї країни, голосувати на виборах, виражати свої думки та виступати за інтереси своєї нації; відданість національним символам: патріоти поважають та ідентифікуються з національними символами, такими як прапор, герб, національний гімн тощо.

Невід'ємною частиною переконань людини є патріотичні почуття. Патріотичні почуття відображають емоційний аспект патріотизму та відношення до власної країни. Це глибокі, сильні і позитивні емоції, які виникають в людини внаслідок її зв'язку з Батьківщиною та нацією [32].

Патріотичні почуття можуть включати: любов і прихильність: почуття любові та прив'язаності до своєї країни, нації, землі, де людина народилася або з якою вона ідентифікується; гордість: почуття пишасться досягненнями своєї нації, історією, культурою, спадщиною, науковими досягненнями або спортивними перемогами; відчуття приналежності: почуття спільноти та належності до свого народу або нації, які можуть виникати на основі спільних цінностей, мови, традицій, культури та історії; відданість і вірність: почуття відданості своїй країні, готовності працювати на її благо, захищати та служити їй; ентузіазм: емоційне збудження, яке виникає внаслідок спостереження або участі в національних заходах, святкуваннях, спортивних подіях або інших подіях, пов'язаних зі своєю країною.

Патріотичні почуття можуть бути індивідуальними, але водночас їх можна відчувати колективно, в суспільстві або під час національних заходів, які об'єднують людей навколо спільної ідеї патріотизму. Патріотичні почуття

можуть проявлятися на різних рівнях інтенсивності в залежності від особистого досвіду, виховання, соціального контексту та ситуації. Кожна людина може відчувати патріотичні почуття по-своєму, і це є індивідуальним для кожного громадянина [53].

Елементом патріотичних якостей студентів є воля – саморегуляція своєї поведінки та вчинків, що полягає в здатності активно досягати свідомо поставленої мети, долаючи зовнішні та внутрішні перешкоди. Воля людини відіграє важливу роль у розвитку та вияві патріотичних якостей. Вона впливає на ступінь залученості та активності особи у відношенні до своєї країни та нації.

Воля може впливати на патріотичні якості через різні складові. Вольовий вибір – патріотичні якості вимагають свідомого вибору та зобов'язання відданості своїй країні. Воля дозволяє людині зробити свідомий вибір стати патріотом, виявляти активну громадянську позицію і діяти на користь своєї нації. Воля допомагає знайти внутрішню мотивацію для прояву патріотичних якостей. Це може включати готовність до самовдосконалення, самопожертви, праці та зусиль для сприяння розвитку і процвітання своєї країни. Воля допомагає людині бути впевненою в своїх патріотичних переконаннях і виступати за них. Вона дозволяє стояти на своїй позиції, навіть у випадку незгоди або опозиції, і доводити свої

погляди на користь своєї країни. Воля допомагає розвивати самодисципліну, необхідну для виконання обов'язків громадянина та покладених на неї відповідальностей. Це може включати дотримання законів, активну участь у громадському житті, службу в армії або інші форми відданості своїй країні. Воля

допомагає покласти крайню рішучість у діях та ставленні до своєї країни. Вона відіграє важливу роль у переборенні труднощів та викликів, з якими може зіткнутися патріот у своїй діяльності.

У патріотичних якостях воля є силою, що підтримує та приводить в дію інші риси, такі як відданість, працьовитість, самовідданість та активна участь у

житті своєї країни. Воля визначає внутрішню силу та рішучість людини діяти на користь своєї нації та втілювати свої патріотичні переконання у реальному житті.

Але для формування тієї чи іншої якості особистості недостатньо знати і бути в чомусь переконаним, емоційно і позитивно оцінювати добро і прагнути до його підтвердження, спрямовуючи вольові зусилля в потрібне русло, а й діяти,

діяти, активно перетворювати навколишню дійсність відповідно до загальнолюдських цінностей і національних. З цього випливає, що мало знати і хотіти, треба змінювати фізичну дійсність відповідно до патріотичних поглядів і переконань.

Слушною ілюстрацією вищевикладених міркувань є казка

В. Сухомлинського «Сьома дочка». Ця історія про те, як у матері було сім дочок.

Одного разу мати відвідала сина, а син жив дуже-дуже далеко. Вона прийшла додому через місяць. Коли мати увійшла до хати, доньки одна за одною почали говорити, як сумують за мамою.

«Я сумувала за тобою, як квітка за промінчиком сонця», - сказала перша дочка.

«Я чекала тебе, як суха земля, чекає краплі води», - сказала друга дочка.

«Я плакала за тобою, як пташечка плаче за пташкою», — сказав третя.

«Мені було важко без тебе, як бджолі без квітки», - цвірінькала четверта.

«Ти мені снилася, як росинка троянди», - сказала п'ята.

«Я виглядала Тебе, як садок вишневий виглядає солов'я», - сказала шоста.

А сьома дочка нічого не сказала. Вона роззула і посадила матір у крісло та принесла їй склянку води [48, с. 214].

З цього зрозуміло, що вплив на свідомість та емоційно-чуттєву сферу молоді людини має поєднуватися із виробленням патріотичних умінь, навичок і поведінкових звичок. Цього можна досягти шляхом залучення студентів аграрних закладів вищої освіти до різних видів виконавчої діяльності, праці.

Патріотичне уміння, навичка та звичка, а також патріотичний вчинок, відображають практичну сторону патріотизму і активну участь людини в прояві своєї прив'язаності до країни.

Патріотичне уміння – це здатність розуміти, оцінювати та аналізувати різні аспекти своєї країни, включаючи історію, культуру, політику, суспільство та інше. Патріотичне уміння допомагає розвивати критичне мислення та сприймати реальність країни з об'єктивної та конструктивної перспективи.

Патріотична навичка – це набуті в результаті багаторазових посторень способи дій, які допомагають людині активно працювати на користь своєї країни.

Наприклад, це можуть бути навички громадської участі, як участь у виборах, волонтерство, підтримка соціальних проєктів, розробка ідей для поліпшення суспільства тощо. Патріотична навичка також може включати вміння співпрацювати з іншими громадянами для досягнення спільних цілей.

Патріотична звичка – це повторювані дії та ритуали, які людина включає у своє щоденне життя для вираження своєї прив'язаності до своєї країни. Наприклад, це можуть бути слухання національного гімну, підтримка місцевих традицій та свят, участь у національних заходах, носіння символіки своєї країни та інше.

Патріотична звичка впроваджує патріотичні цінності в повсякденне життя людини. Патріотичний вчинок – це конкретні дії, які виявляються в практичних вчинках на користь своєї країни. Це можуть бути різноманітні дії, такі як активна участь у громадському житті, служба в армії або в інших формах оборони країни, внесок у розвиток науки, культури або економіки країни, поширення позитивного іміджу своєї нації тощо. Патріотичний вчинок виявляється у конкретних діях, які сприяють зміцненню і процвітанню своєї країни [55, с. 123].

Ці поняття показують, що патріотичність – це не лише почуття, але й активна участь та зусилля, що спрямовані на розвиток та підтримку країни.

Не менш важливим є формування культури потреб. Що таке потреба за Ільїним? В основі потреби відсутність чогось, або надлишок чогось. Потреба зазвичай пов'язана з базовими, первинними або біологічними потребами.

Потреба викликає у людини стан внутрішньої напруги, дискомфорту, якого вона хоче позбутися, відновити. баланс, гомеостаз. Слово «потреба» має 2 значення:

брак необхідного (дефіцит) або потреба в чомусь. Потреба не задовольняється, але під потребою слід розуміти відображення у свідомості суб'єкта потреби (бажання чогось у даний момент), яке переживається як внутрішня напруга (стан потреби) і спонукає до психічної активності. пов'язані з постановкою цілей.

Потреба часто сприймається як нестача або надлишок чогось, або як порушення гомеостазу (балансу, балансу рідини), що супроводжується бажанням відновити рівновагу.

Найважливішим завданням виховної роботи А. Макаренка вважав виховання суспільно корисних потреб. Потреби ніби програмують навчальний процес. На думку американського психолога Абрахама Маслоу, вони утворюють цілу багаторівневу піраміду, компоненти якої залишаються в тісному діалектичному взаємозв'язку [40, с. 211].

Очевидно, що для повноцінного розвитку особистості, найповнішого використання завладених у ній можливостей необхідний розвиток вищих потреб людини, які характеризують дорослу людину як творця матеріальних і духовних цінностей.

Термін "патріотичні потреби" відноситься до потреб, які виникають у людей у зв'язку з їх патріотичними почуттями та прив'язаністю до своєї країни. Це внутрішні потреби, які стимулюють індивіда до активної участі в житті своєї нації та сприяють підтримці і розвитку своєї країни. Прикладами патріотичних потреб є Потреба в приналежності. Люди відчують потребу бути частиною своєї нації, відчувати себе членом спільноти та спільноти ідентифікації. Вони прагнуть співпрацювати з іншими громадянами, створювати спільні цілі та

розвивати свою національну ідентичність. Потреба в прив'язаності до своєї країни, коли студенти відчують потребу відданості та прив'язаності до своєї Батьківщини. Вони хочуть бачити свою країну успішною, процвітаючою і мають потребу в сприянні її розвитку. Потреба в захисті та безпеці – це відчуття потреби у збереженні територіальної цілісності своєї країни, її суверенітету та безпеки, прагнення до зміцнення обороноздатності своєї нації та захисту від зовнішніх загроз. Важливою є потреба в розвитку та процвітанні. Люди мають потребу в розвитку своєї країни та підвищенні її якості життя. Вони прагнуть до економічного росту, соціальної стабільності, освіти, наукового прогресу та інновацій. Потреба в справедливості та рівності, коли студенти мають потребу у справедливому суспільстві, де права та свободи громадян захищені, а рівні можливості доступні для всіх. Вони прагнуть до вирішення соціальних нерівностей та боротьби з корупцією.

Ці патріотичні потреби спонукають студентів до дій, спрямованих на підтримку та розвиток своєї країни. Вони можуть виявлятися через активну громадську участь, політичну діяльність, економічний розвиток, культурну підтримку та інші форми внеску у спільне добро своєї нації.

1.3 Головні завдання формування патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти

Формування патріотичних якостей студентів – це цілеспрямований і свідомо проведений процес організації та стимулювання активної і творчої діяльності здобувачів, засвоєння ними знань про культурно-історичний досвід української нації, формування в них ціннісного ставлення до Батьківщини, патріотичних поглядів та переконань, а також патріотичні навички та звички.

Формування патріотичних цінностей, тобто виховання на національно-патріотичних цінностях, є пріоритетним у контексті подій, що відбуваються в

2014 року в Україні, а особливо їх значення посилюється у зв'язку із повномасштабним вторгненням російської федерації 24 лютого 2023 року і триває до сьогоднішнього дня. Наш народ звільнений від комплексу меншовартості, втомився терпіти диктаторів, корупцію, беззаконня та самозневагу. Країна стала жертвою агресії та війни на Донбасі, втрати значної частини території (Крим, південний схід Донецької та Луганської областей, частини Запорізької і Херсонської областей), тому постала гостра потреба у формуванні громадян України, насамперед аграріїв, як патріотів, що засвоїли національні цінності. Це є дуже необхідним для виживання нашої нації, збереження її державної незалежності та цілісності країни, щоб будувати її краще майбутнє [42, с. 16].

За визначенням Г. Ващенко, нація – це єдність поколінь людей – теперішніх, минулих і майбутніх. Нація створюється спільністю походження (крові), території, мови, культури та традицій. Важливою рисою нації є усвідомлення своєї індивідуальності, що є категоричною передумовою її існування [15, с. 34]. Іван Лисяк-Рудницький вважав, що нація – це народ, який хоче бути державою. Під нацією також можна розуміти спільноту людей, що проживають на певній території, об'єднаних спільним минулим, походженням, культурою, мовою, шануванням своїх героїв, відзначенням національних свят і пам'ятних дат.

Патріотизм (від грец. patriots - Батьківщина) – любов до Батьківщини, відданість своєму народу, гордість за свій народ, готовність захищати його надбання, примноження національних цінностей.

О. Вишневецький виділяє три типи патріотизму: етнічний – заснований на почутті приналежності до нації, відчутті характерних рис предків; територіальний – заснований на любові до місця на землі, місцевості, ландшафту, клімату тощо, в якому людина народилася; державний патріотизм виявляється в здатності нації створювати державні форми самоорганізації [18, с. 135].

Головною метою формування патріотичних якостей особистості є виховання свідомого патріота, здатного забезпечити поступ нації.

Результатом формування патріотичних якостей є засвоєння, інтериоризація патріотичних цінностей: наявність знань про реалії минулого власного народу, його мову та національну культуру; емоційно-позитивне ставлення до національних героїв та історії, мотивація патріотичної поведінки; поведінка, спрямована на утвердження та захист національної ідеї, навіть ціною власного життя та здоров'я.

Вирішальною умовою розквіту творчих сил нації та особистості є свобода.

«Національне рабство, – писав Г. Вашенко [15], – затримує культурний розвиток нації, водночас ускладнює її життя, сумує, позбавляє радості». Навіть у неволі тварина нудьгує, страждає і часто хворіє, навіть якщо у неї достатньо їжі і чистого повітря. Тим більше людині нудно в неволі».

Нація приходить до самоусвідомлення на основі віри в національні ідеали. Для патріота ідеалом є Україна як незалежна, суверенна, економічно могутня, само обороздатна країна, громадянам якої гарантуються духовні, культурні, соціально-економічні та політичні права і свободи. Наша країна протягом багатьох століть боролася за втілення своїх національних ідеалів, тому великий Вольтер казав: «Україна завжди боролася за незалежність».

Змістом формування патріотичних якостей особистості студента є система національних цінностей, а саме: українська ідея, яка втілює прагнення до державності та соборності, патріотизм і готовність до самопожертви, коли необхідно захистити Батьківщину, почуття національної поваги та гідності, історичної пам'яті, повага до державних символів, Державного Гімну України, визнання та повага до національних героїв, любов до рідної культури, мови, свят і національних традицій, повага до Конституції України та демократично обраної влади, спрямування своїх власних зусиль до розбудови Української держави та прагнення до побудови справедливого державного устрою, протистояння

антиукраїнській ідеології, прагнення до розвитку духовного життя українців тощо.

Важливе значення для здійснення національно-патріотичного виховання має знання вітчизняної історії. О. Вишневський зазначав: «Кожна людина, як і всякий народ, розвивається в часі і просторі. І куди вони рухатимуться в майбутньому, залежить від лінії їхнього розвитку в минулому. Якщо немає бачення цієї лінії (вектора руху), то людину чи націю легко скерувати куди завгодно». Таким чином, історична пам'ять дозволяє кожній нації визначитися з вибором перспективних шляхів розвитку [18].

У мирний час патріотизм має проявлятися у повсякденній праці по зміцненню та розбудові держави. Як писав І. Франко, «наш гучний, фразеологічний і здебільшого нещирий патріотизм, бо не потертий ділом, мусить поступитися місцем поважному, мовчазному, але глибоко відчутому народолобству, яке виявляє себе не словом, а ділом».

Що таке «націоналізм»? О. Вишневський пише, що націоналізм – це реакція пригнобленого народу на своє поневолення. Це форма самозахисту, і вона спричинена не самими людьми, а тими, хто завдає їм шкоди, від кого вони терплять утиски.

Спогворений, перерослий націоналізм називається шовінізмом. Термін «шовінізм» використовується для визначення різноманітних проявів націоналістичного екстремізму. Цей термін з'явився у Франції в 1831 році в комедії братів Коньяр «Триколірний коварда», в якій одним з персонажів був агресивний військовий новобранець Ніколя Шовен де Рошфор. Вважається, що прототипом цього персонажа була реальна людина – солдат наполеонівської армії Ніколя Шовен, вихований у дусі культу імператора – творця «величчі Франції», який прославився його жорстоке поводження з підкореним арабським населенням під час єгипетської експедиції французької армії (1799-1801) [18].

Шовінізм проявляється насамперед у тому, що деякі народи чи їхні лідери поважають і визнають лише себе, а до інших народів ставляться з презирством, не приймаючи їхнього права на самобутність, особливо ця перевага проявляється на чужих територіях, де проживають корінні народи.

Освіта не може бути міжнародною. Ще Іван Франко (1856-1916) писав: «Все, що виходить за рамки нації, є або фарисейство людей, які хотіли б інтернаціональними ідеями прикрити своє суперництво за панування однієї нації над другою, або хвороблива сентиментальність письменників-фантастів, які задовольнялися б широкими «цілком людськими» фразами, щоб приховати духовну відчуженість від власного народу.

Патріот – це людина, яка не тільки любить свій народ, Батьківщину, а й активно працює над утвердженням національного ідеалу, готова до самопожертви заради блага і процвітання країни. Ісус Христос сказав: «Ніхто не має більшої любові за ту, коли хто душу свою покладе за друзів своїх» (Іван, вірш 15: стрічка 13).

У контексті патріотичного виховання важливо звернути увагу на два пріоритети: 1) пантеон героїв; 2) святкові та невизначені дні [42].

Кожна нація вшановує своїх славних предків, громадських і політичних діячів, господариків минулого і сьогодення, які сприяли розбудові держави, пропагували незалежність, утверджували цінності свободи і демократії, розвивали культуру і духовність народу. суспільства, займається освітньою діяльністю тощо.

Сучасні проблеми українського суспільства, його ментальний та світоглядний розкол, що спричиняє поляризацію політичних відносин, ескалацію збройного протистояння, громадянські непорозуміння, багато в чому зумовлені недостатньою культурно-освітньою, ідеологічною та просвітницькою роботою українське суспільство. держава, сім'я і суспільство. В умовах реформування освіти, надмірної зацікавленості в її деідеологізації, особливо у вихованні

молодого покоління, в Україні заперечується ідеологічна спрямованість освіти, яка має ґрунтуватися на національно-патріотичних цінностях. У зв'язку з цим необхідно розглянути визначення Пантеону Героїв.

На жаль, такого Пантеону Героїв донині не створено. Імена героїв треба шанувати, на їх прикладі виховувати цілі покоління українців. Саме особистісні властивості та життєвий здобуток героя мають лягти в основу виховного ідеалу як моделі людської поведінки та стосунків, що випливає з розуміння мети життя.

Отже, формування патріотичних якостей студентів – це цілеспрямований і свідомо проведений процес організації та стимулювання активної і творчої діяльності здобувачів, засвоєння ними знань про культурно-історичний досвід української нації, формування в них ціннісного ставлення до Батьківщини; патріотичних поглядів та переконань, а також патріотичні навички та звички.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

Висновки до першого розділу

НУВБІП УКРАЇНИ

Таким чином, патріотичні якості майбутніх фахівців агропромислової

галузі відносяться до комплексу особистісних рис, цінностей та практичних навичок, які спонукають студентів аграрних спеціальностей до розвитку позитивного ставлення до своєї країни, глибокого інтересу до розвитку сільського господарства та збереження природних ресурсів

Патріотичні якості майбутніх фахівців агропромислової галузі включають такі структурні компоненти:

НУВБІП УКРАЇНИ

Когнітивна компонента передбачає належне розуміння національної історії, культури та ролі агропромислового сектора в розвитку країни. Майбутні фахівці повинні мати знання про основні досягнення, проблеми та перспективи українського сільського господарства.

НУВБІП УКРАЇНИ

Мотиваційна компонента: означає внутрішню потребу допомагати своїй країні, розвивати агропромислову галузь та забезпечувати продовольчу безпеку. Вона стимулює майбутніх фахівців до активної участі в аграрних проектах, інноваціях та підтримці сільських громад.

НУВБІП УКРАЇНИ

Емоційно-ціннісна компонента: включає почуття гордості за свою країну та сільське господарство, пов'язані з власними традиціями, культурою та природними ресурсами. Вони відображають емоційний зв'язок і високу цінність, яку майбутні фахівці приділяють своїй роботі у сільському господарстві.

НУВБІП УКРАЇНИ

Діяльнісно-поведінкова компонента: виражається у практичних діях та поведінці. Майбутні фахівці повинні бути активними учасниками сільськогосподарських процесів, проявляти вміння і навички в сільському господарстві, розвивати ініціативу, креативність та лідерські якості в розвитку агропромислового сектора.

НУВБІП УКРАЇНИ

Рефлексивно-оціночна компонента: передбачає постійний аналіз своїх дій та впливу на розвиток сільського господарства. Майбутні фахівці повинні

бути відкритими до самокритики, вміти оцінювати свої досягнення та постійно вдосконалювати свої знання та навички, щоб бути ефективними аграрними спеціалістами.

Можна виділити й інші компоненти процесу формування патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти які стосуються свідомості (знання, погляди, переконання, ідеї, потреби, воля) і ті які стосуються поведінкової сфери (уміння, навички, звички, вчинки, дії). Важливим є перехід вихованця у патріотичній поведінці від знання, розуміння, позитивної оцінки до дієвого жертвовного служіння Батьківщині.

Нами виділено компоненти людської особистості. Взагалі учені виділяють компоненти свідомості і поведінки. Компоненти свідомості це знання, погляди, переконання, ціннісні орієнтації, мотиви. Серед компонентів поведінки виділяють: уміння, навички, звички, вчинки, дії.

Усі ці складові необхідно прищепити студентам аграрних закладів вищої освіти в контексті формування їх патріотичних якостей.

Формування патріотичних якостей студентів – це цілеспрямований і свідомо проведений процес організації та стимулювання активної і творчої діяльності здобувачів, засвоєння ними знань про культурно-історичний досвід української нації, формування в них ціннісного ставлення до Батьківщини; патріотичних поглядів та переконань, а також патріотичні навички та звички які виявляються в готовності служити і захищати Батьківщину навіть зі зброєю в руках.

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ II. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ГАЛУЗІ

2.1. Форми і методи формування патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти

Форма і зміст важливі філософські категорії. Форма – це обрис будь-якого предмету, зовнішній вигляд, контури предмета. Аристотель вважав, що форма є сутністю кожної речі, бо тільки через набуття форми матерія перетворюється у визначений предмет (На відміну від Платона, який стверджував, що сутністю речей є їх ідея – ідеальний образ, задум. На це Аристотель заперечив Платону зазначивши: «Платон мені друг, але істина дорожча!»). Форма є зовнішнім вираженням змісту. Форма нерозривно пов'язана зі змістом, а через нього – з сутністю. Форма істотна. Сутність формована. Згідно з діалектикою «зміст» і «форма» знаходяться в органічній єдності, є взаємопов'язаними поняттями, які відображають дві взаємозалежні, суперечливі сторони буття предмета, явища, процесу. Наприклад, кожен атом речовини має своїм змістом деяку кількість елементарних частинок, що взаємодіють одна з одною і розташовані в певному порядку. Внаслідок цього формується структура – форма атома, характерна для певного хімічного елемента. Зміст входить у форму як його об'єктивна основа, а форма виражає зміст як його організація. Немає безформного змісту, як і немає безформної речі. Форма не існує сама по собі. Вона позбавлена будь-якої цінності, якщо не є формою змісту. Тому не можна погодитися з тими, хто відриває форму від змісту і наділяє її самостійним існуванням [46].

Під організаційною формою формування патріотичних якостей слід розуміти зовнішнє вираження узгодженої, цілеспрямованої, чітко організованої системи виховної взаємодії педагогів і студентів, що здійснюється у

встановленому порядку та передбачає інтеріоризацію патріотичних цінностей та вироблення навичок їх екстериоризації через патріотичні вчинки і поведінку.

Більшість із форм організації формування патріотичних яостей студентів аграрних закладів вищої освіти (виховних заходів, виховних справ) реалізуються у вільний від занять час у позааудиторній роботі.

Отже, під формою організації формування патріотичних яостей студентів аграрних закладів вищої освіти слід розуміти зовнішнє вираження узгодженої, цілеспрямованої, чітко організованої системи виховної взаємодії педагогів і студентів, що здійснюється у встановленому порядку та має своїм наслідком інтеріоризацію патріотичних цінностей та вироблення навичок і звичок патріотичної поведінки студентів.

У науковій літературі існує безліч класифікацій форм виховної роботи, що групують їх за певною ознакою. Наприклад, у залежності від обраних засобів впливу форми виховання поділяють на *вербальні* (інформування, збори, лекції, конференції, «круглі столи»); *практичні* (походи, екскурсії, спартакіади, олімпіади, конкурси, ігри); *наочні* (організація музеїв, галерей, виставок, кінолекторії). За впливом на окремі сфери особистості (когнітивна, емоційна та діяльнісно-практична) форми виховної роботи поділяють на *властиві когнітивному компоненту* (інформаційні години з підготовкою доповідей, виховні години, присвячені суспільним професійним святкам, диспути і дискусії на загальні та професійні теми, конференції й олімпіади, зустрічі з відомими й авторитетними людьми, екскурсії, інтелектуальні ігри та вікторини); *відповідні емоційно-моральному компоненту* (відвідування театрів, виставкових залів, концертів, проведення тематичних вечорів, проведення фестивалів і конкурсів, проведення суспільних і професійних свят, організація клубних зустрічей за інтересами,); *адекватні діяльнісно-практичному компоненту* (предметні олімпіади та конкурси професійної майстерності, різні види практик (ознайомчі, навчальні, виробничі), заняття в туртках і професійних студиях, конкурси та

виставки технічної творчості, спортивні змагання і турніри, робота спортивних секцій, трудові десанти, суботники, сільськогосподарські роботи, роботи по благоустрою території, організація подорожей, туристичних походів. За кількістю задіяних у них вихованців, форми виховної роботи бувають *масові* (конференції, тематичні вечори, зустрічі з видатними людьми, зльоти, конкурси, олімпіади, клуби за інтересами, робота в громадських організаціях, виставки студентських робіт, туризм); *групові* (організаційно-виховні години в студентських групах, гуртки, робота із засобами масової інформації, екскурсії в музеї, на агровиставки, агропідприємства, відвідування театрів, кіно тощо); *індивідуальні* (робота з окремо взятим студентом – консультування, бесіда).

Кількість осіб у групі, контактному колективі коливається від 5–7 до 25–40. У масових формах верхня межа числа не обмежена. Груповими формами виховання є всі види діяльності вихованців, а саме: об'єднання за інтересами, діяльність гуртків різного спрямування, групові бесіди, зустрічі, диспути тощо.

Таким чином, існує безліч класифікацій форм організації виховання, які групуються за певною ознакою: у залежності від обраних засобів впливу форми організації виховання поділяють на вербальні, практичні, наочні; за впливом на окремі сфери особистості на властиві когнітивному компоненту, відповідні емоційно-моральному компоненту, адекватні діяльнo-практичному компоненту; за кількістю задіяних у них вихованців, форми виховної роботи бувають масові, групові, індивідуальні [46].

Тематичний вечір. Важливе місце серед форм виховної роботи займають тематичні вечори. В практиці роботи НУБіП України утвердилась така тематика вечорів: суспільно-політичні, присвячені державним святam, пам'ятним датам, історичним подіям; військово-патріотичні, приурочені до історичних дат армії і флоту України, знаменним датам в житті народів України. Цінність тематичного вечора полягає і в тому, що в його підготовці і проведенні беруть участь самі студенти. Тут вони мають можливість проявити свою ініціативу, самостійність,

ерудованість в підборі теми, запрошенні гостей, оформленні приміщення, підготовці книжкової виставки, художньої самодіяльності, підборі кінофільмів тощо.

Вартою уваги у контексті формування патріотичних якостей є читацька конференція – важливий засіб популяризації художньої та науково-популярної літератури на патріотичну тематику. Конференція допомагає студентам глибше зрозуміти зміст та образи твору, особливості мови та стилю, відрізнити головне від другорядного, прищеплює літературно-естетичні смаки. Наприклад

обговорювати можна книгу Семена Скляра «Ворон» (про УПА, національно-визвольний рух); Василя Базива «Антихрист» (Справжня історія Орди Росії).

Студенти можуть виступати з доповідями, повідомленнями, в яких дають моральну оцінку рисам, якостям і вчинкам героїв книг, творів у цілому, аналізують художні особливості і недоліки творів, роблять висновки про виховне та освітнє значення твору.

Одним із різновидів конференцій є наукова конференція, яка передбачає організацію наукової діяльності молоді, що пропонують і обговорюють результати своїх дослідно-пошукових робіт з різних предметів. Така форма розвиває розумові здібності студентів, мислення, пам'ять, орієнтує на вибір

майбутньої професії. У ході обговорення студенти торкаються найактуальніших тем науки і техніки. Доповідачі, формують навички самопрезентації, комунікативні вміння, риторичні здібності. За підсумками проведення наукової конференції можуть видаватись тези доповідей або збірники статей студентів.

Написання таких робіт розвиває у молоді логічне мислення, творчість, працелюбність. Опитування показують, що ті студенти, які беруть участь у читацьких і наукових конференціях вміють вести дискусію, використовуючи систему аргументів і фактів, володіють різними способами передачі інформації за допомогою схем, графіків, діаграм, графічних моделей, мають багатший

словниковий запас у порівнянні з тими студентами, які в таких виховних заходах і справах участі не беруть.

Зустрічі з відомими людьми – масова форма організації формування патріотичних якостей студентів, у ході якої мейодь контактує з державними діячами, провідними вченими, відомими політиками, представниками творчої інтелігенції, військовослужбовцями Героями російсько-української війни, чільними організаторами сільськогосподарського виробництва тощо. Ця форма роботи апріорі передбачає реалізацію методу прикладу, коли знаменита чи просто успішна людина демонструє зразки патріотичної інтелігентної поведінки,

ввічливе ставлення до публіки, ерудицію, розум, винахідливість і кмітливність. Ділячись спотілами з аудиторією слухачів про непростий шлях сходження до вершин слави, відомі особистості розкривають секрет свого успіху. Як свідчать спостереження за проведенням таких зустрічей в різних освітніх установах, усі їх герої відзначають, що завдячують своїми досягненнями наполегливій праці над собою. Спілкуючись із бізнесменами, вихованці довідуються про специфічні особливості сучасних політичних, економічних, соціальних, духовно-культурних проблем.

До масових форм виховної роботи відносять також (конкурси, олімпіади, фестивалі, інтелектуальні ігри, книжкові виставки, вікторини, ярмарки, концерти тощо). До групових форм патріотичного виховання відносять виховну годину: інформаційна виховна година, відкрита виховна година, організаційно-виховна година.

Політична інформація, або інформаційна виховна година, як одна з форм виховної роботи може бути оглядовою або тематичною. Оглядова політінформація – це коротке популярне повідомлення про найбільш важливі події, що хвилюють світ, нашу країну. Тематичні політінформації присвячуються розкриттю певного питання або кількох питань, органічно пов'язаних між собою.

Така політінформація поглиблює знання студентів з актуальних питань

політичного, економічного, культурного і наукового життя нашої країни, або міжнародної обстановки.

Після проведення політінформації педагогу доцільно провести її аналіз задаючи собі такі питання: Наскільки актуальна для політінформації підібрана тема? Який рівень підготовленості політінформаторів-студентів? Зацікавленість студентів темою і їх активність під час політінформації? Ідейно-політичний рівень матеріалу для політінформації, його доступність для даної групи студентів? Якими джерелами користувалися учні під час підготовки до політінформації? Чи вміють політінформатори робити висновки і узагальнювати результати? Яка педагогічна ефективність даної політінформації і яким чином вдосконалити її в майбутньому? Чи виконав наставник свою роль під час політінформації?

Організаційно-виховні години повинні сприяти розвитку особистості студента, допомагати йому засвоїти і виробити власну систему цінностей, набути відповідних соціально затребуваних особистісних якостей.

Тематику таких годин розробляє наставник з урахуванням особливостей колективу студентів. Ці години можуть проводитись у формі етичної бесіди, лекції, диспуту, усного журналу, зустрічі з цікавими людьми, обговорення книг і т.ін. Останню виховну годину місяця доцільно присвячувати підведенню підсумків навчально-виховної роботи групи.

Тему виховного заходу доцільно дати студентам заздалегідь, розподілити завдання по збору і підготовці наочності до теми, запропонувати почитати необхідну літературу, підготувати питання, які їх цікавлять, зібрати місцевий матеріал (цифри, факти, спогади тощо).

Перегляді обговорення кінофільму – кожен фільм, який пропонується для перегляду студентам, має провідну ідею. Важливо підбирати пізнавальні і повчальні фільми у яких пропагуються загальнолюдські і національні цінності

При обговоренні кінофільму необхідно аналізувати мотиви поведінки героїв, їх вчинки, давати їм оцінку з позиції людської моралі. Обов'язково при аналізі кінофільму слід визначити його провідну ідею, головну сюжетну лінію.

При підведенні підсумків обговорення кінофільму, слід спонукати вихованців до формулювання найважливіших висновків на підставі побаченого (мораль фільму).

Ми рекомендували студентам аграрних закладів вищої освіти переглянути добірку фільмів на патріотичну тематику, а саме: «Незламна», «Поводир», «Іван Сила», «Помаранчеве небо», «Нескорений», «Чорна рада», «Брати. Остання сповідь», «Тарас Бульба», «Плем'я» та інші

Похід – форма проведення колективного заходу, спрямованого на відпочинок колективу чи ознайомлення молоді із видатними історичними місцями регіону, країни.

Екскурсія – слово «екскурсія» походить від лат. «excursion» і означає поїздку, подорож, похід. Екскурсії є пізнавальним видом діяльності, що позитивно впливає на активне сприйняття людиною нових знань. За змістом екскурсії можуть бути тематичними і комплексними. Під час екскурсії:

- а) поглиблюються і розширюють наявні знання, формуються уміння і навички студентів;
- б) виникає можливість комплексного використання методів впливу на особистість студента;
- в) інтелектуально збагачується і сам наставник;
- г) розкривається практична значимість знань;
- д) студенти знайомляться з сучасними досягненнями науки;
- е) у студентів формується інтерес до професії;
- є) розвивається емоційна сфера особистості студентів.

Важливе місце серед форм організації розумового виховання належить гурткам. Гуртки можуть бути предметними – створені відповідно до навчальних дисциплін та технічними – на яких вчать певного виду практичної діяльності, виготовленню різноманітних речей [56].

З фізичної культури і спорту у вищих навчальних закладах існують спортивні секції, до яких залучається значна частина студентів. Направлені на фізичний розвиток осіб, що навчаються їх оздоровлення, формування вольових якостей тощо. Важливе місце у художньо-естетичному вихованні займають гуртки художньої самодіяльності – спрямовані на формування художньо-естетичних смаків, почуттів, поглядів і переконань, вміння творити красиве.

Школа лідерства – форма проведення виховної діяльності, спрямованої на підготовку і виявлення провідних осіб серед студентів для підсилення дієвості органів студентського самоврядування та розвитку волонтерського руху, розвитку організаторських вмінь і навичок молоді, підготовки їх до керівної роботи у майбутній професійній діяльності та реалізацію лідерського потенціалу молоді.

Клуби та об'єднання за інтересами – це добровільне об'єднання студентів за вибіркоким ставленням до певного роду чи виду занять. Клуб здійснює різноманітну творчу діяльність, має певну структуру і орган самоврядування.

Клубна діяльність організовуються на добровільних засадах з урахуванням інтересів і потреб молоді. Така діяльність створює умови для розвитку творчих здібностей, для спілкування, самовираження і самоствердження студентів, надає їм можливості для відпочинку та задоволення своїх гедоністичних потреб.

Круглий стіл – форма виховної роботи у процесі реалізації якої обговорюють важливі проблеми із життя колективу за круглим столом.

Наставник – висуває пропозицію і разом із молоддю складає перелік проблем із життя колективу, які потребують негайного вирішення.

Студенти – обговорюють проблем і вирішують ті, які виносяться на обговорення за круглим столом, обирають ведучого.

Індивідуальні форми роботи: читання художньої літератури, колекціонування (філателія, нумізматики, геральдики, фалеристика, боністика тощо) гра на музичних інструментах, вишивання, малювання тощо. Індивідуальні

форми роботи повинні пов'язуватися з груповими і фронтальними. Це підготовка виступів на конференції, до участі в конкурсах, олімпіадах. Особливе місце серед індивідуальних форм виховної роботи належить читанню. Після читання книг, на організаційно-виховних годинах, можна проводити їх обговорення шляхом дискусії, обміну думками.

Цікавою формою індивідуальної виховної роботи є колекціонування – збирання однорідних предметів, які викликають науковий, художній, історичний інтерес. Цим процесом потрібно керувати. Студенти найчастіше колекціонують марки (філателія), монети (нумізMATика), медалі (фалеристика), паперові гроші (боністика), сірникові етикетки (філуменія), художні листівки, плакати, репродукції, мінерали, плоди, насіння, метелики тощо.

Отже, найпоширенішою класифікацією форм виховання є їх поділ за кількістю учасників на індивідуальні, групові, масові. До масових форм організації виховної роботи можна віднести: тематичний вечір, вечір запитань і відповідей, конференція, зустрічі з видатними людьми, огляди, конкурси, фестивалі, олімпіади, гра, книжкова виставка, лекція, вікторина, концерт, спартакіада тощо. До групових форм організації виховної роботи належать: виховна година, перегляд і обговорення кінофільму, похід, гурток, екскурсія, змагання, клуби за інтересами тощо. Індивідуальними формами організації виховання є читання художньої літератури, колекціонування (нумізMATика, фалеристика, філателія, філуменія), гра на музичних інструментах, вишивання, малювання, підготовка до участі у різних заходах тощо.

Є ще інтерактивні та інноваційні форми організації виховної роботи. Інтерактивність – здатність взаємодіяти або знаходитися в режимі діалогу з ким-небудь (людиною) або з чим-небудь (наприклад, комп'ютером). Інтерактивність передбачає взаємодію між вихованцями, яку організовує педагог. Коли ця взаємодія має місце тільки між педагогом і вихованцем, то такі форми виховної роботи називають активними.

Інновація нововведення (англ. innovation) – це запроваджене нововведення, що забезпечує якісне зростання ефективності певних процесів (у нашому випадку виховного процесу). Інновація є кінцевим результатом інтелектуальної діяльності людини, її фантазії, творчого процесу, відкриттів, винаходів та раціоналізації. Інновація – введений у вжиток новий, або значно покращений продукт чи процес, нова форма чи метод виховної роботи. Термін «інновація» походить від латинського «новатіо», що означає «оновлення» (або зміна), і приставки «ін», яка перекладається з латинської як «в напрямку», якщо перекладати дослівно «Innovatio» – «в напрямку змін».

Інноваційна форма роботи – нова форма (зовнішнє вираження) узгодженої взаємодії наставників і вихованців, що є найсучаснішим інтелектуальним надбанням педагогіки та виправдовує своє застосування ефективним досягненням виховних завдань.

Концерт на патріотичну тематику. Там пропонуються пісні Українських січових стрільців, УПА, козацькі пісні. Конферанс (текст ведучих, що посідає номери концерту) повинен містити інформацію відповідно до теми концерту. Складовими концерту може бути пісенна вікторина, караоке, збір благодійних коштів (наприклад, збір коштів на здоров'я та медичну допомогу, лікування поранених захисників України тощо).

Пластично-хореографічна вистава – це вистава, де основним засобом вираження інформаційно-просвітницького чи профілактичного матеріалу є пластика: рухи тіла, міміка, жест. Така вистава ведеться мовою символів і потребує виразних костюмів, реквізиту, можливо гриму, яскравих театральних атрибутів (свічки, тканини, стрічки тощо). Сюжет такої вистави повинен бути ясним і зрозумілим навіть без слів, у ньому має бути яскраво виражена боротьба добра і зла. Така вистава потребує також дуже виразного музичного рішення, а при можливості і використання сучасних технічних засобів, художнього освітлення, цікавих, ефектних мізансценічних рішень (мізансцена –

розташування фігур на сцені). Дійовими особами можуть бути як герої-люди (студент, воїн, фермер), так і герої-символи (птаха, ангел смерті, душа). Пластична дія вистави буде зрозумілішою для глядача, якщо її підтримати коментарем – голосом, який звучить «за кадром» чи підібрати музичний супровід. Це дозволить

підсилити ефект впливу, ширше і глибше розкрити зміст вистави. Яскравим прикладом пластично-хореографічної композиції на патріотичну тематику є «Крик душі України» театру тіней «Teulis». Вражаючий шедевр мистецтва, що викликає глибокі емоційні переживання, спричиняє катарсичний ефект, очищення душі від пилу буденного життя, облагороджує людину. Чи, скажімо,

пластично-хореографічна вистава студії сучасного танцю «Джинджер», як супровід виконання Світланою Тарабаровою пісні «Повертайся живим», присвяченої воїнам-захисникам, які беруть участь у бойових діях московсько-української війни.

Інтерактивні форми передбачають обов'язкове включення аудиторії, яка стає учасником дійства, і його умови потребують від глядача певних дій, знань, вчинків. Інтерактивні форми дають змогу одночасно, як подавати інформацію й формувати певні навички, так і перевіряти наявний рівень знань та вмінь.

Основним засобом вираження у цій формі є гра. Саме через гру подається зміст, за допомогою неї моделюються різні ситуації, у яких формуються й відпрацьовуються необхідні навички [46].

Гра станціями (Квест) – інтерактивний жанр, де учасникам пропонуються рухатися від «станції» до «станції» і, зупиняючись, отримувати чи демонструвати свої знання, набувати чи демонструвати певні навички (приклад «Форт Буаяр»). Для проведення превентивної або профілактичної роботи можна влаштовувати станції, які за темою відповідають різним аспектам патріотичних тем.

Foot-Quest (фут-квест) – гра, що включає в себе послідовність пунктів (чек-поінтів або чеків), що знаходяться десь у місті/селищі, і в яких гравцям треба

побувати під час гри. Кожен чек хитро зашифрований і отримати орієнтир на наступний можна тільки з попереднього.

Команди формуються або самими учасниками, або агентом (наставником), який знаходиться на старті. Склад команди повинен включати не менше 3-х осіб, максимальна кількість учасників визначається організаторами гри. Команда обирає собі назву, кожен учасник реєструється, команда отримує перше завдання – і гра почалася.

З собою треба мати необхідні атрибути гри, а саме: ліхтарик (залежно від періоду доби), компас, мобільний телефон, карту міста/селища.

Флеш-моб (англ. flashmob – «спалахуючий натовп») – це заздалегідь спланована масова акція, зазвичай організована через Інтернет, або інші сучасні засоби комунікації, у якій велика кількість людей оперативної збирається у громадському місці, протягом декількох хвилин виконує заздалегідь узгоджені дії (сценарій), і потім швидко розходяться.

Правила реалізації флешмоба: вдавати начебто усе є спонтанним дійством; забороняється збиратися або привертати увагу на місці до акції; одночасний початок і закінчення акції всіма учасниками; після акції потрібно миттєво зникати з місця дії в різні сторони, і робити вигляд начебто нічого й не було; сценарій повинен привносити абсурдність у те, що відбувається; жорстке дотримання сценарію; не викликати агресивної реакції; не порушувати законів і моральних засад, не виявляти ніяких політичних поглядів. Флешмоб-акції, що не дотримуються цього, вже будуть екстрим-мобом або політ-мобом.

Отже, важливу групу складають інтерактивні та інноваційні форми організації патріотичного виховання. Інтерактивні форми організації виховної роботи – це форми, що передбачають взаємодію між вихованцями, якою керує педагог-наставник. Інноваційна форма виховної роботи – нова форма (зовнішнє вираження) узгодженої взаємодії наставників і вихованців, що є найсучаснішим інтелектуальним надбанням педагогіки та виправдовує своє застосування

ефективним досягненням завдань формування патріотичних якостей. До інтерактивних форми організації виховної роботи можна віднести інтерактивну виставу, вистава форум, ток-шоу, квест (гра станціями), флеш-моб (спалахуючий натовп), тренінг.

В Національному університеті біоресурсів і природокористування України готують не просто висококваліфікованих фахівців конкурентоздатних на ринку праці, а й забезпечують формування всебічно розвиненої особисті кожного студента, виховання у молоді рис високоосвіченого представника національної інтелектуальної еліти.

У XXI столітті розширилися масштаби та посилилась масовість виховних заходів Національного університету біоресурсів і природокористування України. Він став потужним університетським центром, до структури якого входить низка аграрних вищих навчальних закладів, розташованих у різних куточках нашої країни. Вони, із своїми специфічними регіональними традиціями, утворюють велетенський духовно-культурний, освітньо-науковий комплекс, у межах якого протікає діалог, взаємопроникнення та взаємодоповнення культур. Усе це забезпечує оптимальні умови для формування у студентів патріотичних якостей, досягнення толерантності, високої культури міжнаціональних взаємин, розвиненої моральної, розумової, правової, екологічної, естетичної і політичної культури.

Щороку відбувається велика кількість заходів, як у Київському територіальному центрі НУБіП України, так і у його регіональних підрозділах.

Цикл тих заходів, які проводяться у масштабах університету відкривається на початку навчального року святом «День знань», що в Національному університеті біоресурсів і природокористування України став традиційним, урочистим заходом, у ході якого відбувається ритуальна посвята студентів-першокурсників.

Мета заходу: формування у студентів почуття приналежності до великого студентського колективу НУБіП України, сприяння мобілізації зусиль студентства до наполегливої праці в новому навчальному році; посилення патріотичних настроїв студентів, які проявляються у визнанні престижу НУБіП України, як провідного вишу України.

З першим промінням весняного сонця в університеті з року у рік, уже три десятиліття, проходить фестиваль художньої самодіяльності «Голосівська весна» у якому обдарована талантами молодь демонструє свою виконавську майстерність у таких жанрах як: пісня, поезія, інструментальна музика, гумор, танець, прикладне мистецтво, де преважують твори української національної спадщини.

В університеті традиційно, у цікавій літературно-мистецькій формі, проводять день народження Т.Г.Шевченка, лекторії класичної музи «Просто про складне», Жіночий день, День студента, театральні вистави, ювілейні дати визначних історичних діячів, письменників, постів українського народу, дні випусків молодих фахівців тощо.

Меморіальний комплекс, з увічненням пам'яті про тих, хто самовіддано в роки війни забезпечив мирне небо над головою, - є своєрідним вівтарем, де щороку молодь та науково-педагогічні працівники НУБіП України складають данину пам'яті влячних нащадків.

В університеті постійно діють понад 30 художніх студентських колективів у яких створено оптимальні умови для розвитку творчих нахилів і обдарувань молоді. Найвідомішими серед таких колективів є народний ансамбль пісні й танцю «Колос» (1957 р.) та Народний духовий оркестр (1947 р.), Ансамбль бального танцю «Чарівність», Вокальний гурт «Октава», студентський театр «Березіль», театр «Браво», СТЕМ та інші, які є своєрідною візитною карткою Національного університету біоресурсів і природокористування України. У 2005

р створено академічний хор. Хор уже виступав з класичними творами перед слухачами і має своїх прихильників.

Серед науково-педагогічних працівників Національного університету біоресурсів і природокористування України є такі видатні персоналії як:

Народний артист України, відомий поет-пісняр, лауреат багатьох премій України

Вадим Крищенко, Заслужений діяч мистецтв України, відомий композитор

Володимир Домшинський, Народна артистка України Наталія Шелепницька;

Народний артист України Роман Рудий та ін [46].

У добу Відродження казали: – «Якщо, ви бажаєте, щоб Ваш розум

працював правильно – слідкуйте за Вашим тілом». Гармонійний розвиток

людини потребує фізичного вдосконалення, яке в нашому університеті

забезпечується кафедрою фізичного виховання при якій функціонують різні

форми організації виховання. У позанавчальний час студенти та науково-

педагогічні працівники університету мають можливість займатися фізичною

культурою і спортом у 20 спортивних секціях, 7 платних абонементних та 8

оздоровчих групах.

Застосовуються у вформуванні патріотичних якостей інтерактивні

форми організації виховної роботи, що ґрунтуються на забезпеченні «зворотного

зв'язку» між учасниками для досягнення взаєморозуміння та коригування

процесу усвідомлення певних знань, світоглядних, моральних, ідейних засад,

проблем, передбачають об'єктивне відношення до себе і до навколишніх, аналіз

думок, висловлювань, дій і поведінки інших, самоаналіз власного «Я» на основі

рефлексії.

У ході формування патріотичних якостей використовувалися тренінг, який

включав різні вправи, рольові ігри, у тому числі розроблені моїм науковим

керівником Р.Сопівником. Окремі з них сприяли розвитку господарності та

екологічної відповідальності майбутніх фахівців як патріотів. Наприклад

авторська рольова гра «Тваринницький комплекс на околиці відного міста?»,

авторська тренінгова вправа «Розумний вибір між посиленням продовольчої безпеки і просуванням альтернативних джерел енергетики?», авторська ділова гра «Головний агроном господарства»). Їх застосування сприяло формуванню в студентів патріотичних якостей ретельного господарювання, екологічних знань, навичок екологобезпечної поведінки, професійної компетентності, практичного мислення, ціннісного ставлення до землі, господарності.

У процесі реалізації завдань формування патріотичних та громадянських якостей разом із студентами проводився університетський етап міжнародного молодіжного мультифестивалю «Студентська республіка», «Школи лідерства» (С.М.Ніколаєнко) та «Літня школа студентського самоврядування».

«Студентська республіка» передбачала створення у визначеному місці, на обмеженій чітким кордоном території міні-моделі держави, у якій молодь формує органи управління, законодавчу, виконавчу і судову гілки влади. Така квазі-держави має свої закони, валюту, профільні міністерства і відомства. Органи влади та громадяни самі організують життя й порядкують на території республіки. Студенти очолюють міністерства фінансів, екології, сільського господарства, внутрішніх справ, освіти і науки, що забезпечує формування в них досвіду лідерської поведінки. Кульмінацією цієї організаційно-діяльничої гри є проведення виборів студентського президента. При цьому створюється центральна виборча комісія, формуються «політичні партії», проводиться повноцінна виборча кампанія з голосуванням. Паралельно з виборами нами проводились такі заходи, як конкурс краси «Перша леді», турніри з рольових та інтелектуальних ігор («Мафія» і «Квест»), конкурс флеш-мобів, рольові ігри, змагання з екстремальних видів спорту, змагання з пляжних видів спорту, круглі столи, майстер-класи, творчі лабораторії, фестиваль молодіжних ЗМІ, фестиваль аматорського відео на соціальну тематику тощо [46, с.370-392].

«Школа лідерства» передбачала реалізацію завдань формування також і патріотичних якостей майбутніх фахівців АПК. У ході проведення «Школи

лідерства» педагоги і студентський актив орієнтували студентів на лідерство як важливу патріотичну, особисту, соціальну і професійну цінність, формували знання із лідерології. Програма «Школи лідерства» сприяла соціалізації, пришвидшенню процесу адаптації молоді до нових умов закладу вищої освіти.

Студентів знайомили з історією, структурою, традиціями університету, основними формами самореалізації їх лідерського потенціалу. Вже «на старті» студенти залучались до соціально-корисних видів діяльності, громадської, науково-дослідної, науково-інноваційної, спортивної, творчої і мистецької діяльності. У рамках «Школи лідерства» фахівцями (І.Савицька, Р. Сопівник,

Є.Вербийський, М.Костенко, І. Майдананок та ін.) читались студентам лекції про сутність, структуру, теорії походження, типи і функції патріотичного лідерства, його роль у розбудові держави та національного АПК. Учасників школи лідерства знайомили з діючими в університеті формами роботи. У процесі

лекційних занять сутність феномена патріотичного лідерства розкривалась на прикладі лідерів галузі, де показано взаємозв'язки між успіхом у професійній діяльності та особистісними якостями.

Літня школа студентського самоврядування передбачала туристичні та екскурсійні походи активу органів студентського самоврядування мальовничими

і вартими уваги місцями України. У ході літньої школи студентського самоврядування створювався літній студентський табір, у якому чергували студенти на засадах самоуправління. Програмою літньої школи студентського

самоврядування передбачалось проведення презентацій діяльності органів студентського самоврядування різних рівнів, тренінгів із залученням фахівців-психологів, статусно-рольової гри «Мафія», спортивних змагань, наукових конференцій, майстер-класів із менеджменту із запрошенням лідерів галузі (О. Боровик, Д. Моторний, С. Ніколаєнко та ін.)

Надзвичайно багатограними, різноплановими і самобутніми є форми організації виховної роботи у регіональних підрозділах університету. Так, у

Бережанському агротехнічному інституті з метою прищеплення молоді екологічної культури, любові до природи проводиться свято квітів «Осіній кошик», а у Залищицькому державному аграрному коледжі свято квітів «Все задумано мудро в природі – жити треба у мирі і згоді». В Ірпінському економічному коледжі НУБіП України, поряд з іншими формами організації виховної роботи, підійнято працює Клуб цікавих зустрічей. Протягом останніх років студенти зустрічалися із старійшиною вітчизняної політики Ярославою Стецько, політичним діячем та відомим поетом Борисом Олійником, поетом-піснярем Миколою Луківим – автором гімну коледжу «Зоря юності», Народною артисткою України Валентиною Степовою, Заслуженою артисткою України Марією Бурмакою та іншими діячами культури і мистецтва.

Отже, студентське життя у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за своєю суттю дозволяє на високому рівні вимог формувати патріотичні якості студентів.

2.2. Календар національних свят і пам'ятних дат у формуванні патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти

Державні свята і пам'ятні дати відіграють надзвичайно важливу роль у патріотичному вихованні суспільства. Вони є символами національної ідентичності, єдності та спільності, а також мають глибокий культурний, історичний та соціальний підтекст. Державні свята і пам'ятні дати забезпечують зміцнення національної свідомості. Свята і дати нагадують про подвиги минулих поколінь, їхню боротьбу за свободу, незалежність та процес становлення держави. Це допомагає укріпити віру в себе та власну країну, створюючи здорову національну гордість. Такі свята формують патріотичні цінності такі як любов до рідної землі, повага до історії, культури та традицій народу. Свята і пам'ятні дати дозволяють пізнати історію і є нагадуванням про ключові події в історії країни.

Вони допомагають глибше зрозуміти минуле, вивчати історичні факти та аналізувати їх вплив на сучасний стан суспільства. Державні свята і пам'ятні дати сприяють зміцненню соціальної єдності, вони об'єднують громадян навколо спільних цінностей та ідеалів, незалежно від їхнього походження, релігії чи політичних переконань. Свята можуть відігравати роль у формуванні громадянської свідомості, підтримуючи розуміння важливості громадянських прав та обов'язків. Державні свята сприяють збереженню та передачі культурної спадщини від покоління до покоління. Вони включають у себе традиції, ритуали, музику, одяг та інші аспекти культури народу. Свята можуть надихати громадян до патріотичних дій, таких як добровільна допомога у важливих громадських справах, волонтерство, участь у благодійних акціях та інших ініціативах на благо країни.

Виходячи з досвіду формування патріотичних якостей майбутніх фахівців агропромислової галузі в НУБіП України, виділимо і опишемо виховні цілі тих свят, які мають важливе значення у справі формування різних компонентів патріотичної свідомості і поведінки молоді.

День захисників і захисниць України – свято, встановлене 14 жовтня 2014 р. (тепер буде відзначатися 1.10. у зв'язку із змінами внесеними українським

церквами в календар Покрова відзначатиметься на 14 днів раніше) указом Президента України Петра Порошенка, відзначається з метою вшанування мужності та героїзму захисників незалежності й територіальної цілісності України, військових традицій і звитяг українського народу, сприяння дальшому зміцненню патріотичного духу в університетському колективі, відродження національних традицій, плекання в молоді поваги до захисників України, ціннісного ставлення до виконання військового обов'язку.

За християнським календарем 14 жовтня (1 жовтня) святкують День Покрови Богородиці, яка вважалася покровителькою українських козаків. Для українського народу козацтво завжди було зразком військової доблесті, мудрості,

лицарської відваги народу, який виборює своє право на свободу й незалежність. У неспокійні часи іноземних вторгнень козаки ставали на захист України, зберігали національну культуру та традиції, віру. Слава про звитягу мужніх козаків ширилася на весь світ.

Із українськими козаками пов'язують продовження державотворчих традицій нашого народу. Так у 1451-1481 роках на Руських землях, що входили до Великого князівства Литовського ліквідовуються останні bastiони нашої державності – Київське і Подільське князівства. Одразу ж наприкінці XV ст.

знаходимо першу згадку про українських козаків в історичних джерелах. У «Всесвітній хроніці» польських істориків Мартина та Йоахіма Бельських сказано, що в 1489 році під час походу польського королеви Яна Альбрехта на Поділля українські козаки показували його війську шлях. У 1553 році Дмитро

Вишневецький (Байда) заснує на острові Хортиця Запорізьку Січ, яка була потужним форпостом захисту південно-східних кордонів Руських земель від набігів турків і татар. Із козаками пов'язують таку форму української державності, як Гетьманат, основним архітектором якої був преславний український полководець і стратег Богдан Зиновійович Хмельницький (1595-

1657). Гетьманщина проіснувала до 1764 року й ліквідована за часів імператриці Катерини II (1762-1796), яка в 1775 році також знищила козацтво зруйнувавши Запорізьку Січ.

Спадкомицею козацьких традицій стала ще одна національно-визвольна сила – Українська повстанська армія – організована спільнота нескорених борців

за Незалежність України, була сформована в 1943 році Тарасом Бульбою Боровцем на Волині. Основним її кістяком стало селянство, яке не бажало терпіти окупантів та взяло зброю до рук. УПА інтенсивно діяла на території західної та центральної України, багато підпільних осередків були створені на Донбасі. Бійці

здійснювали активні диверсійні акції проти наступаючої Червоної армії та

каральних загонів Вермахту. Повстанці стали символом незламної боротьби народу проти поневолювачів України.

Вшанування Героїв бою під Крутами 29 січня 1918 р. в нашому університеті відбувається з особливою посвятою. Останнім часом з'ясовано перші імена найвідоміших старшин (офіцерів) цієї епохи, які мали відношення до сільськогосподарського відділення Київського політехнічного інституту, з лона якого згодом з'явився НУБіП України.

Це полковник Григорій Чижевський, у 1919 р. – Міністр внутрішніх справ УНР; Олександр Бабин, Дмитро Головка, Михайло Зінченко, Олександр Катхе.

День української мови та писемності (9 листопада) відзначається з метою виховання в молоді поваги до державної мови, української писемності, підвищення рівня володіння мовними засобами, мовленнєвої культури студентів, популяризації українського літературного поетичного слова. Це свято було встановлено Указом Президента України в 1997 році і відзначається щороку на честь українського літописця Нестора послідовника творців слов'янської писемності Кирила і Мефодія.

Дослідники вважають, що саме з преподобного Нестора-літописця й починається писемна українська мова. Це не лише державне, а й церковне свято.

Перший у сучасній українській мові твір, що відповідає візантійським першовізірцям, православні назвали акафістом Богородиці Холмській.

Мова творить не тільки думку, але й культуру народу і сам народ. Талант, як і розум, – тільки передумова творення. Шлях від таланту, розуму, духовних сил людини до цілісного акту творення веде через дуже складну систему факторів свідомості та підсвідомості, мислення, емоцій, почуттів, волі тощо.

День працівників сільського господарства (третья субота листопада) – свято усіх, хто причетний до агропромислового комплексу, аграрної освіти і науки.

Метою цього свята є виховання в студентів інтересу до професії, плекання ціннісного ставлення до хліборобської праці, до людей, які дбають про

продовольчу безпеку країни. Свято започатковане в 1993 році. Тоді Президент України підписав Указ про заснування професійного свята всіх працівників сільського господарства, а також підприємств, які займаються переробкою сільськогосподарської сировини та виробництвом харчової продукції.

Із давніх-давен восени, коли землю вкриває жовте листя, коли зібрано врожай, а комори та стодоли заповнені збіжжям, відзначається Свято працівників сільського господарства. І не дивно, адже саме на українській землі тисячі років тому нашими предками було створено найдавнішу хліборобську культуру.

День працівників сільського господарства в Україні відзначається дуже широко. Україну продовжують називати житницею Європи. До цих пір основними сільськогосподарськими культурами, які вирощуються українськими аграріями, залишаються зернові, цукровий буряк та картопля. Це свято відзначають працівники фермерських господарств, які забезпечують усю країну молоком та м'ясом.

День Національної Єдності (1 грудня) проводиться з метою виховання національної ідентичності, національної свідомості молоді, ціннісного ставлення до української державності як форми самоорганізації народу, прищеплення почуття єдності українців незалежно від регіону проживання.

1 грудня відбувся всеукраїнський референдум, у ході якого народ України підтримав Акт проголошення державної незалежності від 24 серпня 1991 року. Значення референдуму важко переоцінити. Ухвалення Акта про Державну Незалежність, безумовно, мало величезне значення, але насправді незалежною Україна стала лише після 1 грудня. 24 серпня незалежність була проголошена Верховною Радою, але історія знає випадки, коли парламентарі скасовували рішення, ухвалені попередниками. До того ж, хоча вищий представницький орган має конституційне право виступати від імені народу, але парламент – не народ. 1 грудня за незалежність проголосував саме народ, який є єдиним джерелом влади і воля якого священна.

Підтвердженням тези про доленосність грудневого референдуму є важлива обставина, про яку ніхто не згадає. До 1 грудня формально незалежну Україну не визнала жодна держава світу. Протягом грудня Україну визнали більше сорока країн. Адже грудневим усеукраїнським референдумом 1991 року було перекреслено березневий всесоюзний референдум 1990 року, його підсумки надали правові підстави для перетворення задекларованої незалежності в незалежність реальну.

До речі, цілком могло статися, що українці святкували б День Незалежності не 24 серпня, а 1 грудня. Питання, із якого дня починати відлік новітньої історії держави було темою доволі жвавої дискусії. Переважала то одна дата, то друга. Поклав край суперечкам, за свідченням Л.М. Кравчука, Дмитро Павличко, який в дідшукав досить несподіваний аргумент: «Святкувати влітку набагато приємніше, ніж узимку. Сніг, чи мороз, чи навіть дощ можуть зіпсувати урочистості». Цей аргумент видався депутатам дуже переконливим ...»¹

Всесвітній день здоров'я (7 квітня) проводиться з метою виховання ціннісного ставлення студентів до фізичного, психічного, соціального здоров'я та популяризації здорового способу життя молоді.

Це свято було засновано на честь створення Всесвітньої організації охорони здоров'я. З'явившись у 1948 році, ця організація об'єднала у своїх рядах представників 191 держави світу. Уперше святкування Всесвітнього дня здоров'я відбулося в 1950 році. Уже тоді глобальною ідеєю заходу була пропаганда здорового способу життя й боротьба з поширенням різних захворювань.

Здоров'я є найвищою цінністю. Воно в значній мірі залежить від способу життя людини. Уважається, що стан системи охорони здоров'я визначає лише 10% усього комплексу впливів на здоров'я людини, а решта 90% обумовлюється

¹ Купчик Л. Вшановано не вшанованим човілеп. URL : <http://www.spilka.pl/uk/2009/04-25-23-26-34/3336-vshanovano-ne-vshanovanim-čovilep> (дата звернення: 17.04.2023).

станом екології (20%), спадковістю (20%) і найбільше – способом життя (50%).

Звідси випливає, що здоров'я в наших руках і на нашій відповідальності.

Здоровий спосіб життя, як якість особистості, виражається в дотриманні норм поведінки, що спрямовані на збереження фізичних і психічних сил індивіда, передбачає санацію і розвиток усіх систем людського організму.

Яка картина щодо здорового способу життя серед юнаків, яких ми беремо на навчання, за даними Українського інституту соціальних досліджень імені Олександра Яременка (аналітичний звіт). Статистика останніх років свідчить, що

палять близько 67% хлопців та 55% дівчат віком до 18 років. Кожний другий

(42,5%) уживав алкоголь протягом тижня, який передував опитуванню. Середній

об'єм пива в останній день уживання алкоголю склав майже 700 грам (майже 800 грам серед хлопців та дещо менше 0,5 л серед дівчат). Більше 40% повідомили,

що перша спроба вживання будь-яких алкогольних напоїв відбувається у віці 13

років або раніше. 25,4% юнаків віком до 18 років мають досвід уживання

заборонених наркотичних речовин. Про вживання протягом останніх 30 днів

марихуани або гашишу зазначили 3,0% юнаків із числа опитаних. Хоча б'яз у

житті 3,1% вживали екстазі, 2,6% – «курильні» суміші. Компанія друзів –

найпоширеніше джерело отримання наркотичних речовин.

Але складовими здорового способу життя є не тільки відмова від

шкідливих звичок. Здоровий спосіб життя включає в себе наступні елементи:

раціональний режим праці і відпочинку, оптимальний руховий режим, особиста

гігієна, загартовування, раціональне харчування, заняття фізкультурою і

спортом.

Кафедра педагогіки досліджувала складові здорового способу життя

студентів гуманітарно-педагогічного факультету НУБіП України і виявила

загрозливу, прогресуючу тенденцію погіршення їх здоров'я. Хоча дані не несуть

абсолютної репрезентативності по університету, усе ж можуть бути

екстрапольовані на весь студентський колектив Базового закладу НУБіП України.

За допомогою валідної анкети опитано 91 студента віком від 18 до 24 років, 20 хлопців та 71 дівчина.

Характеризуючи свою рухову активність, 63% студентів зазначили, що вона обмежується допомогою батькам на присадибній ділянці; лише 56% респондентів відвідують заняття з фізичного виховання в університеті, 7% студентів займаються в спортивних секціях. Таким чином, значна частина молоді

(майже половина) веде нерухливий спосіб життя. Близько 5 годин на добу

студенти проводять у навчальних аудиторіях, ще 2-3 години готуючись до семінарсько-практичних занять. Фактично, більша половина світлового дня це сидіння за робочим столом. Як відомо, гіподинамія (недостатня м'язова

дільність) є одним із згубних факторів, що негативно позначається на людському

здоров'ї. Особливо шкідлива гіподинамія для серцево-судинної системи: слабшає

сила скорочень серця, зменшується пружність, знижується тонус судин.

Негативний вплив виявляється й на обмін речовин і енергії, зменшується кровопостачання тканин. У результаті неповноцінного розщеплювання жирів

кров стає «жирною» й ліниво тече по судинах, і постачання живильними

речовинами, киснем зменшується. Наслідком гіподинамії можуть стати задишка,

аритмія, ожиріння й атеросклероз, порушення роботи ендокринної системи тощо.

Однією з основних складових здорового способу життя є харчування.

Характеризуючи своє харчування 60% студентів зазначили, що вони харчуються

неправильно, оскільки вживають шкідливі для здоров'я продукти

(напівфабрикати, чіпси, пиво, горішки, сухарики), рідко вживають овочі та

фрукти, домашню їжу (супи, борщі тощо). 34% студентів вважають своє

харчування повноцінним. Студенти, які харчуються неправильно (60%), назвали

такі причини: нестача часу, грошей, немає бажання чи можливості готувати

корисну їжу.

Як відомо, режим праці та відпочинку суттєво впливає на стан здоров'я людини. Так, 38% студентів зазначили, що їх сон триває не менше 7 годин на добу, 14% відповіли, що сплять по 5-6 годин на добу, пояснивши це умовами проживання в гуртожитку, де, на їх переконання, неможливо повноцінно відпочити. Як ми знаємо, валеологічною нормою для людини є 8 год. сну на добу.

Ідеалом здорового способу життя є здоров'я: **фізичне** (коли усі органи й системи функціонують нормально), **психічне** (нормально функціонує мозок людини, якість і чіткість мислення, розвиненість уваги й пам'яті, високий ступінь емоційної стійкості, відсутність агресивності, розвиток вольових якостей),

соціально (ціннісне ставлення до здоров'я, праці, несприйнятливості до шкідливих звичок чи стереотипів поведінки, що суперечать здоровому способу життя; соціально здорова людина отримує задоволення від своєї роботи, прагне до самовдосконалення, досягає молодості духу і внутрішньої краси, тобто перебуває в гармонії із суспільством)².

День довкілля (третя субота квітня) проводиться з метою виховання екологічної культури молоді, бережного ставлення до природного середовища, розвитку ноосферного мислення молоді, виховання вітацентричних цінностей.

День довкілля встановлений Указом Президента України в 1998 році. Із цього часу у відповідний день привертається широка увага студентів до проблем довкілля. Уже стало доброю традицією, коли члени нашого колективу об'єднують свої зусилля для покращання навколишнього середовища та привернення уваги широкої громадськості до екологічних проблем.

У членів колективу нашого вишу має бути високий рівень екологічної культури. Під екологічною культурою слід розуміти інтегративну якість особистості, що є частиною її загальної культури, включає усвідомлені потреби

² Виховання і самовиховання на засадах національно-патріотичних цінностей: методичний посібник для студентів і науково-педагогічних працівників аграрних і природоохоронних ВНЗ / Укладачі Р.В. Сопівник, Г.В. Петрів. Київ: «ЦП «Компринт», 2014. 185 с.

в гармонійному співжитті із природою, розумінні нероздільної цілісності людини як частини біосфери, передбачає наявність глибоких екологічних знань, умінь і навичок екологічнобезпечної поведінки із застосуванням опанованого комплексу заходів із санації природного середовища.

На наш погляд, особистість із сформованою екологічною культурою відзначається наявністю таких якостей, як ціннісне ставлення до землі та гуманне ставлення до тварин і живої природи, володіє розвиненим ноосферним мисленням. При цьому не допускається розуміння природи як абстрагованої сутності, у якій людина мислиться не в «середині», а «над нею» й експлуатує

ресурси екосередовища відповідно до споживацьких потреб, які зростають. Людина – частина цілого – біосфери, вона з нею органічно пов'язана. Жива природа (планета Земля, Всесвіт, Космос) функціонує за законами вселенського розуму, тому ноосферогенез є осягнення інтелектом людини вищих законів

Всесвіту й на цій основі побудова таких моделей взаємодії суспільства і природи, при яких раціонально використовуються ресурси та зберігається баланс екосистеми³.

День Матері (друга неділя травня) виховання в молоді поваги до жінки, любові до матері та до Батьківщини. У вихованні велика роль відводиться матері, яка боролася за духовне збереження своїх дітей, щоб вони пам'ятали свою національну спадщину й походження.

Серед української громади День матері вперше влаштував Союз українок Канади в 1928 році. Наступного року це свято відзначалося вже й у Львові.

Ініціатором урочистостей була редактор тижневика «Жіноча доля» Олена Кисилевська. Також 1929 року «Союз українок» зиніціював упровадження цього свята на Тернопільщині. Організації «Просвіта», «Рідна школа», «Пласт»,

³ Сопітник Р. Виховання лідерських якостей студентів аграрних вищих навчальних закладів : монографія. 2-ге видання, доповнене. Київ : ЦПТ «Компринт», 2014. 533 с.

«Сокіл» та ін. організували концерти, конференції, фестивали по всій Східній Галичині. Відтоді День матері відзначали дуже широко.

У 1939 році свято заборонила радянська влада. Із 1990 року завдяки зусиллям громадських організацій, зокрема Союзу українок, Свято матері повернулося в Україну.

За часів незалежної України свято встановлено «... на підтримку ініціативи Державного комітету України в справах сім'ї та молоді, міжнародної організації «Жіноча громада», Спільки жінок України, громадської організації «Союз українок»...» згідно з Указом Президента України «Про День матері» від 10 травня 1999 року № 489/99⁴.

В Україні жінка споконвіку асоціювалася з берегинею сім'ї. Величезну роль у вихованні дітей відіграє перша, найрідніша у світі людина – матір. Саме від неї залежить виховання дитини і саме мати прищеплює любов до рідної землі.

Свято матері – це свято демонстрації любові і вдячності жінкам. Роль жінки, матері в історії людської цивілізації переоцінити важко. Жінки були не лише дружинами представників князівських та козацьких родів, шляхти, видатних політиків та державних діячів, але й самі виступали в ролі останніх, наприклад, княгиня Ольга, Анна Ярославна, Роксолана, героїня столітньої війни

Жанна д'Арк, глава уряду Великобританії Маргарет Тетчер, прем'єр-міністр Індії Індра Ганді та прем'єр-міністр Пакистану Беназир Бхутто, перша леді Аргентини Світа Перон, Президент Філіппін Глорія Аройя, Генеральний канцлер ФРН Ангела Меркель, президент Литви Далія Грібаускайте, Премер-міністр Фінляндії

Санна Марін, президент Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн, Премер-міністр Італії Джорджіа Мелоні, міністр фінансів Канади Христя Фриланд тощо. Серед жінок – велика кількість меценаток, які займалися доброчинністю, засновували школи,

⁴ Виховання і самовиховання на засадах національно-патріотичних цінностей: методичний посібник для студентів і науково-педагогічних працівників аграрних і природоохоронних ВНЗ / Укладачі Р.В. Сопівник, Г.В. Петрів. Київ : ЦП «Компринт», 2014. 185 с.

монастирі, будували церкви, видавали книги. Наприклад, – Галинка Гулевичівна, Раїна Могилянка – княжна Вишневецька, княжна Варвара Рєпніна та інші. Немало серед жінок видатних публіцистів, письменниць і поетес, таких, як Олена Пчілка, Ольга Кобилянська, Леся Українка, Ліна Костенко та інші.

Серед жінок – видатні педагоги-освітянки такі як Софія Русова-Ліндфорс та Христина Алчевська.

Історія зберегла цікавий красномовний факт, який підносить українських жінок, матерів в очах усього світу. Видатна донька київського князя Ярослава

Мудрого Анна, йдучи на самопожертву, виконуючи волю батька та діючи на

користь геополітичних інтересів своєї країни, виходить за французького короля Генріха I. У Реймському соборі відбувається церемонія вінчання, нареченим подають пергамент, на якому пара засвідчує свою добру й непримушену волю. І що ми бачимо: Генріх I, будучи не писемним, ставить

«хрестик», Анна Ярославна – підпис «АННА РУСИНКА». Непересічні інтелектуальні здібності цієї жінки дали можливість їй стати першою особою тогочасної Франції, регентшею при малолітньому синові Філіппові.

Дуже часто успіх великого чоловіка в значній мірі залежить від супутниці його життя – дружини. Згадайте Анастасію Лісовську (Роксолану-Хатун)

дружину турецького султана Сулеймана I Пишного. Незважаючи на дискримінований статус жінки в ісламі, Роксолана впливала на державницьку політику, яку здійснював її чоловік. Будучи українкою, вона домоглася згорання завойовницьких походів на територію України-Руси, переорієнтовуючи вектор загарбницької політики Порти на північний захід.

Подружжя досягає успіху в особистих чи державницьких справах тільки тоді, коли корабель сім'ї синхронно просувають уперед обидва весла, якими є чоловік і дружина. Літописець казав про українських жінок: «Дорожча вона від

каменя многоцінного, радується нею муж її, бо робить вона мужові своєму добрим усе життя... Вона чинить торг, вона засадить ниву ... Руки свої простирає

вона на користь... Не клопочеться про дім свій муж її, коли за межами перебуває.

У силу і в красу вона убралась...»⁵

День пам'яті та примирення (8 травня) проводиться з метою виховання в студентській молоді громадянської самосвідомості, почуття патріотизму, національної гідності, милосердя й емпатії, готовності до захисту своєї держави, шанобливого ставлення до старшого покоління [42].

8 травня 1945 року капітулювала нацистська Німеччина (цю подію прийнято розглядати як символ перемоги над нацизмом). Відповідно до Указу

Президента України, підписаного 2015 року, метою відзначення є «гідне

вшанування подвигу українського народу, його визначного внеску в перемогу Антигітлерівської коаліції у Другій світовій війні та висловлення поваги усім борцям проти нацизму».

У боротьбі з фашистською Німеччиною важливу роль відіграла Червона армія, до складу якої входила значна кількість воїнів України. Значний вклад у перемогу над фашизмом зіграв і рух національного опору Українська повстанська армія.

Ця війна з перших її днів – мартиролог нашого народу, рахунок жертв якого визначається не десятками, сотнями чи тисячами, а мільйонами людських життів.

Незліченна кількість синів і доньок України полягли на полях бойової слави, скалічено безліч людських доль.

Звитяжні подвиги, у тому числі студентів і викладачів нашого університету, дозволили тримати оборону *Києва з 7 липня по 26 вересня 1941 р.*

Але сили були нерівні. І вже 22 липня 1942 року Червона армія залишила м. Свердловськ (Луганщина). Відтоді вся Україна опинилася під владою жорстокого фашистського окупаційного режиму. Нещадно експлуатувались

⁵ Виховання і самовиховання на засадах національно-патріотичних цінностей: методичний посібник для студентів і науково-педагогічних працівників аграрних і природоохоронних ВНЗ / Укладачі Р.В. Сопівник, Г.В. Петрів. Київ : «ЦП «Компринт», 2014. 185 с.

ресурси нашої країни, на каторжні роботи в концентраційні табори були загнані тисячі оstarбайтерів. У своїх директивах рейхкомісару Коху А. Гітлер зауважував: «На окупованих українських територіях не може бути і мови про освіту, ніякого медичного обслуговування, лише тютюн, алкоголь і терор...». Так

на наших землях виконувалася нацистська програма звільнення життєвого простору від корінного населення з метою заміни його представниками арійської раси.

У лютому 1943 р. під Сталінградом стався перелом у війні – було вщент розгромлене 330-тисячне угруповання німецьких військ. 5 липня – 23 серпня

1943 р. на Курській дузі цей корінний перелом був закріплений знищенням 30 ворожих дивізій, 7 з яких танкові і моторизовані [42].

Уже 18 грудня 1942 р. було звільнено перший населений пункт української території – с. Півнівка, нині Луганська область. Розпочався широкий контрнаступ.

3 листопада 1943 р. після артилерійської підготовки та ударів авіації на 20 плацдармах (Букринський, Лютизький, Кременчуцький, Канівський та ін.) розпочався наступ нашої армії у боях за визволення м. Києва. О 4.00 год. 6

листопада 1943 року після важких кровопролитних боїв столицю було визволено.

Крім того, **6 червня 1944 року** після висадки союзників (військ Британської імперії та США) у Франції відкрито **Другий фронт у Європі**.

Відтак, розпочалися широкомасштабні операції з визволення Правобережної та Західної України.

28 жовтня 1944 р. було звільнено м. Ужгород, чим завершилось визволення України. Боротьба за Україну тривала довгих 22 місяці, у ній брало участь близько половини живої сили та військової техніки Червоної армії. Наш народ у цій боротьбі поніс величезні втрати. З січня 1943 по жовтень 1944 рр.

загальна кількість загиблих українців склала 3,5 млн. осіб. Середньодобові жертви становили 68 тис. осіб.

У ході війни знищено сотні міст і тисячі сіл, зруйновано промисловий потенціал і сільське господарство. Але наш народ зумів перемогти ворога й усі понесені жертви не були марними

8 травня 1945 Антигітлерівська коаліція офіційно прийняла «Акт про беззастережну капітуляцію» Збройних сил Нацистської Німеччини, підписаний начальником Оперативного штабу верховного командування Вермахту, генерал-полковником Альфредом Йодлем за дорученням Президента Німеччини Карла

Денца. Акт був підписаний ще 7 травня в Реймсі (Франція), однак ратифікований наступного дня в Берліні. Із цієї нагоди 8 травня 1945 року в багатьох містах Європи та США були проведені велелюдні святкування.

2014 року вперше в історії України офіційні заходи з нагоди завершення

Другої світової війни в Європі та перемоги над нацизмом проходили два дні – 8 й 9 травня. Планувалося, що й надалі в Україні вшанування загиблих розпочинатиметься 8 травня – разом з Європою та світом.

День Університету (остання п'ятниця травня) проводиться з метою виховання в студентів поваги до Alma Mater, почуття приналежності до університетського колективу, ознайомлення молоді з історією становлення університету, розвитку науки та інновацій.

Національний університет біоресурсів і природокористування України є самоврядним закладом дослідницького типу, який провадить освітню, науково-дослідну, науково-інноваційну, навчально-виробничу та інформаційно-консультаційну діяльність, спрямовану на вивчення сучасних проблем науки про життя й навколишнє природне середовище, використання, відтворення та збалансований розвиток біоресурсів наземних і водних екосистем, запровадження новітніх природоохоронних агро- і біотехнологій, технологій відродження безпечності та родючості ґрунтів, енергозберігаючих

агротехнологій, екологічного й правового менеджменту в сільській місцевості, здійснення моніторингу і контролю за дотриманням стандартів, якості й безпекою сільськогосподарської продукції, продуктів її переробки та дозвілля.

День Конституції України (28 червня) відзначається з метою виховання в молоді правової свідомості, громадянської позиції, ціннісного ставлення до прав та свобод людини й громадянина, патріотичних поглядів і переконань.

Державне свято України відзначається щорічно 28 червня на честь прийняття Конституції України того ж дня 1996 року. Саме тоді депутати Верховної Ради ухвалили Конституцію. Це сталося на п'ятий рік після проголошення незалежності. Народні обранці працювали всю ніч із 27 на 28 червня – загалом безперервно 23 години. Під час голосування «ЗА» висловилися 315 парламентарів.

День Конституції України – єдине державне свято, закріплене в самій Конституції:

«Стаття 161. День прийняття Конституції України є державним святом – Днем Конституції України».

Україна була останньою з колишніх радянських республік, яка прийняла нову Конституцію⁶.

Ще один цікавий історичний факт. Ми – українці можемо вважатися творцями першої найдемократичнішої Конституції Європи, маєтся на увазі Договір під назвою «Пакти і Конституції прав та вольностей Війська Запорозького», укладені між гетьманом Війська Запорозького та старшиною, полковниками, а також Військом Запорозьким у квітні 1710 року в місті Бендери.

Цей акт увійшов у історію як Конституція Української Гетьманської Держави або ж Конституція Пилипа Орлика чи Бендерська Конституція. У ній сформульовано

⁶ День Конституції України. Вікіпедія. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/День_Конституції_України (дата звернення: 17.04.2023).

основи устрою держави, організацію здійснення державної влади за принципом її поділу на законодавчу, виконавчу та судову, закріплено права гетьмана, Генеральної Ради, Генерального суду, козаків та інших верств населення⁷.

День Державного Прапора України (23 серпня) – мета заходу полягає в прищепленні студентам поваги до національного символу – Державного Прапора.

23 серпня 1991 року – після провалу путчу в Москві група народних депутатів внесла синьо-жовтий український прапор до сесійної зали. Ці кадри бачив кожен, коли група депутатів заходила до зали, розгорнувши стяг, на першому плані – усміхнений, щасливий В'ячеслав Чорновіл, поруч – Іван Заєць (випускник НУБіП України), Володимир Яворівський, Микола Порівський... 4 вересня того ж року над куполом будинку Верховної Ради замайорів національний синьо-жовтий український прапор, а 28 січня 1992 року він отримав статус державного.

Уперше в новітній історії України синьо-жовте полотнище було піднято перед будівлею Київської міськради на Хрещатику 24 липня 1990 року. А поряд, як і раніше, майорів червоно-блакитний прапор Української Радянської Соціалістичної Республіки. Тоді сотисячний натовп приніс міським депутатам освячений у Софіївській церкві державний прапор.

Президент України Віктор Ющенко реабілітував Українців, які за радянських часів вперше підняли український прапор у Тернопільській області. Йдеться про мешканців села Росохач (9 односельчан) Чортківського району Тернопільської області, які об'єднались у підпільну організацію і в ніч на 22 січня 1973 року розклеїли в Чорткові 19 листівок та вивісили 4 жовто-блакитні прапори. Таким чином вони відзначили 55-річчя проголошення Української

⁷ Виховання і самовиховання на засадах національно-патріотичних цінностей: методичний посібник для студентів і науково-педагогічних працівників аграрних і природоохоронних ВНЗ / Укладачі Р.В. Сопівник, Г.В. Петрів. Київ : ЦП «Компринт», 2014. 185 с.

народної республіки (січень 1918 року) та 54-ту річницю «Акта злуки ЗУНР з УНР» (22 січня 1919 року).

У березні 1973 року було заарештовано усю підпільну групу. Того ж року вони були засуджені. Частина з них відбувала покарання у таборах Мордовії.

Українське синьо-жовте колірне сполучення – найдавніше серед сучасних національних прапорів. Походить воно від символіки Галицько-Волинського князівства – золотого лева в синьому полі. У сучасному трактуванні – це символи чистого неба та пшеничних ланів⁸.

Національний прапор став в останні роки неодмінним і модним атрибутом державних, політичних і громадських заходів. Однак інколи ширяться спроби дискредитувати українського прапор та провокаційні ідеї про потребу його «перевернути», а як аргументи використовується цілий «букет» різних вигадок і міфів.

Варто зазначити, що спроби паплюження українського прапора не є новими – вони ще з періоду утвердження цього символу почалися тими силами, які вороже сприймали саму ідею української державності (Андрій Гречило – доктор історичних наук, голова українського Геральдичного товариства)

День Незалежності України (24 серпня) – метою відзначення цієї події в університеті є виховання в студентів патріотизму, любові до України, поваги до Героїв, славного минулого народу, забезпечення усвідомлення молоддю факту тлілості Української державності, створення якої було далеко не одномоментним актом.

Проголошенню незалежності України передували політика демократизації і гласності, яку проводив із 1985 року М.С. Горбачов. Усе це посилювало національно-визвольні рухи на території СРСР. Але консервативна частина комуністичної партійної еліти не хотіла з цим миритися.

⁸ Сьогодні → [світло державного прапора](http://www.aratta.com/news/ua.php?id=759) Аратта. Вікно в Україну. URL: <http://www.aratta.com/news/ua.php?id=759> (дата звернення: 17.04.2023).

У ніч на 19 серпня 1991 року найближчі співробітники Президента СРСР, які обіймали ключові посади в керівництві союзними структурами, ізолювали М. Горбачова на його Кримській дачі й зробили спробу взяти всю повноту влади у свої руки. Вони створили Державний комітет надзвичайного стану СРСР (ДКНС). До його складу ввійшли О.Д. Бакланов, В.А. Крючков – голова КДБ СРСР, В.С. Павлов – прем'єр-міністр СРСР, Б.К. Пуго – міністр внутрішніх справ СРСР, В.А. Стародубцев – голова Селянського союзу, А.Т. Тізяков, Д.Т. Язов – міністр оборони СРСР, Г.І. Янаєв – виконуючий обов'язки президента СРСР.

Члени ДКНС не мали позитивної програми й прагнули одного – зупинити процес демократизації в усіх ланках суспільного життя, повернутися до стану справ, який був до 1985 року. Проте виступ неосталіністів нашо вхнув на опір народу, який підтримав президента РРФСР Б. Єльцина. До м. Києва підтягували війська, а керівництву УРСР було сформульовано ультиматум: якщо влада не буде виконувати розпорядження путчистів, то в УРСР буде запроваджено надзвичайний стан. П.М. Кравчук на позачерговому засіданні Президії Верховної Ради зайняв двозначну позицію, фактично рішення про підтримку чи засудження путчистів так і не було прийнято. Знайдено архівні документи, що регіональні осередки Комуністичної партії України підтримували державний переворот (Львівський обком партії тощо). Коли 23 серпня 1991 року путчисти потерпіли поразку, одразу ж 24 серпня Верховна Рада зібралася на позачергове засідання, де прийняла й проголосила Акт державної незалежності України.

Проголошення Незалежності не є точкою відліку для української державності. Її коріння сягає в глибину віків, добу перших подиянських князів Кия, Аскольда й Дира. За свідченнями відомого історика Михайла Сергійовича Грушевського, українська народність веде свій початок від племен Антів (IV-VI століття). Наші предки пережили добу піднесення Київської Русі, зупинили монголо-татарську навалу, силами Галицько-Волинського князівства припинили просування руйнівної орди на захід.

Автор «Слова о полку Ігоревім» згадує одного з наймогутніших монархів Європи галицького князя Ярослава Осмомисла так: «Галицький Осмомисле-Ярославе! Виєкоко ти сидиш на своєму золотокованому престолі, підперши Угорські гори своїми залізними полками, заступивши королеві дорогу, зачинивши Дунаєві ворота, рядячи суди по Дунаю. Гроза твоя по землі тече!».

У складі Литви і Польщі ще довго діяли Руські князівства, а час припинення їх існування збігається з першими загадками про козаків та заснуванням Дмитром Вишневецьким (Байдою) вільної республіки – Запорізької Січі на острові Хортиця.

У результаті національно-визвольних змагань постала українська козацька держава Богдана Хмельницького, яка згодом трансформувалася в Гетьманщину, що протистояла посиленню наступу російського царизму на автономний устрій України.

Козацькі вольності й держава проіснували до 1764 року, коли Катериною II було ліквідовано Гетьманат, а відтак у 1775 зруйновано форпост козацтва Запорізьку Січ.

Україна стала частиною Російської імперії з принизливою назвою Малоросія.

У XIX столітті справжнім Премонтом національного відродження став Західна Україна. Саме там виникла «Руська трійця» Маркіяна Шашкевича, Івана Вагилевича та Якова Головацького, які намагались збайдужіле до рідної мови й культури суспільство збудити рядками, що не втрачають своєї актуальності і

нині:

Руська мати нас родила,
Руська мати нас повила,
Руська мати нас любила:

Чому ж мова ей не мила,

Чом ся нев встидати маєм,

Чом чужую полюбляем?

У 1848 році виникли перша українська політична організація Головна Руська Рада на чолі з Григорієм Яхимовичем, громадська організація «Просвіта» (1868), на Буковині створено культурно-освітнє товариство «Руська бесіда», а у 1873 році Товариство імені Т.Г. Шевченка.

Черговий шанс відновлення державності, яким скористалися українці, припав на 1917–1921 рр., коли в результаті національно-демократичної революції виникла Українська Центральна Рада на чолі з М. Грушевським, яка проголосила створення Української Народної Республіки. Потім були Українська держава

Павла Скоропадського, Директорія Симона Петлюри. На західно-українських землях постала Західно-Українська Народна Республіка на чолі з Євгеном Петрушевичем. Ця республіка 22 січня 1919 року об'єдналася з Українською Народною Республікою, і на Софійській площі в Києві було проголошено створення єдиної неподільної Української держави.

Після відомих подій українська державність існувала у формі радянської республіки.

На Закарпатті 30 грудня 1938 р. відродилася Карпатська Україна на чолі із Августином Волошином зі своїми збройними силами – Карпатською Січчю.

У результаті домовленостей про поділ Європи між Сталіним і Гітлером, викладених у таємному протоколі пакту «Молотова-Рібентропа», до радянської України приєднано західно-українські землі.

Яскравою сторінкою української державотворчості можна вважати скликання у Львові Українських Національних Зборів, на яких 30 червня 1941 р. проголошено Українську Державу й обрано Я. Стецька прем'єром Українського Державного Правління.

Усі ці спроби державотворення стали передумовами успішного відродження в серпні 1991 року Незалежної України в її сучасних кордонах, які визнає весь цивілізований світ.

Цей лаконічний, стенограмний екскурс у минулу реальність зроблено для того, щоб продемонструвати **тяглість української державності**, підкреслити, що ми, **сильний народ** із тисячолітньою багатого й славною державницькою історією, маємо підстави себе поважати, мусимо пам'ятати подвиги наших героїв, їх відвагу, хоробрість, стійкість у боротьбі з поневолювачами. Також, не можна забувати **самовіддану працю сотень тисяч наших співвітчизників**, які «кували щастя» національної свободи й незалежності, прагнули, щоб їх діти, потомки **руських князів і безстрашних козаків**, жили в мирі й добрі, порозумінні та злагоді з цивілізованими народами світу.

2013-2023 роки стали для усіх нас важким випробуванням на національну зрілість. Наше щире прагнення європейського майбутнього зіштовкнулося із **конвульсивною спробою самозахисту корупції, диктатури й державної зради**. Наші надії на краще майбутнє наразилися на підривну діяльність сепаратизму, підігрітого «п'ятою колоною» всередині й агресією зовні. Та все ж невідомий голос усередині кожного із нас цього разу нашіптує: «Усе буде добре... Україна переможе... Мир і спокій на нашій землі неодмінно наступлять». Вагомую підставою для життєствердного оптимізму є героїзм свідомих свого обов'язку українських військових, правоохоронців, прикордонників, добровольців і волонтерів, підйом патріотичних настроїв навіть серед тих, хто ще донедавна пропагував ідею братерської єдності слов'янських народів. Громадяни України «прозріли», зрозуміли, що **тільки сильна державність, як форма самоорганізації народу** із могутнім потенціалом обороноздатності, дає шанс на мирне сьогодні й відкриває дорогу в щасливе завтра.

Звідси випливає, що **Державність є найвищою національною цінністю**. У ній немає місця приниженню національної гідності, вона будується на принципах компліментарного ставлення до інших народів, направлена на захист прав і свобод своїх громадян, забезпечення їм достойного рівня життя.

НУБІП УКРАЇНИ

Р. Сопівник доктор педагогічних наук, завідувач кафедри педагогіки
 НУБіП України⁹

Вшанування Героїв Революції гідності, День Гідності та Свободи. З метою утвердження в Україні ідеалів свободи і демократії, збереження та донесення до сучасного і майбутніх поколінь об'єктивної інформації про доленосні події в Україні початку XXI століття, а також віддання належної шани патріотизму й мужності громадян, які восени 2004 року та у листопаді 2013 року - лютому 2014 року постали на захист демократичних цінностей, прав і свобод людини і громадянина, національних інтересів нашої держави та її європейського вибору,

Указом Президента України №872/2014 від 13 листопада 2014 року в Україні встановлено День Гідності та Свободи, який відзначається щорічно 21 листопада.

День Героїв Небесної Сотні – пам'ятний день, що відзначається в Україні 20 лютого на вшанування подвигу учасників Революції гідності та увічнення

пам'яті Героїв Небесної Сотні. Пам'ятний день встановлено указом Президента України 11 лютого 2015 року з метою увічнення великої людської, громадянської

і національної відваги та самовідданості, сили духу і стійкості громадян, завдяки яким змінено хід історії нашої держави, гідного вшанування подвигу Героїв

Небесної Сотні, які віддали своє життя під час Революції гідності (листопад 2013 року – лютий 2014 року), захищаючи ідеали демократії, відстоюючи права і

свободи людини, європейське майбутнє України. Цього дня 2014 року під час Єврореволюції на Інститутській вулиці Києва

силові підрозділи режиму Януковича розстрілювали протестувальників. 18-20 лютого злочинцями було вбито до ста жертв, яких назвали «Небесною Сотнею».

О 22:17 Верховна Рада прийняла постанову «Про засудження застосування насильства, яке призвело до загибелі мирних громадян України», низка

⁹ Виховання і самовиховання на засадах національно-патріотичних цінностей: методичний посібник для студентів і науково-педагогічних працівників аграрних і природоохоронних ВНЗ / Укладачі Р.В. Сопівник, Г.В. Петрів. Київ : «ЦП «Компринт», 2014. 185 с.

представників влади заявили про перехід на бік народу. День 20 лютого став переломним у ході подій Революції гідності.

Близько 100 днів Революції гідності – це понад 10 млн. її учасників, понад 22 тис. індивідуальних або колективних виступів зі сцени Євромайдану. Одним з трьох постійних ведучих сцени був Володимир Гонський, громадсько-політичний діяч, публіцист, бард, заслужений діяч мистецтв України нині – провідний фахівець ННЦ ВР і СР НУБіП України.

Одним з Героїв Небесної сотні, на жаль, став Устим Голоднюк – студент Бережанського агротехнічного інституту, який входить у структуру НУБіП України.

Пам'ять про Героїв Революції гідності, як і загалом національна пам'ять – найцінніший моральний капітал людини і нації.

Вшанування пам'яті мучеників голодоморів, репресій та інших актів геноциду. У найрізноманітніших питаннях щодо геноциду світова спільнота завжди звіряється в людину, чий авторитет є і буде в ній сферою найпереконливішим. Це Рафаель (Рафал) Лемкін – автор концепції геноциду, яка лягла в основу всіх сучасних міжнародних і національних правничих актів.

Одним з головних рушіїв подвижницької праці цього Великого Гуманіста в царині запобігання знищення народів було якраз досягнення ним страхіть масового знищення українців, яке він згодом обгрунтував як *типовий зразок геноциду*.

Р. Лемкін народився 1900 року на Гродненщині. В 1920-х рр. вивчав філологію та право у Львівському університеті. Після захисту докторської дисертації у Гайдельберзькому університеті Лемкін працював помічником прокурора у Бережанах, потім викладав у Варшаві. Як бачимо, майбутній корифей міжнародного права формувався в лоні українського міжвоєнного лихоліття й борні.

Термін «ґеноцид» визрів у Лемкіна не відразу. Представляючи Польщу на різних міжнародних правових конференціях, саме в 1933 році, році Голодомору, він запропонував вважати тих, хто шкодить членам спільноти людей, винними у «варварстві», а тих, хто знищує культурні цінності такої спільноти, – у «вандалізмі», затримувати цих людей, судити і карати.

Далі Лемкін постійно поглиблює свої дослідження, відтак в основу вироків Нюрнберзького трибуналу та Конвенції ООН «Про запобігання злочину ґеноциду та покарання за нього», ухвалені Генеральною асамблеєю 1948 р., були покладені саме його розробки.

А в 1953 р. у Нью-Йорку на піку своєї слави Лемкін випущує доповідь «Радянський ґеноцид в Україні» (Raphael Lemkin, "Soviet Genocide in the Ukraine", Raphael Lemkin Papers, Manuscript and Archives Division, The New York Public Library. Astor, Lenox and Tilden Foundations, Box 2, Folder 16).

«Те, про що я хочу говорити, – це, мабуть, класичний приклад радянського ґеноциду, його найдовший і найширший експеримент русифікації, а саме винищення української нації», – анонсує свої роздуми Лемкін.

Але найпершими реченнями він вказує, що політика СРСР – лиш продовження імперської політики царської Росії: «Масове вбивство народів і націй, яке характеризувало просування Радянського Союзу в Європу, не є новою ознакою його політики експансії. Це була довгострокова характеристика політики Кремля, для якої теперішні можновладці мали достатній прецедент у діях царської Росії. Таких царських злочинів, як потоплення 10 тисяч кримських татар за наказом Катерини Великої (*чи знав Лемкін про таке ж потоплення в 1944 р.?*), винищення царем Миколою I польських національних лідерів і українських католиків».

І це дуже слушна й актуальна донині обставина, яку всі розуміють, але не всі вголос говорять. Бо коли ми й зараз завчено повторюємо «сталінський режим,

сталінські злочини», – ми означаємо лиш 25% правди. Виєдів «комуністичні злочини» правдивий тільки на 50%.

Корінь же зла і справжня його причини в тому, що всі ці режими та злочини були і є **імперськими!** Далі Лемкін обгрунтовує, чому саме українців кривава імперська ідея атакує найбільше. Попри економічні і демографічні потужності України, він наголошує на головній проблемі для імперських нацистів (і пророкує нам): «Доки Україна зберігає свою національну єдність, доки її народ продовжує думати про себе як про українців і домагається незалежності, доти вона становить серйозну загрозу для самого серця радянської ідеї. ... Бо українець

не є і ніколи не був росіянином. Його культура, його темперамент, його мова, його релігія – все є інакше. ... Він відмовлявся від колективізації, приймаючи радше депортацію і навіть смерть. Тому було особливо важливо пристосувати українця до прокрустового зразка ідеальної радянської людини».

Аналізуючи технологію українського геноциду, Лемкін виділяє чотири його складові:

1. Знищення української інтелігенції – мозку нації.
2. Знищення Української церкви – «душі України».
3. Знищення селян – Голодомор – знищення творців і акумуляторів української культури, мови, традицій.
4. «Фрагментація українського народу шляхом поселення в Україні чужинців і водночас розпорошення українців по цілій Східній Європі» і Азії для знищення демографічної єдності нації.

«1920, 1926 і знову в 1930–33 роках вчителі, письменники, митці, мислителі і політичні провідники були ліквідовані, ув'язнені або депортовані. ... Тільки в одному 1931 році були заслані в Сибір 51 тисяча 713 інтелектуалів. Така сама доля зустріла принаймні 114 визначних поетів, письменників і митців – найвидатніших культурних провідників нації. ... Принаймні 75 відсотків українських інтелектуалів і професіоналів у Західній Україні, на Закарпатті і на

Буковині були брутально винищені росіянами» – викриває імпернацистських злочинців видатний гуманіст, характеризуючи перший пункт своїх звинувачень.

Влучно, лаконічно але переконливо звинувачує Лемкін страхотливий комуноімперський нацизм і по другому пункту аргументів: «Між 1926 і 1932 роками було ліквідовано Українську Автокефальну Православну Церкву, її митрополита (Липківського) і 10 тисяч священників. У 1945 році, коли радянська влада була встановлена в Західній Україні, подібна доля зустріла Українську Католицьку Церкву. ... Перед ліквідацією цієї Церкви їй запропонували можливість приєднатися до Російського Патріархату в Москві – політичного знаряддя Кремля. (...)».

Режими, царі, генсеки змінюються, але війна з «душею України», Українською церквою триває. Короткий період доступності українських архівів виявив чимало документів тих часів, які цілком можуть ілюструвати і сучасний стан цієї несправедливої війни.

Знищення Української церкви через, зокрема, так актуальне нині розпалювання міжцерковної ворожнечі було «накреслене» ще Постановою Політбюро ЦК КП(б)У від 13.02.1922 р.: «З метою загострення боротьби між ними (УАПЦ та РПЦ) відмовитися від принципу більшості, ... та не допускати анкетного опитування громадян» (ЦДАГОУ, фонд, оп. 6, спр. 29, арк. 32).

У резолюції Політбюро ЦК КП(б)У «Про роботу ГПУ» від 04.09.1922 р. ставилося завдання «підсилити роботу по ліквідації церковної контрреволюції, продовжуючи загострювати відносини між ворогуючими церквами» (ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 6, спр. 3, арк. 61 зв.).

І що далі, тим більше можна навести таких документів з командами «посилити репресії», «розкладати», «ліквідувати» і т. п. на виконання головного ще ленінського наказу «Чим більшу кількість представників реакційного духовенства (бо завжди було і зараз є «нереакційне», «своє», «прогресивне»

духовенство – В. Г.) та реакційної буржуазії ми зможемо розстріляти, тим краще».

«Третє вістря радянської атаки було спрямовано проти фермерів – великої маси незалежних селян, зберігачів традицій, фольклору і музики, національної мови та літератури, національного духу України. Зброя, яку вживали проти них, є, мабуть, найстрашнішою з усіх – виморювання голодом. Протягом 1932 і 1933 років 5 мільйонів українців померли від голоду; жорстокості, яку 28 травня 1934 року 73-й Конгрес (США) засудив як нелюдську» – пише далі Лемкін, аргументуючи третій напрям свої звинувачень.

Варто виділити тут вірне розуміння Лемкіним головної причини і завдання українського Голодомору, яке він усвідомив у тому числі й із заяв голівних виконавців цього суперзлочину: «Косіор заявив у газеті «Ізвестія» від 2 грудня 1933 року: «Український націоналізм – це для нас головна небезпека». І, щоб викоринити цей націоналізм і встановити жахливу одноманітність радянської держави, принесли в жертву українське/селянство».

Лемкін наводить факти, цифри, цитати, які зараз уже не є сенсаційними. Мабуть, він не міг мати достатньої джерельної бази, щоб охарактеризувати Голодомор не тільки як найбільший геноцид, а й найбільший грабунок народу в історії людства¹⁹.

Четвертим аспектом геноциду українців, за Лемкіним, було заселення України чужинцями з одночасним виселенням українців за межі України для радикальної зміни етнічного складу населення: «Таким чином була б знищена етнічна єдність та перемішані нації. Між 1926 і 1939 роками частка українців у населенні України знизилася з 80 до лише 75 відсотків. Внаслідок голоду і депортації українське населення зменшилося в абсолютних числах з 23,2 мільйонів до 19,6 мільйонів, тоді як неукраїнське населення зросло на 5,6

¹⁹ Голодомор не тільки як найбільший геноцид, а й найбільший грабунок народу в історії людства. URL : <http://pravica.com.ua/news/2016/11/5/53010.htm> (дата звернення: 17.04.2023).

мільйонів. Якщо взяти до уваги, що колись Україна мала найбільший рівень приросту населення в Європі, приблизно 800 тисяч щорічно, то можна легко побачити, що російська політика досягла свого».

Цей напрямок геноциду не завжди вичленяють сучасні дослідники та «спікери». Але знайдено аж занадто «красиві» архівні документи, щоби про це не розповісти докладніше.

Масове виселення українців з України у східні райони Росії проголошувалося постановою Політбюро ЦК ВКП(б) «Про заходи щодо викорінювання куркульських господарств у районах суцільної колективізації» від 30.01.1930 р. та багатьма «підзаконними» інструкціями, комісіями тощо.

А вже станом на 12.03.1930 р. (тобто за місяць!) у «Доповіді про хід виселення куркульства з округів УСРР» рапортувалося, що за межі України виселено 58 411 осіб (ЦДАГООУ, ф. 1, оп. 16, спр. 7, арк. 116, 127).

Професор Василь Марочко дослідив, що за 1929-33 рр. за цим сатанинським «проектом» (тобто, не рахуючи інших категорій репресованих) з України було виселено близько 200 000 селянських господарств (сімей), тобто біля 1 млн. українців!

Народ, який не шанує героїв і мучеників свого минулого, платитиме життями героїв і мучеників сьогодення. В НУБіП України чітко розуміють цю аксіому. Тому шанування героїв і мучеників нашої української нації – один з наших пріоритетних напрямків виховання. [42]

2.3. Роль наставника у формуванні патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти

Питаннями ролі наставника у формуванні різних якостей особистості займалися як зарубіжні, так і національні вчені, педагоги-класики. Окремих із них виділимо. Джон Дьюї (John Dewey): Американський філософ, психолог і

педагог, який розробив концепцію прогресивної освіти. Він звертав увагу на важливість наставництва і сприяв розвитку активної ролі вчителя як наставника і провідного учасника освітнього процесу. Марія Монтесорі (Maria Montessori):

Італійська лікарка та педагог, автор методики Монтесорі. Вона розглядала наставника як підтримуючу фігуру, яка сприяє навчанню та розвитку

самостійності і самовиховання студентів. Леонід Захарович Венгеров (Leonid Zakharovich Vengerov): Український педагог, який працював над питаннями методики вищої школи. Він висвітлював роль наставника як допоміжника,

організатора і координатора навчального процесу. Петро Куліш (Petro Kulish):

Український педагог і філософ, який активно досліджував питання педагогічного керівництва і наставництва. Він розглядав наставника як модель ідеального вчителя, який спонукає до самовиховання та самостійності студентів. Василь

Сухомлинський: Відомий український педагог і письменник, який акцентував на значенні духовного виховання учнів і формуванні громадянських якостей. Він

підкреслював важливість наставництва та взаємодії між наставником і студентами для розвитку патріотизму. Іван Зязюн: Український педагог і філософ, який розробляв методику гуманістичної освіти. Він висвітлював роль

наставника в створенні сприятливого навчального середовища, в якому студенти

можуть розвивати свої здібності та самовизначатися. Олександр Піддубний:

Український педагог, який зосереджувався на розвитку особистості студента. Він вважав, що наставник повинен бути прикладом для студентів, сприяти їхньому

саморозвитку і самовираженню. Михайло Слабченко: Український педагог, який

займався проблемами особистісного розвитку студентів. Він розглядав наставника як особистість, яка має великий вплив на формування ціннісних орієнтацій і громадянської позиції студента та багато інших.

Роль наставника академічної групи щодо формування патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої і фахової передвищої освіти є

надзвичайно важливою. Основні аспекти цієї ролі включають цілий ряд важливих

активностей спрямованих на формування цілої низки психологічних утворень.

Виховання свідомого громадянина, коли наставник має завдання допомогти студентам розуміти значення патріотизму, особливості своєї країни, її історію,

культуру та цінності. Він сприяє формуванню громадянського самосвідомості та розвитку глибокого інтересу до розвитку аграрної галузі в Україні. Наставник має

впливати на мотивацію студентів, стимулювати їх до активної участі в аграрній сфері, надихає їх на досягнення високих результатів у своїй професійній діяльності. Він допомагає студентам усвідомити важливість своєї ролі у розвитку

сільського господарства та продовольчої безпеки країни. Крім того, наставник

приділяє значну увагу формуванню етичних цінностей, сприяє розвитку у студентів моральних та етичних принципів, необхідних для відповідальної професійної поведінки. Він надає приклад високих стандартів етичності та патріотизму, використовуючи власний досвід та професійні цінностей

.Наставник є підтримкою для студентів, надає їм необхідну інформацію, допомагає у подоланні труднощів та розвитку професійних навичок. Він створює

довірчі відносини та сприяє розвитку особистості кожного студента, включаючи їх патріотичні якості. Наставник спонукає студентів до активної участі у

патріотичних та громадських заходах, таких як волонтерська робота, патріотичні

заходи, конференції та семінари. Він надає можливості для розвитку лідерських якостей та активної громадянської позиції студентів [13].

Загалом, роль наставника академічної групи полягає в тому, щоб створити сприятливу педагогічну атмосферу, яка сприяє формуванню патріотичних

якостей студентів аграрних закладів вищої і фахової передвищої освіти. Вони є прикладом та наставником для молодого покоління, сприяючи розвитку

громадянської свідомості та покликання студентів служити своїй країні у сфері агропромислового комплексу.

НУБІП України

Наставник академічної групи в аграрних закладах фахової передвищої та вищої освіти виконує різноманітні функції, спрямовані на супровід, підтримку та розвиток студентів. Основні функції наставника такі:

Педагогічна функція: Наставник виконує роль педагога, який забезпечує навчальний процес, організовує і проводить заняття, сприяє засвоєнню студентами необхідних знань, умінь і навичок у відповідності до навчальних програм і вимог спеціальності.

Консультативна функція: Наставник надає студентам консультації та роз'яснення з питань, пов'язаних з навчанням, професійною підготовкою, вибором курсів, практик, наукових робіт тощо. Він допомагає студентам зорієнтуватися в учбовому процесі та розвивати свої професійні інтереси.

Менторська функція: Наставник є ментором для студентів, надає їм особисту підтримку, стимулює розвиток їхнього потенціалу та самовизначення, допомагає вирішувати професійні та особисті питання. Він створює сприятливу атмосферу для довірчих відносин і співпраці.

Соціальна функція: Наставник створює умови для взаємодії та спілкування між студентами, сприяє формуванню колективу, підтримує студентські ініціативи та заходи. Він сприяє створенню позитивного соціального середовища, де студенти можуть взаємодіяти, обмінюватися досвідом та спільно розвиватися.

Кар'єрна функція: Наставник допомагає студентам у визначенні своєї кар'єрної мети, розвитку професійних навичок, підготовці до працевлаштування.

Він надає інформацію про ринок праці, можливості стажування та практики, підтримує студентів у процесі пошуку роботи та кар'єрного росту.

Розвиток особистості: Наставник сприяє розвитку особистості студента, допомагає виявити та розкрити його потенціал, розвивати лідерські якості, самостійність, креативність та критичне мислення. Він сприяє формуванню особистісних цінностей, етичних принципів та відповідальності.

Висновки до другого розділу

Отже, головні форми виховання патріотичних якостей можна поділити за кількістю учасників на індивідуальні, групові, масові. До масових форм організації виховної роботи можна віднести: тематичний вечір, вечір запитань і відповідей, конференція, зустрічі з видатними людьми, огляди, конкурси, фестивалі, олімпіади, гра, книжкова виставка, лекція, вікторина, концерт, спартакіада тощо. До групових форм виховання патріотичних якостей належать: виховна година, перегляд і обговорення кінофільму, похід, гурток, екскурсія, змагання, клуби за інтересами тощо. Індивідуальними формами виховання патріотичних якостей є читання художньої літератури, колекціонування (нумізматики, фалеристика, філателія, філуменія), гра на музичних інструментах, вишивання, малювання, підготовка до участі у різних заходах тощо.

Важливу групу форм виховання патріотичних якостей складають інтерактивні та інноваційні форми організації патріотичного виховання. Інтерактивні форми організації виховної роботи – це форми, що передбачають взаємодію між вихованцями, якою керую педагог-наставник. Інноваційна форма виховної роботи – нова форма (зовнішнє вираження) узгодженої взаємодії наставників і вихованців, що є найсучаснішим інтелектуальним надбанням педагогіки та виправдовує своє застосування ефективним досягненням завдань формування патріотичних якостей. До інтерактивних форми організації виховної роботи можна віднести інтерактивну виставу, вистава форум, ток-шоу, квест (гра станціями), флеш-моб (спалахуючий натопв), тренінг

Державні свята і пам'ятні дати відіграють надзвичайно важливу роль у патріотичному вихованні суспільства. Вони є символами національної ідентичності, єдності та спільності, а також мають глибокий культурний, історичний та соціальний підтекст. Державні свята і пам'ятні дати забезпечують зміцнення національної свідомості. Свята і дати нагадують про подвиги минулих

покоління, їхню боротьбу за свободу, незалежність та процес становлення держави. Це допомагає укріпити віру в себе та власну країну, створюючи здорову національну гордість. Такі свята формують патріотичні цінності такі як любов до рідної землі, повага до історії, культури та традицій народу. Свята і пам'ятні дати дозволяють пізнати історію і є нагадуванням про ключові події в історії країни.

Вони допомагають глибше зрозуміти минуле, вивчати історичні факти та аналізувати їх вплив на сучасний стан суспільства. Державні свята і пам'ятні дати сприяють зміцненню соціальної єдності, вони об'єднують громадян навколо спільних цінностей та ідеалів, незалежно від їхнього походження, релігії чи

політичних переконань. Свята можуть відігравати роль у формуванні громадянської свідомості, підтримуючи розуміння важливості громадянських прав та обов'язків. Державні свята сприяють збереженню та передачі культурної спадщини від покоління до покоління. Вони включають у себе традиції, ритуали,

музику, одяг та інші аспекти культури народу. Свята можуть надихати громадян до патріотичних дій, таких як добровільна допомога у важливих громадських справах, волонтерство, участь у благодійних акціях

Загалом, наставник академічної групи в аграрних закладах фахової передвищої та вищої освіти виконує комплексні функції, спрямовані на

формування різних складових патріотичних якостей студентів їх академічний, професійний, особистісний та громадянський розвиток. Він стає підтримкою, коучем та посередником у процесі їхнього становлення як майбутніх фахівців аграрної галузі і першочергово, орієнтуючись на запити суспільства і держави, а

також виклики часу, має опукуватися формуванням патріотичних якостей студентів.

НУБІП УКРАЇНИ

РОЗДІЛ ІІІ. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

3.1. Узагальнення досвіду формування патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти на основі програми формування ціннісного світогляду студента «Патріот, громадянин, фахівець» в НУБіП України

Як досягнути цього на практиці у закладі вищої освіти? Відповідь – взятись за реалізацію програми «Патріот, громадянин, фахівець». Що таке програма – це документ створений робочою групою на чолі зі С.М.Ніколаєнком, ректором НУБіП України у якому визначено цілі виховної роботи та шляхи їх досягнення.

Програма реалізується алгоритмічно, з першого по четвертий курс (бакалаврат). На кожному із етапів (курсів) відповідно до мети професійного становлення та логіки розгортання освітнього процесу визначається конкретні виховні завдання, які послідовного розв'язуються. Програма охоплює головні напрями виховання (моральне, розумове, патріотичне, громадянське, естетичне, політичне, правове, професійне, підготовка до сімейного життя, формування здорового способу життя) та забезпечує гармонійний і всебічний розвиток особистості студента. Наш студент має бути професіоналом – розвиненим розумово, морально довершеним, здоровим і фізично сильним [42].

На першому році: «Університет – твоя нагорода! Колектив – дружна сім'я!».

У цей період відбувається адаптація, першокурсника до умов вищого навчального закладу, для пом'якшення стресу викликаного пристосуванням до нових умов значна увага має приділятися формуванню у молоді здорового способу життя (режим дня, збалансований раціон, заняття гімнастикою і спортом, загартування, відмова від шкідливих звичок, вживання наркотичних речовин,

емоційна рівновага і спокій, чистота помыслів, налагодження дружніх стосунків із соціальним оточенням та ніше).

Наставнику треба формулювати чіткі за формою і категоричні за змістом вимоги до підопічних, розтлумачити студентам їх права і обов'язки, що впливають із нового статусу.

На організаційно-виховних годинах уважно аналізуються прийнята студентом присяга, правила внутрішнього розпорядку, правила поведінки в гуртожитку, інструменти академічного рейтингу.

Студент має вивчити історію університету і коледжу, знати його структуру, фундаторів, традиції, наукові школи за профілем освіти¹¹, навчитись орієнтуватись у просторі, правильно планувати свій час, оволодіти способами самостійного пошуку і накопичення суб'єктивно нових знань, зрозуміти особливості використання можливостей інформаційного освітнього середовища закладу вищої освіти для власного професійного і особистісного становлення.

У другому семестрі наставник приділяє увагу формуванню громадської думки, ролі диференціації колективу, роботі з активом, якому передається частина виховних функцій.

На другому році: «Рідне місто – моє надбання! Україна – Батьківщина МОЯ!».

У цей період наставник має вживати заходів щодо знайомства студентів із пам'ятними і вартими уваги місцями України. Студенти мають знати, що видатні чернігівчани відіграли ключову роль у національно визвольному русі, культурному розвитку України. Знати історію походження і поважати національну символіку Герб, Прапор, Гімн і Конституцію.

¹¹Ніколаєнко С.М. Історія та сучасність Національного університету біоресурсів і природокористування України / [ніколаєнко С.М., білаш С.О., Ланозюк Л.П., Рудень Д.М., Шинкарук В.Д.], за заг. ред. С.М.Ніколаєнка. – К.: Тов-во «АВАНТА-ПРІНТ», 2015. – 140 с.

Важливо звертати увагу на історію нашого народу. Кожен народ як і кожна людина розвивається у просторі і часі і те куди він рухатиметься у перспективі, задається лінією його розвитку з минулого. Якщо бачення цієї лінії чи вектора руху не має, то націю чи людину можна легко звести на манівці

На цьому році навчання доцільно звертати увагу на переможну історію нашого народу, що укріплюватиме віру молоді у незламну силу українства в боротьбі за національне визволення (Битва на Синіх Водах, Битва під Оршєю, Конотопська битва).

Зміст патріотичного виховання має носити оптимістичний характер й формувати переконання студентів у здатності народу до створення держави, ефективної її оборони. При цьому варто зосереджувати увагу молоді на прикладі легендарних «Кіборгів» (оборонці Донецького аеропорту), «Промбергів» (оборонці авдіївської промзони), військового льотчика Костянтина Могилка, який наказавши екіпажу катапультиуватись, ціною власного життя відвів підбите терористами повітряне судно від густонаселених районів міста Слов'янськ (нагороджений званням Героя України посмертно), Людвигу Герсів-Крут тощо.

На третьому році: «Професію здобути – успіху досягнути!»

Наставник академічної групи забезпечує проектування професійної біографії студента. Передбачається відвідування провідних агропідприємств. Наставник має зосередити увагу на екологічному вихованні, оскільки студенти коледжу – це представниками біономічних професій. На цьому етапі наставнику в підопічній академічній групі доцільно застосовувати інтерактивні форми і методи, аналізувати біографії лідерів агропромислового комплексу, членів Ради роботодавців, спробувати розкрити секрети їх професійного успіху.

На четвертому році: «Від навчання до справи». На цьому етапі наставнику слід інтенсифікувати співпрацю з роботодавцями, забезпечувати реалізацію лідерського потенціалу студентів, розвивати їх дослідницькі уміння і навички,

стимулювати інтерес до професії, сприяти формуванню професійної компетентності.

Студент має визначитись, не без допомоги наставника, з місцем майбутньої роботи і відповідно до цього здійснювати вибір теми випускного дослідницького проекту, проходити стажування, практичне навчання на базах практик, які є потенційно місцем майбутнього працевлаштування. Варто організувати разом із активом екскурсії на провідні агропідприємства, де застосовуються найновіші технології у галузі. Наставник має допомогти студенту визначитись щодо продовження навчання (тільки в НУБіП України – бо у нас найкраща бакалаврська і магістерська освіта за фахом) чи можливого працевлаштування. Залучення до виховного процесу роботодавців, дозволить чіткіше окреслити студентам замовлення на фахівця, що диктується вимогами ринку праці. Поряд із практичним навчанням допускається вторинна зайнятість за фахом, якщо це не шкодить досягненню цілей навчання.

Передбачені інструменти зворотного зв'язку. Пропонується цілий ряд індикаторів визначення ефективності реалізації програми виховання студента. На основі чого можна буде, висловлюючись фігурально, виставити оцінку за виконання виховних функцій наставнику, деканату, та усій системі виховної роботи університету на кожному році навчання студента.

Програма визначає цілі, розкриває походження та пропонує доцільний перелік свят і заходів, які є традиційними (Школа першокурсника, «День знань», «Студентська республіка», Вечір спортивної слави, «Краса НУБіП України», «Голосіївська весна» та інші) нові, зумовлені соціальною потребою патріотичного виховання (День захисника України, День національної єдності, День Матері, День української мови і писемності, День пам'яті та примирення інші) ті, що впливають із особливостей нашого університету (День працівника сільсько-господарства, День університету, День працівника освіти (для педагогів), День довкілля, День науки, День здоров'я тощо), загальнодержавні

(День Конституції, День Державного Прапора, День Незалежності інші). Всього 21 виховний захід, відзначення пам'ятного дня чи святкування.

3.2. Методичні рекомендації з удосконалення формування патріотичних якостей майбутніх фахівців агропромислової галузі та їх експериментальна перевірка

Формування патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти має такі компоненти методики:

Цільовий компонент: Визначення цілей формування патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти. Цілі можуть включати розуміння і підтримку національної ідентичності, підвищення громадянського свідомості, розвиток любові до Батьківщини та збереження традицій та культури своєї країни.

Змістовий компонент: Розробка та впровадження навчальних програм та дисциплін, які сприяють формуванню патріотичних якостей. Це може включати вивчення історії та культури своєї країни, основ громадянськості, національних цінностей, практичну діяльність з патріотичного спрямування (наприклад, участь у волонтерських акціях, заходах на благо рідного краю).

Операційний компонент: Застосування педагогічних методів та прийомів, що сприяють формуванню патріотичних якостей студентів. Це можуть бути дискусії, проекти, рольові ігри, патріотичні заходи, спільна робота з патріотичною спрямованістю, створення позитивних моделей патріотизму.

Контрольно-корекційний компонент: Систематичний моніторинг та оцінка рівня розвитку патріотичних якостей студентів. Це може включати організацію анкетувань, тестувань, портфоліо, аналіз результатів, виявлення проблемних аспектів та корекцію навчального процесу для забезпечення більш ефективного формування патріотичних якостей.

Крім основних компонентів, варто враховувати інші аспекти, які можуть сприяти формуванню патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти: стимулюючий компонент – створення стимулів та мотивації для активної участі студентів у патріотичних заходах та діяльності. Це може включати надання нагород, похвали, публічне визнання досягнень та успіхів у сфері патріотизму; соціокультурний компонент – залучення до спільноти патріотично налаштованих людей, патріотичних організацій та ініціатив, які можуть створювати позитивну атмосферу, обмін досвідом та співпрацю; прикладний компонент – використання практичних ситуацій, професійних стажувань, практик та проєктів, які спонукають студентів застосовувати свої знання та вміння на практиці для підтримки та розвитку рідного краю; співпраця з громадськістю – взаємодія з громадськими організаціями, місцевими громадами та органами влади з метою спільної реалізації патріотичних проєктів, ініціатив та заходів.

Враховання цих компонентів допоможе створити сприятливе навчальне середовище, в якому студенти аграрних закладів вищої освіти зможуть розвивати свою патріотичну свідомість, ціннісні орієнтації та громадянську позицію [51].

Нами визначено експериментальний фактор – методичні рекомендації щодо формування патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти, впровадження яких, як показало опитування, забезпечує зростання рівня патріотизму студентської молоді аграрних закладів вищої освіти.

По-перше, необхідно використовувати можливості виховуючого навчання. Це коли у змісті різних дисциплін ми шукаємо та акцентуємо на патріотичних, морально-етичних, екологічних аспектах. Та чи інша наука формувалась за участі національних, або ще краще, університетських учених. У програмах різних дисциплін варто рельєфно представити матеріал який підкреслює вклад національних учених у відповідні галузі знання, здійснення ними винаходів і відкриттів, і як досягнуті нашими ученими результати вплинули

на процес розбудови держави, її захист, зміцнення економічної могутності, утвердження прав і свобод людини і громадянина, цінностей демократичного суспільства. У царині точних наук можна запропонувати студентам задачі в умовах і розв'язку яких пропонується цікавий матеріал, статистичні відомості, що підкреслюють багатство і велич країни.

По-друге, необхідно забезпечити гуманітаризацію професійної підготовки, бо людинознавчі, антропологічні дисципліни наділені колосальним виховним потенціалом і орієнтують особистість на абсолютні, вічні і національні цінності (українська мова, історія української державності, психологія, етика, естетика, педагогіка та інші).

По-третє, необхідно дбати про готовність до здійснення виховної роботи. Є цілий ряд обставин, які змушують нас приділяти увагу педагогізації колективу, а саме: відсутність у значної кількості кураторів педагогічної освіти; їх невмотивованість до здійснення культурно-виховної роботи; втрата престижу наставницької місії; недостатня ефективність виховної роботи наставників академічних груп; необхідність ознайомлення наставників із передовим педагогічним досвідом; потреба у реалізації принципу безперервної освіти інше.

Готовність наставників академічних груп до здійснення виховної роботи забезпечується організацією і змістовним наповненням семінарів з підвищення педагогічної майстерності кураторів, а також «Школа молодого педагога», де слухачам на обговорення пропонується цілий ряд актуальних тем: «Виховна робота наставника: планування і дієвість», «Методики діагностики особистості студента та колективу академічної групи», «Біоетика як складова світогляду сучасної молоді», «Профілактика наркогенної залежності молоді», «Виховання у студентів культури користування сучасним кіберпростором», «Налагодження педагогічної взаємодії наставників і студентів», «Виховання особистості студента у колективі» та інші.

На веб-ресурсах закладу вищої освіти необхідно створити рубрику «На допомогу наставникам груп», де у вільному доступі варто представити різноманітні методичні матеріали з виховання різних соціальноважливих психологічних утворень особистості студента.

Наставників академічних груп треба «занурювати» у відповідне інформаційне поле, проводити наради, запрошувати на старостати, націлювати на проведення виховної роботи у місцях безпосереднього проживання студентів.

Ставлення до професії. Притча, яку залишив нам Сократ, згадує трьох людей, які тягли величезні камені у місто, під градом котився з чола кожного.

Першого запитали, що ти робиш? Втерши піт, сказав: «Тягну цю кляту ношу».

Тоді запитали другого, а що робиш ти? Підвівши погляд, заявив: «Заробляю на хліб собі і своїй сім'ї». І коли нарешті запитали третього, що робиш ти, чоловіче

добрий? Він гордо і піднесено промовив: «Я буду чудовий храм, який віками служитиме на радість і втіху людям!» Так само і ми, якщо обрали для себе

«сродну пащу», любимо свою роботу, бачимо у ній великий життєвий сенс, мусимо приймати її як найвищу цінність. Уїнстон Черчіль казав: «Педагоги

наділені владою, про яку прем'єр-міністри можуть тільки мріяти... Легше управляти державою, а ніж виховувати дітей». І дійсно, від участі педагога, від

його ставлення до свого професійного обов'язку, залежить перспектива розвитку суспільства на цілі покоління уперед.

«Ти педагог і це велике слово,

Ти душ людських коваль і оберіг,

Ти педагог, і ти не випадково,

У серці світло мудрості зберіг.

Свій факел знань ти запали яскраво

Через життя тобі його нести,

У педагога є велика справа

Зерно науки людям донести

«Учитель учителів» Адольф Цистервег у своїх вимогах до педагога виділив, поряд і пробов'ю до професії, – **професіоналізм**. Нам'ятаємо історію про те, як один фабрикант запросив спеціаліста полагодити парову машину, яка працювала погано і ніхто не міг їй дати ради. Цей спеціаліст – Чарльз Штейнмец.

Він походив 10 хвилин навколо машини, постукав по датчиках, підшипниках, інших агрегатах, шарнірних з'єднаннях, а потім підійшов до одного колінчатого валу і завдав молотком несильного удару. Ефект був миттєвим, щось заворушилось і парова машина запрацювала бездоганно. Коли фабрикант запросив у Штейнмеца рахунок, той зажадав 10 000 американських доларів.

Всього за десять хвилин постукування? Обурювався фабрикант. Ні, відповів Штейнмец, за десять хвилин постукування 1 долар, а от за те, що знав куди завдати удару – 9999 доларів... У нашій справі, ще краще треба знаги, куди саме слід прикладати розумові і фізичні сили, бо наше діло важливе, ми виховуємо її величність Людину.

Оптимізм. Одного разу на прес конференції, коли Томас Алва Едісон представляв свій черговий епохальний винахід, один із учнів запитав учителя «Пане Томасе, винаходячи лампочку розжарювання ви провів 10.000 тупикових експериментів, а отже потерпів 10 тисяч поразок. Неймовірно терпіння». На що

чаклун з Менлопарку сказав: «Дорогий мій! Я не потерпів жодної поразки. Я віднайшов десять тисяч способів, як уникнути невдачі». Хтось мудрий сказав чим відрізняється оптиміст від песиміста. Коли песиміста посилають подалі, він іде засмучений, картає себе, мучиться докорами сумління і на ньому ще довго «немає

лиця». А коли послати подалі оптиміста він незабаром повертається життєрадісний, бадьорий, відпочивший та ще й з магнітком. Треба уміти.

Ну і, – **постійне самовдосконалення**. Колись генерал Уборевич зауважив, що це відбувається не тільки і не стільки на семінарах, конференціях, в аспірантурі чи докторантурі, а справжня академія для кожного із нас

розпочинається тоді, коли ми усамітнюємось і беремо до рук книгу. Тому,

кожному із нас для самовдосконалення потрібне дозвілля. Ларонфуко писав: «Я завжди буду вважати себе обдарованим більше тим, з чийої милості я маю можливість безперешкодно розпоряджатись своїм дозвіллям». Знаходьте вільний час колеги і вдосконалюйтесь! Пам'ятайте, що педагог залишається педагогом не тільки доти, поки навчає, але доти, поки навчається сам – писав Костянтин Дмитрович Ушинський.

Франсуа де Ларонфуко писав: «Я завжди буду вважати себе обдарованим більше тим, з чийої милості я маю можливість безперешкодно користуватись своїм дозвіллям».

По-четверте, налагоджувати конструктивну взаємодію зі студентським активом на засадах педагогіки співробітництва. Актив складає основу органів студентського самоврядування, є формою організації студентів і включає їх до процесу розробки, прийняття і втілення управлінських рішень, що стосуються життєдіяльності університетського колективу. Студентське самоврядування виховує у молоді, насамперед, відповідальність, як усвідомлення своєї повинності і обов'язку перед колективом, організаторські навички і лідерські якості. Співпраця зі студентським активом є ключовим пріоритетом виховної роботи закладу вищої освіти. Насамперед, наставники академічних груп та студентський актив є лідерами і суб'єктами формування громадської думки, яка може регулювати поведінку членів колективу навіть поза межами нашої установи, в самих різноманітних життєвих ситуаціях.

Дуже часто наставники академічних груп нарікають на перевантаженість.

У цьому зв'язку у нас є доречна порада: треба навчитись використовувати методику паралельної педагогічної дії А.Макаренка (до речі у березні 2018 року ми будемо відзначати 130 років із Дня його народження). Він писав: «Якби хто не будь, запитав мене, як би я в короткій формулі міг визначити сутність мого педагогічного досвіду, я б відповів: «Якомога більше вимог до вихованця і якомога більше поваги до нього». Відомо, що колектив у своєму розвитку за

характером педагогічних вимог проходить ряд стадій. На першій стадії вимоги до колективу ставить тільки педагог, вони ще не усвідомлюються та неохоче виконуються студентами. Вже на другій стадії, коли з'являється ядро колективу, педагогічні вимоги підтримуються активом, який контролює їх дотримання і виконання студентами групи. З огляду на це, одним із головних завдань для наставників є формування колективу студентської групи та дієвих органів його самоврядування, яким педагог передає частину виховних функцій.

Які форми і засоби роботи з активом можна використовувати? 1) щомісячні старостати (розширені з кураторами); 2) щотижнева звітність старост груп про відвідування студентами занять; 3) інформування у Viber-групі; 4) розсилка на електронну пошту оперативної інформації для студентів; 5) використання можливостей веб-сторінки «Старостат» для публікації супровідної документації та протоколів засідань; 6) педагогічний супровід роботи активу з організації змістовного дозвілля молоді, проведення різноманітних заходів; 7) залучення активу до волонтерської роботи, виконання громадських доручень; 8) допомога у працевлаштуванні студентів за фахом.

По-п'яте, науково-педагогічні працівники, повинні бути взірцем для наслідування студентам, дотримуватися «Етичного кодексу». У свій час В.Сухомлинський писав: «Ми мусимо бути для вихованців зразком багатства духовного життя, лише за цієї умови ми маємо моральне право виховувати. Розум виховується розумом, совість – совістю, відданість Вітчизні – дійовим служінням Вітчизні». А.С.Макаренко підкреслював: «Не думайте, що ви виховуєте дитину тільки тоді, коли з нею розмовляєте, або повчаєте її, або караете її. Ви виховуєте її щохвилини... Як ви одягаєтеся, як ви розмовляєте з іншими людьми і про інших людей, як ви радієте або сумуєте, як ви поводитесь з друзями і з ворогами, як ви смієтеся, читаете газету, - все це має для вихованця велике значення».

Педагогічний працівник усім своїм єством повинен прагнути досконалості, його знання мають бути глибокими, вчинки – шляхетними, прояви поведінки узгоджуватись із правом, мораллю і культурою, зовнішній вигляд – бездоганим.

Педагог має бути, явним лідером, бо тільки за цієї умови він спроможний прикладом власних досягнень виховати Велику Людину

("Вчив як жив, жив як вчив" Г.Сковорода)

Ваша власна поведінка - вирішальна річ. Не думайте, що ви виховуєте дитину тільки тоді, коли з нею розмовляєте, або повчаєте її, або караете її. Ви виховуєте її щохвилини... Як ви одягаєтеся, як ви розмовляєте з іншими людьми

і про інших людей, як ви радієте або сумуєте, як ви поводитесь з друзями і з ворогами, як ви смієтеся, читаєте газету, - все це має для виховання велике значення"

По-шосте, здійснюючи вплив на свідомість студента необхідно спиратись не тільки на когнітивну, раціональну сферу особистості, а й на афективну, емоційно-ціннісну використовуючи при цьому засоби мистецтва та художній образ (література, поезія, живопис, скульптура, архітектура, кінематограф, балет, театр та інше).

Як та опука від скали
відскакує відлого
Так кривда людська паде
На кривдника самого.
Як від дотої вражини
Що шаблею маха
Всі тікають безоружні,
Так тікай ти від гріха

Бджоли сідають на квіти пахучі
Мухи сідають на рани
Добрий банить краще у інших
Підлий – тільки погане

По-сьоме, у контексті патріотичного виховання звертати увагу на пантеон героїв і календар свят та пам'ятних дат.

У цьому зв'язку слід торкнутись цінностей національно-патріотичного виховання. Національно-патріотичне виховання, або виховання на засадах національно-патріотичних цінностей, є пріоритетним на тлі подій, що відбуваються у 2014 -2023 році в Україні. Наш народ звільняється від комплексу меншовартості, він втомився терпіти диктаторів, корупцію, беззаконня і зневагу до себе. Країна знекровлюється зовнішньою агресією та війною проти нас Московщини, руйнується втратою значної частини своєї території (Крим, південний схід Донецької і Луганської областей, частини Запорізької і Херсонської областей). Тому особистість патріота, який засвоїв національні цінності, є вкрай затребуваною для виживання нашого народу, країни її державної незалежності та територіальної цілісності. Через це будь-яке виховання завжди має бути національним.

Нацією вважають єдність поколінь людей – сучасних, минулих і майбутніх. Націю творить спільність походження (крові), території, мови, культури, традицій. Важлива ознака нації – це усвідомлення народом своєї окремоті, що є категоричною передумовою її існування. Іван Лисяк-Рудницький вважав, що нація – це народ, який хоче бути державою. Націю можна також розуміти, як спільноту людей, що населяють певну територію, об'єднані спільним минулим, походженням, культурою, мовою, вшануванням своїх героїв, відзначенням національних свят і пам'ятних дат [46].

Патріотизм (від гр. *patriotes* – Батьківщина) – любов до своєї Батьківщини, відданість своєму народу, гордість за свій народ, прагнення захистити його надбання, примножувати національні цінності.

Важливим для реалізації патріотичного виховання є знання національної історії. О. Вишневецький зазначав: «Кожна людина, як і кожна нація, розвиваються у просторі й часі. І те, куди вони рухатимуться у перспективі, задається лінією їхнього розвитку в минулому. Якщо бачення цієї лінії (вектора руху) немає, то людину чи націю можна легко скерувати куди завгодно». Таким

чином, історична пам'ять дозволяє кожній нації визначитись щодо вибору перспективних шляхів розвитку. Наприклад, як сильно підносять нас у національно-патріотичних почуттях переможні сторінки української історії (Битва на Синіх Водах, Конотопська битва, Перемоги П. Сагайдачного).

У мирний час патріотизм має проявлятися у повсякденній праці в ім'я зміцнення і розбудови держави. Як писав І. Франко, «наш голосний, фразеологічний та в більшій частині нещирий, бо ділами не погертий патріотизм мусить уступити місце поважному, мовчазному, але глибоко відчутому народолобству, що виявляє себе не словами, а працею».

Що таке «націоналізм»? О. Вишневський пише, що націоналізм – це реакція пригнобленого народу на своє поневолення. Він є формою самозахисту, і спричиняє його не сама нація, а ті, хто кривдить її, від кого вона зазнає утисків.

Спотворений, гіпертрофований націоналізм – називають шовінізмом.

Терміном «шовінізм» прийнято позначати різноманітні прояви націоналістичного екстремізму. Цей термін з'явився 1831 року у Франції – в комедії братів Кошьяр «Триколірна кокарда», одним із героїв якої був агресивний новобранець армії Ніколя Шовен де Рошфор. Вважається, що прообразом цього персонажа була реальна особа – солдат наполеонівської армії Ніколя Шовен,

вихований у дусі поклоніння імператору – творцю «величі Франції», що став відомим унаслідок жорстокого ставлення до завойованого арабського населення під час єгипетської експедиції французької армії (1799–1801).

Шовінізм виявляється найперше в тому, що якийсь народ чи його керівники поважають і шанують лише себе і з презирством ставляться до інших народів, не визнаючи їхнього права на самобутність, особливо ця перевага доводиться на чужих територіях, де проживають корінні народи (шовінізм нацистський, російський). Російський шовінізм бере свій початок з ідеї «третього Риму», згідно з якою Москва нібито покликана керувати іншими народами (О.

Вишневський).

Виховання не може бути інтернаціональним. Ще Іван Франко (1856–1916) писав: «Все, що йде поза рами нації, се або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеями раді би покрити свої змагання за панування однієї нації над другою, або хворобливий сентименталізм фантастів, що раді би широкими «вселюдськими» фразами прикривати своє духовне відчуження від рідної нації».

Патріот є особою, яка не тільки любить свій народ, Батьківщину, а й активно працює в ім'я утвердження національного ідеалу, готовий жертвувати собою заради добробуту і процвітання країни. Ісус Христос сказав: «Ніхто більшої любові не має над ту, як хто свою душу поклав би за друзів своїх» (Іоанна вірш 15: стрічка 13).

У контексті патріотичного виховання важливо звертати увагу на два пріоритети: 1) пантеон героїв; 2) свята і пам'ятні дати.

Кожен народ почитає своїх славних предків, громадсько-політичних діячів, господарів-підприємців минулого і сучасності, які доклались до державного будівництва, сприяли незалежності, утверджували цінності свободи і демократії, розвивали культуру і духовність суспільства, займались просвітницькою діяльністю тощо.

В умовах реформування освіти, надмірно захопившись її деідеологізацією, особливо у вихованні підліткового покоління, в Україні знівельовано ідейну спрямованість виховання. У цьому зв'язку доцільно зупинитись на визначенні Пантеону Героїв.

На жаль, до сьогоднішнього дня такий пантеон героїв не сформований. Імена героїв мають вшановуватись, а на їх прикладі слід виховувати цілі покоління українців. Молоді потрібен ідеал.

Що у нас в країні з ідеалами і до чого це призвело?

Для багатьох мешканців східної України героями були ті, хто сприймаються як антигерої на заході і у центрі і навпаки. Наприклад, Петро І

(1672-1725) – російський імператор після відкритої підтримки гетьманом Іваном Мазеною Карла XII наказав знищити гетьманську столицю – Батурин. Царськими військами, якими керував Олександр Меншиков, було замордовано від 10 до 20 тисяч (за різними даними) місцевих мешканців.

Як відомо, Петро I у 1703 р. розпочав будівництво Петербурга. Це місто споруджувалось на болотистій місцевості, тому слід було організувати цілу систему каналів, які б дозволили осушити окремі болота та забезпечили підведення прісної води, а також вихід до моря. За наказом Петра I канали споруджувались в основному силами українських селян і козаків, які працювали в нестерпних умовах, що призводило до масових смертей (більше 2/3 від тих, хто направлявся на такі роботи). 104 версти Ладозького каналу були густо встелені трупами кільканадцяти тисяч українських козаків. «Вікно в Європу» – місто Санкт-Петербург зводилося на кістках тисяч українців. У XVIII ст. українці навіть придумали прокльон – «Щоб тебе каналія забрала».

Власними словами цар Петро I виразився про українців так: «зело умны, и мы от этого можем быть не в авантаже (вигода, користь)». Він послідовно проводив централізаторську політику обмеження політичної автономії Лівобережної і Слобідської України, зменшуючи козацькі вольності. Зокрема, після смерті Івана Скоропадського козакам було заборонено обирати нового гетьмана, а наказний гетьман Павло Полуботок був усунутий. У 1709 році цар Петро I наказав скоротити число студентів Києво-Могилянської академії із двох тисяч до 161, а кращим науково-просвітницьким силам звелів перебраться з Києва до Москви. Зокрема, це Лазар Баранович (1616–1693), Дмитро Туптало, Стефан Яворський (1658 – 1722), Феофан Прокопович (1681 – 1736) та інші. Саме вони відіграли визначальну роль у культурному розвитку тодішньої Московії.

Незважаючи на усе це, в Україні донедавна було ряд пам'яток, присвячених постаті Петра I (Монумент слави Петра I в Полтаві; пам'ятник Петру I в Полтаві на місці відпочинку після битви; пам'ятник Петру I в Полтаві

перед Музеєм Полтавської битви тощо). На цих пам'ятниках виховувалися цілі покоління українців. Крім того, у суспільстві по-різному оцінюється постать Петра I, що свідчить про колоніальне минуле нашого народу, а також про недостатню просвітницьку і виховну роботу в суспільстві.

Те саме можна зазначити стосовно Катерини II (1729-1796) – російської імператриці, якій встановлено скандальний пам'ятник в центрі м. Одеса. Ми пам'ятаємо, що зусиллями цієї російської імператриці було ліквідовано інститут Гетьманства (1764 р.) та жорсткою знищено південний форпост України, оплот національної свободи – Запорізьку Січ (1775 р.), скасовано полково-сотенну адміністрацію в Україні (1782 р.), легалізовано кріпацтво найжорсткішого типу.

Цікава історія із ставленням до Володимира Ульянова (Леніна), якого частина країни сприймає як героя, інша як антигероя. Прибічники останньої, активні учасники Революції Гідності, поводять себе радикально, зносячи пам'ятники, встановлені на честь вождя пролетарської, більшовицької революції 1917 р. Після прийняття закону про декомунізацію усі пам'ятники, у тому числі і вождеві більшовицької революції, підлягають демонтажу.

Сьогодні в Україні продовжують дискутувати з приводу ролі і місця в історії України Івана Мазепи. Так, для російського імперіалізму він зрадник, а для українців це глава тогочасної козацької держави (гетьман), меценат і будівничий, фундатор науки і мистецтва, найосвіченіша людина свого часу, яка життя віддала справі визволення України.

Як зазначив М. Томенко: «На сучасному етапі, слід відшукати такі історичні постаті, які б об'єднували українське суспільство, і проводити дослідницьку роботу з відродження національної спадщини, пропагувати імена, які заслуговують на достойне місце у пантеоні української слави Т.Г. Шевченко, Леся Українка, І.Я. Франко, Б.З.Хмельницький, П.Сагайдачний, І. Скоропадський, М.С. Грушевський тощо». І саме ці персоналії дадуть людям приклади поведінки, особистісні якості, з яких слід конструювати виховний

ідеал, як взірць для наслідування. І саме на цьому серед іншого має базуватись міць національної держави українства.

За всю історію жодне державне утворення за будь-яких форм державної влади, політичного устрою не змогло обійтись без свят та пам'ятних дат. До цієї категорії можна віднести дні коронації монархів, дні проголошення незалежності, дні конституцій, річниця революцій, річниця перемог у війнах тощо. Метою цих свят є виховання у громадян патріотичних почуттів; формування національної самосвідомості та гідності; посилення інтересу громадян країни до вітчизняної історії; консолідація суспільства.

Щодо календаря свят і пам'ятних дат, конкретні поради можна знайти у Програмі формування ціннісного світогляду «Патріот, громадянин, фахівець». Яка пропонує доречний, з точки зору виховання перелік свят і пам'ятних дат, а також розкриває історію їх походження та визначає їх ціннісну спрямованість.

По-восьме, ставлення до студента має відповідати принципам побудови партнерських стосунків на засадах «педагогіки співробітництва», коли вихователь і вихованець є носіями предметно-перетворювальної діяльності, коли моральна норма не просто нав'язується, а пізнається вихованцем за допомогою методу природних наслідків (усвідомлення суті), коли істина «генерується з середини», а не дається в готовому вигляді. Тоді погляди будуть чіткими, переконання міцними, а відтак і поведінка – соціально-схваленою і моральною.

Українська народна мудрість гласить: «Якщо будеш ставитись до дитини як до поросяти, то дивись вона і захрюкає». Повчальними у цьому сенсі є слова Йогана Гете: «Якщо ми приймаємо людей такими, якими вони є, ми робимо їх гіршими. Якщо ж ми ставимся до них так, як ніби вони такі, якими їм слід бути, ми допомагаємо їм стати такими, якими вони спроможні стати». Тобто, ми маємо навчитись любити наших вихованців, безкорисливо і щиро у цьому головне покликання педагога, як писав В. Сухомлинський: «Наставники інженери

людських душ, чистих довірливих чуйних. Найважливіше призначення педагога – серце віддавати дітям».

Нами виокремлено рівні (високий, середній, низький), критерії (мотиваційно-вольовий, когнітивний, емоційно-ціннісний, діяльнісно-рефлексивний) та показники сформованості патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти (актуалізована потреба у патріотичному служінні, вмотивованість до захсту Вітчизни, наполегливість у досягненні мети; професійні знання з ведення екологічно чистого агрогосподарства; знання про сутність патріотичної поведінки; інтериоризовані національні та екологічні цінності; ставлення до патріотичного вчинку як особистої, соціальної цінності; готовність до застосування патернів патріотичної поведінки, здатність до самовиховання патріотичних якостей) [51].

В якості методики діагностики нами використано анкетний опитувальник адаптований до умов нашого дослідження під назвою Методика "Індекс патріотизму" (Patriotism Index) (2021): Цей індекс базується на опитуванні і включає питання про готовність служити своїй країні, вірність національним символам, патріотичні настрої.

"Індекс патріотизму" (Patriotism Index) - це інструмент, який оцінює рівень патріотичних настроїв і переконань в громадян. Ми базували його на питаннях, які досліджують патріотичні якості та відповідають критеріям покомпонентної структури особистості ставлення до країни, готовність брати участь у громадських і соціальних ініціативах).

На основі визначених аспектів патріотизму розробляються питання для опитувальника. Ці питання можуть бути сформульовані так, щоб вони допомагали виміряти рівень патріотичних настроїв і переконань учасників.

Оцінювання шкали: Кожне питання може бути оцінено за бальною шкалою, наприклад, від 1 до 5, де 1 - "зовсім не згоден", а 5 - "повністю згоден".

Таким чином, можна визначити, наскільки індивід віддавав би перевагу патріотичним аспектам у різних ситуаціях.

Після збору відповідей проводився статистичний аналіз, обробка даних і підрахунок кожного рівня. Це дозволить визначити сформованість патріотичних якостей для кожного і групи уцілому. Де 1 – низький рівень; 2,3 – середній рівень;

4,5 – високий рівень. У питання анкети закладені усі компоненти особистості (мотиваційний, когнітивний, ціннісний, діяльнісний, рефлексивний).

Анкета "Індекс патріотизму"

Студенти, оцінюють своє ставлення до наступних аспектів патріотизму, використовуючи бальну шкалу від 1 до 5, де 1 - "зовсім не згоден", а 5 - "повністю згоден".

Я горджуся своєю країною та її досягненнями.

1 2 3 4 5

Я відчуваю сильний зв'язок із історією моєї країни.

1 2 3 4 5

Я завжди відчуваю патріотизм, коли бачу національний прапорець.

1 2 3 4 5

Готовий(а) допомагати та підтримувати соціальні та громадські ініціативи у своїй країні.

1 2 3 4 5

Я активно беру участь у громадському житті та важливих подіях в моїй країні.

1 2 3 4 5

Мої цінності та переконання співпадають з цінностями моєї нації.

1 2 3 4 5

Я готовий(а) взяти участь у заходах, спрямованих на захист інтересів моєї країни.

1 2 3 4 5

Мої вчинки та рішення завжди враховують інтереси моєї нації.

1 2 3 4 5

Мені важливо зберігати та підтримувати національну культуру та традиції.

1 2 3 4 5

Я завжди ставлю інтереси своєї країни перед своїми особистими інтересами.

1 2 3 4 5

Результати констатувального етапу експерименту свідчать, що у 6,3%

студентів аграрних закладів вищої освіти зафіксовано високий рівень сформованості патріотичних якостей; в 51% – середній рівень, а в 43% низький рівень. У процесі дослідження встановлено, що найменший відсоток студентів із

високим рівнем сформованості патріотичних якостей за такими показниками як:

знання про сутність патріотичної поведінки; здатність до самовиховання

патріотичних якостей; інтериоризовані національні та екологічні цінності;

готовність до застосування патернів патріотичної поведінки. В той час найбільша частка студентів із високим рівнем сформованості патріотичних якостей за

показниками: актуалізована потреба у патріотичній поведінці, вмотивованість до

патріотичних вчинків; наполегливість у досягненні мети; професійні знання у

галузі екологічного ведення агрогосподарства; ставлення до патріотизму як особистої, соціальної, національної, культурної цінності.

Аналіз результатів експериментальної роботи після впровадження

методичних порад (педагогічних умов) формування патріотичних якостей

студентів свідчить, що в експериментальних групах відбулися суттєві зміни за всіма показниками, а в контрольних групах зміни незначні. Найбільшу позитивну динаміку зафіксовано у студентів експериментальних груп за когнітивним

(+47,11% високого рівня) та емоційно-ціннісним критеріями (+27,09% високого

рівня). Високий рівень сформованості патріотичних якостей студентів аграрних

закладів вищої освіти студентів у контрольних змінився на 1,20%, в експериментальних групах зріс на 17,00%, низький рівень у контрольних групах змінився на 5,64%, а в експериментальних групах зменшився на 33%.

Таким чином методика формування патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти підтвердила свою ефективність застосування в Національному університеті біоресурсів і природокористування України.

Висновки до третього розділу

Впровадження програми формування ціннісного світогляду студента «Патріот, громадянин, фахівець» забезпечує актуалізацію завдань формування патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти.

Програма реалізується алгоритмічно, з першого по четвертий курс (молодший бакалавр). На кожному із етапів (курсів) відповідно до мети професійного становлення та логіки розгортання освітнього процесу визначається конкретні виховні завдання, які послідовного розв'язуються. Пріоритетне значення відводиться інтеріоризації патріотичних цінностей та формуванню звичок патріотичної поведінки. На першому році: «Коледж – твоя нагорода! Колектив – дружна сім'я!». У цей період відбувається адаптація, першкурсника до умов закладу вищої освіти, тому слід приділяти значну увагу питанням формування у молоді здорового способу життя як основи готовності молодого громадянина до захисту Вітчизни навіть зі зброєю в руках.

На другому році: «Рідне місто – моє надбання! Україна – Батьківщина моя!». У цей період треба вживати заходів щодо знайомства студентів із пам'ятними і вартими уваги місцями певного регіону чи України. Ми вийшли з колоніального минулого, переживали денационалізацію, етноцид, лінгвоцид (якщо мова померла в устах народу, помер і народ – писав К.Д.Ушинський). На цьому етапі суб'єктам освітнього процесу необхідно приділяти належну увагу

утвердженню національних і патріотичних цінностей, звертати увагу на переможну історію нашого народу, що укріплюватиме віру молоді у незламну силу українства в боротьбі за державність з московським агресором. Наприклад Битва на Синіх Водах 1363, битва під Оршею 1514, Конотопська битва 1659

На третьому році: «Професію здобути – успіху досягнути!». Передбачається відвідування студентами провідних підприємств у галузі. Слід зосереджувати увагу на екологічному вихованні, особливо, якщо студенти опановують біономічні професії типу «людина-природа». На цьому етапі доцільно аналізувати біографії лідерів у певній галузі чи професії, членів Ради роботодавців, спробувати розкрити секрети їх професійного успіху.

На четвертому році «Від навчання до справи». На цьому етапі слід забезпечувати реалізацію лідерського потенціалу студентів, розвивати їх дослідницькі уміння і навички, варто організовувати екскурсії на провідні підприємства у галузі, де застосовуються найновіші технології, базувати там практичне навчання саме на сучасних, реально діючих моделях виробництва.

Ми виділяємо певні педагогічні умови (даємо методичні рекомендації), забезпечення яких підвищує ефективність роботи з формування патріотичних якостей особистості студента аграрних закладів вищої освіти.

По-перше, необхідно використовувати можливості виховного навчання. Це коли у змісті різних дисциплін ми шукаємо та акцентуємо на патріотичних, морально-етичних, екологічних аспектах. У програмах чи силабусах різних дисциплін варто рельєфно представити матеріал який підкреслює вклад національних учених у відповідні галузі знання, здійснення ними винаходів і відкриттів, і як досягнуті нашими ученими результати вплинули на процес розбудови держави, її захист, зміцнення економічної могутності, утвердження прав і свобод людини і громадянина, цінностей демократичного суспільства. У царині точних наук можна запропонувати студентам задачі в умовах і розв'язку

яких пропонується цікавий матеріал, статистичні відомості, що підкреслюють багатство і велич країни.

По-друге, треба забезпечити гуманітаризацію професійної підготовки, бо людинознавчі, антропологічні дисципліни наділені колосальним виховним потенціалом, орієнтують особистість на абсолютні, вічні і національні цінності.

Якщо раніше, використовуючи мову, релігію, культуру, історію, політику нас намагались роз'єднувати, то сьогодні інтелектуальні надбання студентів у галузі цих наук мають слугувати справі консолідації нашого суспільства. У цьому

зв'язку, я хочу пригадати слова гендиректора корпорацій Форд та Крайслер Лі

Якоки, який вважається «батьком» найуспішнішого автомобільного бренду «Форд-Мустанг». Він, уже на схилі віку, пишучи мемуари і читаючи мотиваційні лекції казав: «Мені доводилося набагато більше користуватися уроками гуманітарних дисциплін у спілкуванні з ловкачами у світі корпорацій,

ніж уроками інженерних дисциплін у спілкуванні з гайками і болтами при конструюванні автомобілів». Знову акцент на м'які навички, які тісно корелюються із успіхом, а їх формування залежить від гуманітарної частини змісту освіти.

По-третє, налагоджувати конструктивну взаємодію зі студентським активом на засадах педагогіки співробітництва. Актив складає основу органів студентського самоврядування, що є формою організації студентів і включає їх до процесу розробки, прийняття і втілення управлінських рішень, що стосуються життєдіяльності закладу вищої освіти. Студентське самоврядування виховує у

молоді, насамперед, відповідальність, як усвідомлення своєї повинності і обов'язку перед колективом, організаторські навички і лідерські якості. Це повністю відповідає важливому гуманістичному принципу виховання: поєднання ініціативи і самодіяльності студентів із педагогічним супроводом.

По-четверте, науково-педагогічні працівники, мають бути взірцем для наслідування студентам, дотримуватися «Етичного кодексу». У свій час

В. Сухомлинський писав: «Ми мусимо бути для вихованців зразком багатства духовного життя, лише за цієї умови ми маємо моральне право виховувати. Розум – виховується розумом, совість – совістю, відданість Вітчизні – дійовим служінням Вітчизні». А.С.Макаренко підкреслював: «Не думайте, що ви виховуєте дитину тільки тоді, коли з нею розмовляєте, або повчаєте її, або караете її. Ви виховуєте її щохвилини... Як ви одягаетесь, як ви розмовляєте з іншими людьми і про інших людей, як ви радієте або сумуєте, як ви поводитесь з друзями і з ворогами, як ви смієтеся, читаєте газету, - все це має для вихованця велике значення».

По-р'яте, здійснюючи вплив на свідомість студента необхідно спиратись не тільки на когнітивну, раціональну, а й на афективну, емоційно-ціннісну сферу особистості, використовуючи при цьому засоби мистецтва та художній образ (література, поезія, живопис, скульптура, архітектура, кінематограф, балет, театр та інше). «Іде дівча з цигаркою».

По-шосте, у контексті патріотичного виховання звертати увагу на пантеон героїв і календар свят та пам'ятних дат. Кожен народ почитає своїх славних предків, громадсько-політичних діячів, господарів-підприємців минулого і сучасності, які доклались до державного будівництва, сприяли незалежності, утверджували цінності свободи і демократії, розвивали культуру і духовність суспільства, займались просвітницькою діяльністю тощо. Якщо ми вшановуємо ту чи іншу постать минулого, сучасності пам'ятником, погруддям чи меморіальною дошкою, творчим вечором чи концертом, маємо бути переконані, у тому, що ця людина доклалась до державного будівництва, розвитку економіки, культури країни і може бути взірцем для наслідування молоді. І важливо обирати не контраверсійні постаті, а ті, які будуть позитивно сприйматись у різних куточках України. Наш професор, голова наглядової ради НУБіП України, відомий державний і політичний діяч Микола Томенко підкреслює: «На сучасному етапі, слід відшукати такі історичні постаті, які б об'єднували

українське суспільство». Це перше. І друге - якщо народ хоче існувати в організованих формах, бути господарем своєї землі, він має визначити календар свят та пам'ятних дат метою якого є виховання у громадян патріотичних почуттів. День студента – День Св. Тетяни, Хеленуін??? Програма формування ціннісного світогляду студента «Патріот, громадянин, фахівець» пропонує доцільний перелік свят і заходів, визначає їх виховну мету та показує історію походження.

По-сьоме, ставлення до студента має відповідати принципам побудови партнерських стосунків на засадах «педагогіки співробітництва», коли вихователь і вихованець є носіями предметно-перетворювальної активності, коли моральна норма не просто нав'язується, а пізнається за допомогою методу природних наслідків (усвідомлення суті), коли істина «генерується з середини», а не дається в готовому вигляді.

І ще один аспект, стосовно ставлення до студента. Українська народна мудрість гласить: «Якщо будеш ставитись до дитини як до поросяти, то дивись вона і захрюкає». Кожній молодій людині треба ставити авансом п'ятірку, базувати педагогічну взаємодію на позитивних емоціях. Повчальними у цьому сенсі є слова Йоганна Вольфгана фон Гете: «Якщо ми приймаємо людей такими, якими вони є, ми робимо їх гіршими. Якщо ж ми ставимось до них так, як ніби вони такі, якими їм слід бути, ми допомагаємо їм стати такими, якими вони спроможні стати». Цю думку підтверджує сентенція письменника Михайла Пришвіна: «Та людина, яку ти любиш в мені, звичайно краща за мене: я не такий. Але ти люби, і я постараюсь бути кращим від себе». Тобто, ми маємо навчитись любити наших вихованців, безкорисливо і щиро, переконаний, що у цьому головне покликання педагога.

Методика формування патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти підтвердила свою ефективність застосування в Національному університетів біоресурсів і природокористування України про що свідчать

результати діагностики перед і після впровадження експериментального фактора (педагогічні умови).

В якості методики діагностики нами використано анкетний опитувальник адаптований до умов нашого дослідження під назвою Методика "Індекс патріотизму" (2021): Цей індекс базується на опитуванні і включає питання про готовність служити своїй країні, вірність національним символам, патріотичні настрої.

Аналіз результатів експериментальної роботи після впровадження методичних порад (педагогічних умов) формування патріотичних якостей студентів свідчить, що в експериментальних групах відбулися суттєві зміни за всіма показниками, а в контрольних групах зміни незначні.

ВИСНОВКИ

Таким чином, патріотичні якості майбутніх фахівців агропромислової галузі відносяться до комплексу особистісних рис, цінностей та практичних навичок, які спонукають студентів аграрних спеціальностей до розвитку позитивного ставлення до своєї країни, глибокого інтересу до розвитку сільського господарства та збереження природних ресурсів.

Патріотичні якості майбутніх фахівців агропромислової галузі включають такі структурні компоненти:

Когнітивна компонента: передбачає належне розуміння національної історії, культури та ролі агропромислового сектора в розвитку країни. Майбутні фахівці повинні мати знання про основні досягнення, проблеми та перспективи українського сільського господарства.

Мотиваційна компонента: означає внутрішню потребу допомагати своїй країні, розвивати агропромислову галузь та забезпечувати продовольчу безпеку.

Вона стимулює майбутніх фахівців до активної участі в аграрних проєктах, інноваціях та підтримці сільських громад.

Емоційно-ціннісна компонента: включає почуття гордості за свою країну та сільське господарство, пов'язані з власними традиціями, культурою та природними ресурсами. Вони відображають емоційний зв'язок і високу цінність, яку майбутні фахівці приділяють своїй роботі у сільському господарстві.

Діяльнісно-поведінкова компонента: виражається у практичних діях та поведінці. Майбутні фахівці повинні бути активними учасниками сільськогосподарських процесів, проявляти вміння і навички в сільському господарстві, розвивати ініціативу, креативність та лідерські якості в розвитку агропромислового сектора.

Рефлексивно-оціночна компонента: передбачає постійний аналіз своїх дій та впливу на розвиток сільського господарства. Майбутні фахівці повинні бути відкритими до самокритики, вміти оцінювати свої досягнення та постійно вдосконалювати свої знання та навички, щоб бути ефективними аграрними спеціалістами.

Можна виділити й інші компоненти процесу формування патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти які стосуються свідомості (знання, погляди, переконання, ідеї, потреби, воля) і ті які стосуються поведінкової сфери (уміння, навички, звички, вчинки, дії). Важливим є перехід вихованця у патріотичній поведінці від знання, розуміння, позитивної оцінки до дієвого жертвовного служіння Батьківщині.

Нами виділено компоненти людської особистості. Взагалі учені виділяють компоненти свідомості і поведінки. Компоненти свідомості це знання, погляди, переконання, ціннісні орієнтації, мотиви. Серед компонентів поведінки виділяють: уміння, навички, звички, вчинки, дії.

Усі ці складові необхідно прищепити студентам аграрних закладів вищої освіти в контексті формування їх патріотичних якостей.

Формування патріотичних якостей студентів – це цілеспрямований і свідомо проведений процес організації та стимулювання активної і творчої діяльності здобувачів, засвоєння ними знань про культурно-історичний досвід української нації, формування в них ціннісного ставлення до Батьківщини; патріотичних поглядів та переконань, а також патріотичні навички та звички які виявляються в готовності служити і захищати Батьківщину навіть зі зброєю в руках.

Отже, головні форми виховання патріотичних якостей можна поділити за кількістю учасників на індивідуальні, групові, масові. До масових форм організації виховної роботи можна віднести: тематичний вечір, вечір запитань і відповідей, конференція, зустрічі з видатними людьми, огляди, конкурси, фестивалі, олімпіади, гра, книжкова виставка, лекція, вікторина, концерт, спартакіада тощо. До групових форм виховання патріотичних якостей належать: виховна година, перегляд і обговорення кінофільму, похід, гурток, екскурсія, змагання, клуби за інтересами тощо. Індивідуальними формами виховання патріотичних якостей є читання художньої літератури, колекціонування (нумізматики, фалеристики, філателія, філуменія), гра на музичних інструментах, вишивання, малювання, підготовка до участі у різних заходах тощо

Важливу групу форм виховання патріотичних якостей складають інтерактивні та інноваційні форми організації патріотичного виховання. Інтерактивні форми організації виховної роботи – це форми, що передбачають взаємодію між вихованцями, якою керує педагог-наставник. Інноваційна форма виховної роботи – нова форма (зовнішнє вираження) узгодженої взаємодії наставників і вихованців, що є найсучаснішим інтелектуальним надбанням педагогіки та виправдовує своє застосування ефективним досягненням завдань формування патріотичних якостей. До інтерактивних форми організації виховної роботи можна віднести інтерактивну виставу, вистава форум, ток-шоу, квест (гра станціями), флеш-моб (спалахуючий натопв), тренінг

Державні свята і пам'ятні дати відіграють надзвичайно важливу роль у патріотичному вихованні суспільства. Вони є символами національної ідентичності, єдності та спільності, а також мають глибокий культурний, історичний та соціальний підтекст. Державні свята і пам'ятні дати забезпечують зміцнення національної свідомості. Свята і дати нагадують про подвиги минулих поколінь, їхню боротьбу за свободу, незалежність та процес становлення держави. Це допомагає укріпити віру в себе та власну країну, створюючи здорову національну гордість. Такі свята формують патріотичні цінності такі як любов до рідної землі, повага до історії, культури та традицій народу. Свята і пам'ятні дати дозволяють пізнати історію і є нагадуванням про ключові події в історії країни. Вони допомагають глибше зрозуміти минуле, вивчати історичні факти та аналізувати їх вплив на сучасний стан суспільства.

Загалом, наставник академічної групи в аграрних закладах фахової передвищої та вищої освіти виконує комплексні функції, спрямовані на формування різних складових патріотичних якостей студентів їх академічний, професійний, особистісний та громадянський розвиток. Він стає підтримкою, коучем та посередником у процесі їхнього становлення як майбутніх фахівців аграрної галузі і першочергово, орієнтуючись на запити суспільства і держави, а також виклики часу, має опікуватися формуванням патріотичних якостей студентів.

Впровадження програми формування ціннісного світогляду студента «Патріот, громадянин, фахівець» забезпечує актуалізацію завдань формування патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти. Програма реалізується алгоритмічно, з першого по четвертий курс (молодший бакалавр). На кожному із етапів (курсів) відповідно до мети професійного становлення та логіки розгортання освітнього процесу визначається конкретні виховні завдання, які послідовного розв'язуються. Пріоритетне значення відводиться інтеріоризації патріотичних цінностей та формуванню звичок патріотичної

поведінки. На першому році: «Коледж – твоя нагорода! Колектив – дружна сім'я!». У цей період відбувається адаптація, першокурсника до умов закладу вищої освіти, тому слід приділяти значну увагу питанням формування у молоді здорового способу життя як основи готовності молодого громадянина до захисту Вітчизни навіть зі зброєю в руках.

На другому році: «Рідне місто – моє надбання! Україна – Батьківщина моя!». У цей період треба вживати заходів щодо знайомства студентів із пам'ятними і вартими уваги місцями, певного регіону чи України. Ми вийшли з колоніального минулого, пережили денаціоналізацію, етноцид, лінгвоцид

(якщо мова померла в устах народу, помер і народ – писав К.Д.Ушинський). На цьому етапі суб'єктам освітнього процесу необхідно приділяти належну увагу утвердженню національних і патріотичних цінностей, звертати увагу на переможну історію нашого народу, що укріплюватиме віру молоді у незламну силу українства в боротьбі за державність з московським агресором. Наприклад

Битва на Синіх Водах 1363, битва під Оршею 1514, Конотопська битва 1659

На третьому році: «Професію здобути – успіху досягнути!». Передбачається відвідування студентами провідних підприємств у галузі. Слід зосереджувати увагу на екологічному вихованні, особливо, якщо студенти

опановують біономічні професії типу «людина-природа». На цьому етапі доцільно аналізувати біографії лідерів у певній галузі чи професії, членів Ради роботодавців, спробувати розкрити секрети їх професійного успіху.

На четвертому році: «Від навчання до справи». На цьому етапі слід забезпечувати реалізацію лідерського потенціалу студентів, розвивати їх дослідницькі вміння і навички, варто організовувати екскурсії на провідні підприємства у галузі, де застосовуються найновіші технології, базувати там практичне навчання саме на сучасних, реально діючих моделях виробництва.

НУБІП УКРАЇНИ

Ми виділяємо певні педагогічні умови (даємо методичні рекомендації), забезпечення яких підвищує ефективність роботи з формування патріотичних якостей особистості студента аграрних закладів вищої освіти.

По-перше, необхідно використовувати можливості виховуючого навчання.

Це коли у змісті різних дисциплін ми шукаємо та акцентуємо на патріотичних, морально-етичних, екологічних аспектах. У програмах чи сидабусах різних дисциплін варто рельєфно представити матеріал який підкреслює вклад національних учених у відповідні галузі знання, здійснення ними винаходів і відкриттів, і як досягнуті нашими ученими результати вплинули на процес розбудови держави, її захист, зміцнення економічної могутності, утвердження прав і свобод людини і громадянина, цінностей демократичного суспільства. У царині точних наук можна запропонувати студентам задачі в умовах і розв'язку яких пропонується цікавий матеріал, статистичні відомості, що підкреслюють багатство і велич країни.

По-друге, треба забезпечити гуманітаризацію професійної підготовки, бо людинознавчі, антропологічні дисципліни наділені колосальним виховним потенціалом, орієнтують особистість на абсолютні, вічні і національні цінності.

Якщо раніше, використовуючи мову, релігію, культуру, історію, політику нас намагались роз'єднувати, то сьогодні інтелектуальні надбання студентів у галузі цих наук мають слугувати справі консолідації нашого суспільства.

По-третє, налагоджувати конструктивну взаємодію зі студентським активом на засадах педагогіки співробітництва.

По-четверте, науково-педагогічні працівники, мають бути взірцем для наслідування студентам, дотримуватися «Етичного кодексу». У свій час В.Сухомлинський писав: «Ми мусимо бути для вихованців зразком багатства духовного життя, лише за цієї умови ми маємо моральне право виховувати. Розум – виховується розумом, совість – совістю, відданість Вітчизні – дійовим служінням Вітчизні».

По-друге, здійснюючи вплив на свідомість студента необхідно спиратись не тільки на когнітивну, раціональну, а й на афективну, емоційно-ціннісну сферу особистості, використовуючи при цьому засоби мистецтва та художній образ (література, поезія, живопис, скульптура, архітектура, кінематограф, балет, театр та інше).

По-шосте, у контексті патріотичного виховання звертати увагу на пантеон героїв і календар свят та пам'ятних дат. Кожен народ почитає своїх славних предків, громадсько-політичних діячів, господарів-підприємців минулого і сучасності, які доклались до державного будівництва, сприяли незалежності, утверджували цінності свободи і демократії, розвивали культуру і духовність суспільства, займались просвітницькою діяльністю тощо. Це перше. І друге – якщо народ хоче існувати в організованих формах, бути господарем своєї землі, він має визначити календар свят та пам'ятних дат метою якого є виховання у громадян патріотичних почуттів.

По-сьоме, ставлення до студента має відповідати принципам побудови партнерських стосунків на засадах «педагогіки співробітництва», коли вихователь і вихованець є носіями предметно-перетворювальної активності, коли моральна норма не просто нав'язується, а пізнається за допомогою методу природних наслідків (усвідомлення суті), коли істина «генерується з середини», а не дається в готовому вигляді.

В якості методики діагностики нами використано анкетний опитувальник адаптований до умов нашого дослідження під назвою Методика "Індекс патріотизму" (2021): Цей індекс базується на опитуванні і включає питання про готовність служити своїй країні, вірність національним символам, патріотичні настрої.

Методика формування патріотичних якостей студентів аграрних закладів вищої освіти підтвердила свою ефективність застосування в Національному університетів-біоресурсів і природокористування України, про що свідчать

результати діагностики перед і після впровадження експериментального фактора (педагогічні умови).

Аналіз результатів експериментальної роботи після впровадження методичних порад (педагогічних умов) формування патріотичних якостей студентів свідчить, що в експериментальних групах відбулися суттєві зміни за всіма показниками, а в контрольних групах зміни незначні

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алфімов, В.М. (2017) Мистецтво виховання творчої особистості як багатомірна дія. *Мистецтво виховання Людини: колективна монографія*. Київ: Педагогічна думка. С. 26-45.

2. Андрієвська Т. (2021.) Ми — діти держави Україна. Сценарій заходу. 2-й клас. Початкова освіта. № 15/16. С. 70-79.

3. Аносов, І.П., Елькін, М.В. (2013) Антропологічний підхід до процесу виховання як фактор гармонійного розвитку особистості. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Вип. 29 (82). С. 119-124.

4. Антоненко, Т.Л. (2018) *Становлення ціннісно-сміслової сфери особистості майбутнього фахівця: монографія*. Київ: Педагогічна думка. 412 с.

5. Бабичева Т. (2021). Мій рідний край, моя країна: Свято до Дня незалежності України для дітей старшої групи. *Дошкільне виховання..* № 7. С. 38-40.

6. Бастун, М. (2012) Культурологічний підхід в освіті як засіб соціалізації особистості майбутнього педагога. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка Психологія. Педагогіка. Соціальна робота*.

Вип. 6. С. 61–64.

7. Бех, І. Д. (2015а) *Вибрані наукові праці. Виховання особистості*. Том 1. Чернівці: Букрек. 840 с.

8. Бех, І. Д. *Особистісно-орієнтована модель виховання як науковий конструкт*. URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_s_hkolu/3/vipusk_21.pdf (дата звернення: 13.02.2016)

9. Бех, І. Д. (2015б) *Вибрані наукові праці. Виховання особистості*. Т. 2. Чернівці : Букрек. 640 с.

10. Бех, І.Д. *Особистісно зорієнтоване виховання: стратегія проектування*. URL : <http://studentam.net.ua/content/view/full/7525/97/> (дата звернення: 14.02.2017)

11. Бех, І.Д. (2008) *Виховання особистості: підручник*. Київ: Либідь, 818 с.

12. Блонский, Н.Н. (2000) *Педагогика* [под ред. В.А. Сластенина]. – Москва: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС. 287 с.

13. Бортнікова, О.В. (2016а) *Методика роботи наставника академічної групи з виховання адаптивного стилю лідерства студентів училищ культури і мистецтв*. Київ: ЦП «Компринт». 51 с.

14. Василенко, І. (2005) *Виховання громадянських якостей студентів у вищих навчальних закладах Канади засобами самоврядування*. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Вип. 2. С.147-152.

15. Ващенко, Г.Г. (1994) *Виховний ідеал*. Полтава: Полтавський вісник. 191 с.

16. *Виховання і самовиховання на засадах національно-патріотичних цінностей: методичний посібник для студентів і науково-педагогічних працівників аграрних і природоохоронних ВНЗ / Укладачі Р.В. Сопівник, Г.В. Петрів*. Київ : «ЦП «Компринт», 2014. 185 с.

17. *Виховна робота. Камуське училище культури і мистецтв*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://kkkim.com.ua>. Назва з екрану. Дата звернення: 25.02.2017 р.

18. Вишневецький, О.І. (2003) *Теоретичні основи сучасної української педагогіки*. Дрогобич: Коло. 528 с.

19. *Вища освіта в США. Моя освіта* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://moaosvita.com.ua/geografija/vishha-osvita-v-ssha/> Назва з екрану. Дата звернення 23.05.2016 р.

20. Волошук, І.С. (2006) *Основи наукових досліджень. Педагогіка: експериментальне видання*. Київ. 107 с.

21. Воропаєва, Т.С. *Роль особистості в українській історії крізь призму біографістики* file:///C:/Documents%20and%20Settings/Home/Мои%20документи/ubi_2016_14_6.pdf. Дата звернення 24.05.2016 р.

22. Гейтс Білл (2020) *Як відвернути кліматичну катастрофу. Де ми зараз і що нам робити далі*. Київ. Лабораторія. 224 с.

23. Голенко З. (2018) *Ми — Українці! Сценарій свята до Дня Незалежності України*. Шкільний світ. No 15. С. 16-18.

24. Голодомор не тільки як найбільший геноцид, а й найбільший грабунок народу в історії людства. URL : <http://pravda.com.ua/news/2007/1/5/53000.htm> (дата звернення: 17.04.2023)

25. Гончаренко, С.У. (1997) *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь. 376 с.

26. Гриньова, М.В. (2009) *Вплив студентського самоврядування на якість освіти у вищих навчальних закладах США. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені П. Тичини*. Умань. № 1. С. 69–74.

27. День Конституції України. Вікіпедія. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/День_Конституції_України (дата звернення: 17.04.2023).

28. Єршова К., Литвинюк Л. Є. (2022) *Україна — мрія поколінь, держава, самостійна й незалежна*. Сценарій виховного заходу до Дня Незалежності України. Українська мова і література в школах України. No 4/5/6. С. 57-61.

29. Зайченко, І.В. (2010) *Історія педагогіки. У двох книгах. Книга 1. Історія зарубіжної педагогіки*. Київ: Слово. 624 с.

НУБІП УКРАЇНИ

30. Закон України «Про вищу освіту». Законодавство України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2984-14> (дата звернення: 22.10.2017)

31. Закон України «Про освіту». Законодавство України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> (дата звернення: 11.11.2017)

32. Зязюн, І.А. (2000) *Педагогіка добра: ідеали і реалії: Наук-метод. посіб.* Київ: МАУП. 312 с.

33. Зязюн, І. (2003) Мистецтво навчальної і виховної дії. *Професійно-художня освіта України: Зб. наук. пр.* Черкаси: «Черкаський ЦНТЕІ». Вип. II. С.5-15.

34. Ильин, Е.П. (2008) *Мотивация и мотивы.* СПб.: Питер. 512 с.

35. Киричок В.А. (2008) *Цінності.* Енциклопедія освіти. Київ: Юрінком Інтер. С. 992.

36. Киричок, В.А. (2008) *Ціннісне ставлення.* Енциклопедія освіти. Київ: Юрінком Інтер. С. 989-990.

37. Купчик Л. Вшановано не вшанований ювілей. URL : <http://www.spilka.pt/uk/2009-04-25-23-26-34/3336-vshanovano-nevshanovaniy-juvilej> (дата звернення: 17.04.2023)

38. Лузан, П.Г., Сопівник, І.В., Вировська, С.В. (2016) *Методологія та організація науково-педагогічних досліджень: підручник.* Київ: ЦП «Компринт». 491 с.

39. Майструк, С., Кондрацька, Ю. *Практика студентського самоврядування за кордоном.* Рідна країна. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://ridna.ua/2011/01/praktyka-studentskogo-samovyadivannya-za-kordonom/> Назва з екрану. Дата звернення: 05.03.2017 р.

40. Макаренко, А.С. (1954) *Методика організації виховного процесу.* Твори в 7 т. Т.5. Київ. 374 с.

41. Ніколаєнко С.М. Історія та сучасність Національного університету біоресурсів і природокористування України / Ніколаєнко С.М., Білан С.О., Ланевюк Л.П., Рудень Д.М., Шинкарук В.Д., за заг. ред. С.М.Ніколаєнка. – К.: Тов-во «АВАНТА-ПРІНТ», 2015. – 140 с.

42. Ніколаєнко С.М., Шинкарук В.Д., Кваша С.М., Савицька І.М., Михнюк С.В., Сопівник Р.В., Сопівник І.В., Гонський В.В., Петрів А.Б., Мунтян І.В. Програма виховання студента: «Патріот, громадянин, фахівець» Навчально-методичний посібник / С.М. Ніколаєнко, С.М. Кваша, В.Д. Шинкарук, І.М. Савицька, С.В. Михнюк, Р.В. Сопівник, І.В. Сопівник, В.В.Гонський, А.Б. Петрів, І.В. Мунтян – К., 2023. – 114 с.

43. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154 (дата звернення: 25.11.2017).

44. Равен, Д. (2002) *Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация*. Москва: Когито-Центр. 396 с.

45. Русова, С. (2006) *Вибрані педагогічні твори*. Київ: Освіта. 303 с.

46. Сопівник Р.В. (2017). Організація виховної роботи у закладах вищої освіти (навчальний посібник для студентів спеціальності «Педагогіка вищої школи») / Р.В. Сопівник, І.В.Сопівник – К.: ЦП «Компринт»,. – 632 с.

47. Сопівник, Р.В. (2015 b) Ціннісні орієнтири екзистенціалізму в контексті виховання особистості. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць*. Вип. 2 (65). С. 164-173.

48. Сухомлинський, В. О. (1988) *Сто порад учителю*. Київ: Радянська школа. 304 с.

49. Сухомлинський, В.О. (1977) *Вибрані твори. В 5-ти т. Т. 3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина*. Київ: Радянська школа. 670 с.

50. Сьогодні – свято Державного прапору. Аратта. Вікно в Україну. URL: http://m.aratta-ukraine.com/news_ua.php?id=759 (дата звернення: 17.04.2023).

51. Федоренко О.М. Діагностика національно-патріотичної вихованості учнів 5-6 класів загальноосвітніх шкіл / О.М. Федоренко // *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету* 2019.- Вип(4). с 187-201.

52. Федоренко О.М. Ефективні форми та методи формування національно-патріотичної вихованості учнів основної школи загальноосвітніх навчальних закладів. / О.М. Федоренко // *Науковий вісник МДПУ. Серія: педагогіка* – Мелітополь: Вид-во «ФО-П Однорог Т. В.», 2019. – Вип. (2) 22. – С. 270–279.

53. Філіпчук Г. Г. Національна освіта: особистість і суспільство. Збірник наукових праць. / Георгій Георгієвич Філіпчук. – Чернівці : Зелена Буковина, 2013. – 844 с.

54. Філіпчук, Г.Г. (1996) *Українська етнокультура в змісті національної загальної та педагогічної освіти*. Чернівці : Прут. 322 с.

55. Філіпчук, Г.Г. (2014) *Націєтворчість освіти*. Монографія. Чернівці: Зелена Буковина. 400 с.

56. Фіцула, М.М. (2006) *Педагогіка вищої школи: навч. посіб.* Київ: Академвидав. 352 с.

57. Фіцула, М.М. (2007) *Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти*. Тернопіль: Навчальна книга Богдан. 232 с.

58. Хьелл, Л., Зиглер, Д. (2011) *Теорія личности*. СПб.: Питер. 607 с.

59. Чорна, К. І. (2003). Патріотизм молоді в контексті національних інтересів української держави / К. І. Чорна // *Педагогічні науки : збірник наукових*

праць / редкол.: Є. С. Барбіна, В. Д. Федяєва, В. В. Кузьменко [та ін.]. – Херсон : ХДУ, – Вип. 34. – С. 110–118.

60. Шевченко, Г. П. (2015) Одухотворений образ Людини Культури XXI століття: процес його виховання у вищій школі. Духовність особистості: методологія, теорія і практика. Вип. 5. С. 213-225.

61. Шевченко, Г. П. (2012) Проблеми духовності людини XXI століття. Духовність особистості. Вип. 5. С. 241-250.

62. Шинкарук, В. Д., Сопівник, Р. В., Сопівник, І. В. (2015) Теорія та історія соціального виховання в зарубіжних країнах (для студентів напрямку підготовки «Соціальна педагогіка»). К.: ЦП «Компринт». 236 с.

63. Ярмаченко, М. Д. (2001) Педагогічний словник. К.: Педагогічна думка. 516 с.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ДОДАТКИ

«Тваринницький комплекс на околиці рідного міста?»

Мета: формування патріотичних навичок добайливого господарювання, розвинути екологічну культуру, професійну компетентність, навички спілкування, ведення переговорів, вміння переконувати, емпатичні якості.

Матеріали: схематичне зображення розташування тваринницького комплексу на околиці міста неподалік від річки (наноситься на дошку або виводиться на екран через ціа - чи мультимедійний проектор).

Тривалість гри (50-60 хв.)

Суть гри.

Тренер (наставник) просить студентську групу уявити, що вони мешканці містечка на околицях якого вже збудовано тваринницький комплекс, який певною мірою забруднює навколишнє середовище. Мешканці містечка вимагають його закриття, бо місто потерпає від забруднення річки (з якої водоканал подає мешканцям питну воду), забруднення повітря і ґрунту. Представники тваринницького комплексу виступають проти закриття, наголошуючи на тому, що їхнє агропідприємство виробляє продовольчу сировину якою забезпечуються переробні заводи міста, а від так і споживачі, необхідними продовольчими товарами. До того ж агровиробники наголошують, що припинення роботи тваринницького комплексу призведе до масового безробіття міщан.

Групі незалежних експертів з числа кращих студентів, науково-педагогічних працівників - фахівців-екологів, менеджерів пропонують організувати дискусію з метою вирішення конфлікту між представниками агровиробників і мешканців міста, яких у рольовій грі репрезентують активісти екологічного руху. Для цього студентська група ділиться на дві підгрупи. Перші - виконують роль представників тваринницького комплексу, другі – активістів екологічних громадських організацій, які відстоюють позицію мешканців міста.

Гра завершується підведення підсумків в ході чого обговорюються позиції сторін, майстерність виконання ролі кожним учасником. Наголошується на тому, у яких випадках аргументи сторін були переконливими чи слабкими і необґрунтованими. Під час обговорення кожному студенту-учаснику гри можна ставити такі питання:

1. Чи зручно вам було виконувати ту чи іншу роль?
2. Які почуття ви переживали, коли переконували інших учасників?
3. Чи доводилось вам бути у такій чи подібній ролі в реальному житті?
4. Які почуття ви переживали, коли не переконливо зіграли свою роль?

Дискусія

«Розумний вибір між посиленням продовольчої безпеки і просуванням альтернативних джерел енергетики?»

Ціль: формування патріотичних навичок дбайливого господарювання, розвиток екологічної культури, професійної компетентності, практичного мислення, комунікативних якостей,

Матеріали: ручки, аркуші паперу.

Хід дискусії.

Студентам пропонується взяти участь в обговоренні проблеми розвитку агропромислової галузі вирішуючи шляхом дискусії дилему стосовно вирощування кукурудзи для виробництва біоетанолу чи в якості кормової культури для тваринницької галузі. При цьому група поділяється на дві рівні підгрупи перша з яких представляє виробників м'яса, прихильників вирощування кукурудзи на корм для тварин, друга - репрезентує виробників альтернативних джерел енергетики.

У зв'язку із необхідністю диверсифікації енергетичної залежності України від іноземних енергоносіїв, здешевлення собівартості енергозатратного виробництва, покращення екологічної ситуації шляхом заміни нафтопродуктів менш шкідливим паливом та зменшення викидів CO² в атмосферу, виробники біоетанолу намагаються через лобістів у Верховній Раді провести законопроект про «Обіг на ринку нафтопродуктів не менше 10% пального виробленого з біоетанолу». Ці ініціативи наносять удар по м'ясній галузі, оскільки суттєво зростає на ринку ціна однієї тони кукурудзи, як кормової культури, потенціал якої конвертується у м'ясо. Від цього потерпатимуть споживачі, погіршиться продовольча безпека країни, бо здорожання кукурудзи призведе до банкрутства тваринницьких комплексів і м'ясопереробних заводів. На основі цього наставник (модератор) запрошує студентів дискутуючи між собою груп до конструктивної дискусії з вирішення означеної проблеми.

На заняття, в ході якого передбачається організація таких дискусій, можуть бути запрошені експерти відповідних кафедр, які вводитимуть на користь різних точок зору додаткові аргументи та спрямовуватимуть дискусію у наукове, фахове русло.

Завершується дискусія підведенням підсумків шляхом вироблення збалансованих висновків. Наставник (модератор) відзначає найактивніших учасників суперечки з числа підопічних студентів.